هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

١١٧

ساڵی/ ٢٠٢٠ – بەرگی سەدو هەڤدە

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠٢١

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١) ی نائاسایی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن - چوار شەممە ٢٠٢١/١/٦ل٥
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (١) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠٢١/٣/١ ل ٤٣
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٢)ی خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠٢١/٣/٨` ل٨٥
پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (٣) خولی پێنجەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠٢١/٣/١٠ ل ٢١٥

بکـرێ، پێویسـتە بە یاسـا چارەسـەری کەم و کـوڕتی و ئەو سسـتییانەی کە لە دادگـا هەن بە سەپاندنی یاسا لە کەیسەکانی ئافرەتان جێبەجێ بکرێ، کارکردن لەسەر کێشـە کۆمەڵایەتییەکـان بە تایبەت بەرزبـوونەوەی ڕێـژەی جیـابوونەوە (تەڵاق) کە کێشـەیەکی فـرە ڕەهەنـدییە پێویسـتە لەگەڵ لیـژنە پەیوەندیـدارەکان بە هەمـاهەنگی لە پەرلەمـانی کوردسـتان کـاری دەسـتە جەمعـی لەسـەر بکـرێ، لە کۆتاییـدا جـارێکی دیـکە درود بـۆ گیـانی تـاکی قوربانییـانی خەبـاتی ئافرەتـان دەنێرین، ٨ی مارس لە هەموو لایەك پیرۆز بێ.

لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت

زۆر سـوپاس بـۆ ئەنـدامانی بەڕێـز کە هەردەم لە چـاودێری و بەدواداچـوون ئـاکتف بـووینە و سوپاسی جێگری سەرۆکی لیژنە شادی خان دەکەین کەوا کۆکردنەوەی داتاکـانی لە ئەسـتۆ گـرت بۆ دابین کردنی ڕاپۆرتی پلانی ساڵی (٢٠٢١) بۆ لیژنەکەمان، دووبارە زۆر سـوپاس و ٨ی مـارس لە هەموومان پیرۆزە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، سوپاسی لەنجە خان دەکەین دەستی خۆش بێ، لیژنە ئیزافەتـان هەیە؟ هـیچ قسەیەکی ترتان هەیە؟ زۆر زۆر سوپاس، ئیشی ئێوە تەواو بـوو، فەرمـوون بچـنەوە شـوێنەکانی خۆتـان، دەسـتی هەمـوو لایەك خـۆش بـێ، دەسـتخۆش، بەڕێـزان ئێسـتاش دەسـت بەجێبەجـێ کردنـی بـڕگەی سێیەمی بەرنـامەی کـار دەکەیـن، بـۆ ئەم مەبەسـتە داوا لە سـەرۆکایەتی هەردوو لیژنەی یاسـایی و پیشەسـازی و وزە و سـەرچاوە سروشـتییەکان دەکەیـن بفەرمـوون بێـنە ئێـرە، فەرموون بەڕێزان، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز، ئێستا دەست بەجێبەجـێ کردنـی بـڕگەی سێیەمی بەرنامەی کارەکە دەکەین، داوا لە بەڕێـز سـەرۆکی لیـژنەی یاسـایی دەکەیـن بفەرمـوون ڕاپۆرتی ڕاستێنراو بخوێننەوە.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمە دەقی ڕاپۆرتی لیژنەی یاساییە:

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند

کە ڕاستاندنی بۆ کراوە لەلایەن لیژنەی کاروباری یاسایی.

لیژنەی کاروباری یاسایی ڕۆژی سێشەممە ڕێکەوتـی (٢٠٢٠/١٠/٦) کـاتژمێر (١٢) و ڕۆژی سێشـەممە ڕێکەوتـی (٢٠٢١/١/١٩) کـاتژمێر (١١) کۆبـوونەوەی ئەنجامـداوە بە مەبەسـتی پێـداچوونەوە و داڕشتنی یاسایی و دڵنیابوون لە دژنەبوونی دەقەکان لەگەڵ دەستوور و یاسـا کارپێکراوەکـان بە پێـی حوکمەکـانی مـادەی (٨٥) بڕگەکـانی (یەکەم) و (سـێیەم)، لەسـەر ڕاپـۆرتی لیـژنەی وزە و سامانە سروشتییەکان و پیشەسازی و بازرگانی سەبارەت بە پێشنیازە یاسای پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکـان لە هەرێمـی کوردسـتان-عیـراق تـایبەت بـۆ خوێنـدنەوەی دووەم، دوای کۆبـوونەوە لیژنەی یاسایی ئەو داڕشتنەوەی خوارەوەی پێ پەسەندە:

ناونیشانەکە:

(پێشنیازە یاسای پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە هەرێمی کوردستان-عیراق)

ماددەی (١):
بـــۆ مەبەســـتی حوکمەکـــانی ئەم یاســـایە ئەم زاراوە و دەســـتەواژانەی خـــوارەوە ماناکـــانی بەرامبەریان دەگەیەنن:
١-هەرێم: هەرێمی کوردستان-عیراق.
٢- ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم.
٣- وەزارەت: وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێم.
٤- وەزیر: وەزیری بازرگانی و پیشەسازی هەرێم.
٥- بەڕێوەبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون لە وەزارەت.
٦- بەرهەمە خۆماڵییەکان: کاڵای کشتوکاڵی یان پیشەسازی بەرهەمهێنراو لەناوخۆی هەرێم و عیراق.
٧- بەرهەمی لێکچوو (المشابه): بەرهەمی خۆماڵی هاوشێوەی بەرهەمی هاوردەکراو لە هەموو ڕوویەکەوە یان لێکچووی بە ڕادەیەکی زۆر لە ڕووی خەسڵەت یان بەکارهێنانەوە.
٨- بەرهەمی ڕکابەر (المنافس): ئەو بەرهەمە خۆماڵییەیە کە لە بەکارهێنان دا کێبڕکێی بەرهەمی هاوردەکراو دەکات ئەگەر هاوشێوەی نەبێت.
٩- بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان: ئەو بەرهەمهێنەرانەن کە ڕێژەی زۆرینەی بەرهەمی هاوشێوە یان ڕکابەر بەرهەم دەهێنن بە مەرجێك بەرهەمی نقومکاری یان پاڵپشتیکراو هاوردە نەکەن.
١٠- نقومکردن: هاوردەکردنی بەرهەمێك بە نرخی کەمتر لە بەهای ئاسایی خۆی لە بازاڕی هەناردەکراو.
١١- پاڵپشتیکردن: ئەو بەشداریيە دارایيەیە کە دەوڵەتی سەرچاوە یان هەناردەکار یان هەر دامەزراوەیەکی کەرتی گشتی لەو دەوڵەتە بە ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەخۆ پێشکەشی دەکات و دەبێتە مایەی سوودمەندبوونی بەرهەمهێن، یان ئەو کەسانەی بەرهەمەکە دەگوازنەوە، یان دەیفرۆشن، یان هەناردەی دەکەن.
١٢- زیادکردنی بڕ پاساوی هاوردە: زێدە هاوردەکردنی بەرهەمە بۆ هەرێم بە شێوەیەکی ڕەها یان ڕێژەیی ئەگەر نقومکار یان پاڵپشتیکراویش نەبێت بە جۆرێك ببێتە هۆکاری زیانی، یان گەیاندنی ڕاستەوخۆ، یان مەترسی زیان گەیاندن لەسەر ئەو دامەزراوە خۆماڵییانەی کە بەرهەمی هاوشێوەو ڕکابەر بەرهەم دەهێنن.
١٣- زیان: ئەو زیانانەن کە ڕوویانداوە یان مەترسی ڕوودانییان هەیە و دەبنە هۆی ئاستەنگ دروست کردن لەبەردەم کەرتی پیشەسازی یان کشتوکاڵی خۆماڵی بە هۆی نقومکردن یان پاڵپشتیکردن یان زیادکردنی بڕ پاساوی هاوردە.
١٤- پیادەکاری زیانبەخش: نقومکردن یان پاڵپشتی کردن یان زیادکردنی بڕ پاساوی هاوردەیە.
١٥- نرخی ئاسایی: بریتی یە لەو نرخەی کە بەرهەمە هاوردەکراوەی پێ دەخرێتە بەردەم بەکاربەر لە خودی ولاتی هاوردەلێکراو.
١٦- پەراوێزی نقومکردن: جیاوازی نێوان نرخی ئاسایی و بەرهەمی هاوردەکراو و نرخی هەناردەکردنییەتی.

١٧- لێکـۆڵینەوە: ئەو وردبینـی و بەدواداچـوونەیە کە بەڕێـوەبەرایەتی گشـتی بـۆ دڵنیـابوون لە ڕاستی و دروستی بەڵگەنـامە و زانیـاری یە پێشکەشـکراوەکان ڕووداندی پیادەکـاری زیـانبەخش زیانلێکەوتووەکانی و بوونی پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا ئەنجامی دەدات.
١٨- ڕێکاری خێرا: ئەو ڕێکارانەن کە بەشێوەیەکی کاتی تا یەکلاکـردنەوەی دۆسـییەی لێکـۆڵینەوە بۆ ڕاگرتن یان کەمکردنەوەی کاریگەری پیادەکاری زیانبەخش لەسـەر بەرهەمـی خۆمـاڵی بـابەتی لێکۆڵینەوە پیادە دەکرێت.
١٩- ڕێوشـوێنی کۆتـایی: ئەو ڕێوشـوێنانەن کە دوای کۆتاییهـاتنی لێکۆڵینەوەکـان و سـەلماندنی پیادەکاری زیانبەخش و زیانلێکەوتەکانی و پەیوەندی و هۆکـاری لە نێوانیانـدا بە بڕیـاری وەزیـر بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆمالّی دەگرینەبەر.

ماددە (٢):

١-حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر ئەو پیادەکارییە زیانبەخشانە جێبەجێ دەکرێت کە دەبـنە هـۆی زیان گەیاندنی کردارەکەی یان مەترسی زیان گەیاندن بە کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی.
٢- حوکمەکـانی ئەم یاسـایە پاراسـتنی ئەو بەرهەمە خۆمالّییـانە دەگـرێتەوە کە لایەنـی کەم ٥٠٪ پێداویستی ناوخۆی هەرێم دابین دەکەن.
٣- حوکمەکانی ئەم یاسایە پاراستنی ئەو بەرهەمە پیشەسازی خۆمالّییانە دەگـرێتەوە کە لایەنـی کەم ٥٠٪ پێکهاتەی کەرەستەی خاوی بەرهەمی ناوخۆیی بێت نەك هاوردەکراو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

ماددەی (٣)

بەرهەمهێنی ناوخۆیی یان نوێنەرە یاساییەکەی یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەك....

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك علی، بزانین كاك كاروان نوقتە نیزامییەکەی چییە؟

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵێکی پەیڕەوی، لەبەر ئەوەی ئەمە یەك ڕاپۆرتە و دوو ڕاپۆرتمان نییە ئێمە، پێشـنیاز دەکەم کە ئەمە بکـرێتە بنەمـای گفتوگـۆ یەکسـەر دەسـت بە گفتوگـۆ بکەیـن، پێویسـت ناکـات ئەم هەمـوو خوێنـدنەوەی بـۆ بکـرێ، ئەگەر ڕای جەنابیشـتانی لەسـەرە، چـونکە تەنهـا یەك ڕاپـۆرتە، ئـێمە دوو ڕاپۆرتمان نییە تا هەردووکی خوێندنەوەی بۆ بکرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر دەیخوێنێتەوە ئینجا دەیکەینە بنەمـا، چـی بکەیـن خـۆ ئـێمەش دەزانـین وەختمـان زۆر لـێ دەبـا، بەڵام دەسـەڵاتمان نیـیە، چـی بکەیـن یەعنـی مـاددەکە وا دەڵـێ، ڕاسـت دەکەی بەڵام دەبـێ بیخوێنێتەوە مەوزووعەکە بەس ئەوەیە، سوپاس زۆر زۆر سوپاس.

بەڕێز علی حەمە صالح:

ماددەی (٣):

یەکەم/ بەرهەمهێنی ناوخۆیی یان نوێنەرە یاساییەکەی یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەك لە ڕێگەی بەڕێوبەرایەتی گشتییەوە نووسراو بۆ گرتنەبەری ڕێوشوێنی پێویست بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاری زیانبەخش پێشکەش بە وەزیر دەکات بەم دوو مەرجەی خوارەوە:
١- داواکارییەکی ئەو زانیاری و بەڵگەنامانە لە خۆ بگرێت کە ڕوودانی پیادەکاری زیانبەخش کەوتنەوەی زیان و بوونی پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا دەسەلمێنن.
٢- داواکارییەکە پشتگیریکراو بێت لەلایەن بەرهەمهێنەرە ناوخۆییەکان بە مەرجێك ڕێژەی بەرهەمهێنان زیاتر بێت لە ٥٠٪ی پێداویستی ناوخۆیی بەکاربەر.
دووەم/ داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆمالّی لەلایەن بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان یان بەڕێوبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆمالّییەکان لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو پێشکەش دەکرێت، ئەگەر پیادەکاری زیانبەخش پەیوەندی بە بەرهەمی کشتوکاڵییەوە هەبوو.
سێیەم/ بەڕێوبەرایەتی گشتی ئەرکی تاوتوێکردن و دڵنیابوون لە هاتنەدی مەرجەکانی داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆمالّی دەقنووس کراو لەم یاسایەدا لە ئەستۆ دەگرێت دەبێت لە ماوەی (٣٠) ڕۆژ لە ڕێکەوتنی تۆمارکردنی داواکارییەکە ڕاسپاردەی خۆی بۆ وەزیر بەرز بکاتەوە.
چوارەم/ ١- وەزیر لە ماوەی (١٥) ڕۆژ لە ڕێکەوتی گەیشتنی ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی بڕیاری خۆی سەبارەت بە دەست پێکردن بە لێکۆڵینەوە یان ڕەتکردنەوەی داواکارییەکە دەدات.
٢-ئەگەر وەزیر لە ماوەی دیاریکراو لە خاڵی یەکی ئەم بڕگەیەدا بڕیاری یەکلاکەرەوەی نەدا ئەوا وەڵام نەدانەوەکە بە ڕەزامەندی لەسەر دەست پێکردن بە لێکۆڵینەوە هەژمار دەکرێت.
٣- بەڕێوبەرایەتی گشتی بڕیاری دەست پێکردن بە لێکۆڵینەوە لانی کەم لە ماوەی حەوت ڕۆژ لە ڕێکەوتی دەرچوونی لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانە بڵاو دەکاتەوە.
ماددەی (٤):
بەڕێوبەرایەتی گشتی بەڕەزامەندی وەزیر بەبێ پێشکەش کردنی ئەو داواکارییەی لە ماددەی (٣)دا هاتووە لە خۆوە لێکۆڵینەوە ئەنجام دەدات، ئەگەر بەڵگەی پێویست لەسەر هەبوونی پیادەکاری زیانبەخش هەبوو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

ماددەی (٥)
یەکەم/ بەڕێوبەرایەتی گشتی لە ماوەی حەوت ڕۆژ لە ڕێکەوتی بڕیاری وەزیر بە دەست پێکردنی لێکۆڵینەوە ئەم ئەرکانەی خوارەوە جێبەجێ دەکات:
١-دەست بە لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان سەبارەت بە پیادەکاری زیانبەخش زیانلێکەوتەکانی و پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیان دا دەکات .
٢- دەرفەت دەڕەخسێنێت بۆ لایەنە پەیوەندیدارەکان و لێکۆڵینەوەکە و لایەنە بەشداربووەکانی بۆ پێشکەش کردنی هەر بەڵگەنامە و زانیارییەك گوێبیستنی وتەکانیان و گفتوگۆکردن دەربارەیان و بینینی ئەو زانیاری و بەڵگەنامانەی کە پەیوەستن بە لێکۆڵینەوەکان ئەگەر نهێنی نەبن.

٣- له دروستی وردی زانیاری و بەڵگەی پێشکەشکراو بۆ سەلماندنی پیادەکاری زیانبەخش و زیانلێکەوتەکانی دەکۆڵێتەوە، بۆ ئەم مەبەستە دەتوانێت داوای هەر زانیاریەکی تر لەلایەنە پەیوەندیدارەکانی لێکۆڵینەوەکە و لایەنە بەشداربووەکان بکات.
٤- ئەنجامی لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان و ڕاسپاردەکانی لە ماوەیەك دا کە لە (١٥) ڕۆژ زیاتر نەبێت لە ڕێکەوتی دەست پێکردنی لێکۆڵینەوە ئاراستەی وەزیر دەکات.
دووەم/
١-وەزیر لەژێر ڕۆشنایی ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوەی سەرەتایی و ڕاسپاردەکانی بەڕێوبەرایەتی گشتی و ئەو زانیاریانەی بەردەستێتی لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا بڕیاری یەکلاکەرەوە دەدات.
٢- وەزیر دەتوانێت داوا لە هەر لایەنێکی پەیوەندیدار بکات چ گشتی بێت یان تایبەت بۆ ئەوەی هەر زانیاریەکی پەیوەست بە بابەتی لێکۆڵینەوە بخەنە بەردەست، دەبێت ئەو لایەنانەش پابەندی پێشکەش کردن بن.
ماددەی (٦):
١-وەزیر دەتوانێت لە هەر کاتێك دا لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی بڕیار لە ڕاگرتنی لێکۆڵینەوەکان یان کۆتایی پێهێنانیان بدات لە هەردوو باری نقومکردن یان پاڵپشتیکردن بە بێ سەپاندنی ڕێ و شوێنی بەرەنگاربوونەوەی نقوومکردنی یان ڕێ و شوێنی قەرەبووکردنەوە، ئەگەر هاوردەکار بەڵێننامە پێشکەش بکات و تێیدا بەڵێن بدات بە پێداچوونەوە بە نرخی بەرهەمەکە یان ڕاگرتنی هاوردەکردنی بۆ هەرێم بە نرخی نقومکار یان پاڵپشتیکراو.
٢- وەزیر دەتوانێت بڕیار بدات بە تەواوکردنی لێکۆڵینەوەکان و وێڕای قبوڵکردنی ئەو بەڵێننامەیە کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا دەقنووس کراوە.
ماددەی (٧):
یەکەم/ وەزیر لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری کۆتایی هێنانی لێکۆڵینەوەکان دەدات بەبێ گرتنەبەری ڕێ و شوێنی کۆتایی لە یەکێك لەم بارانەی خوارەوەدا:
١-ئەگەر بەڵگەنامەی پێشکەش کراو لەسەربوونی پیادەکاری زیانبەخش یان جۆری زیانەکان باوەڕپێهێنەر نەبوو یان ئەگەر پەیوەندی هۆکاری لە نێوان پیادەکاری زیانبەخش و زیانەکانی بەرهەمی خۆمالێدا نەبوو.
٢- ئەگەر داواکارییەکە بکێشرێتەوە ئەم ڕێکارەش پێچەوانەی بەرژەوەندی گشتی نەبێت.
٣- ئەگەر پەراوێزی نقومکردنی یان بڕی پاڵپشتی کردن یان قەبارەی هاوردەکردن کەمتر بێت لەو بڕە دیاریکراوانەی کە بە پێی ڕێنمایی پشتبەستوو بەم یاسایە دەردەچێت.
دووەم/ وەزیر لە کاتی کۆتایی پێهێنانی لێکۆڵینەوەکان بەپێی حوکمەکانی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ئەم بڕیارانەی خوارەوە دەدات:
١-کۆتایی پێهێنانی ڕێکاری خێرا و گەڕاندنەوەی بڕی ئەم بارمتە و دەستبەسەرانەی کە بە پێی بڕگەی یەکەمی ماددەی (نۆیەمی) ئەم یاسایە وەردەگیرێت.
٢- هەڵوەشانەوەی ئەم بەڵێننامانەی کە بەپێی حوکمەکانی ماددەی (٦)ی ئەم یاسایە پێشکەش دەکرێن.

بەڕێز خدیجه عمر طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٨):

یەکەم/ ئەگەر وەزیر بڕیاری بەردەوامی لێکۆڵینەوەکان بدات ئەوا بەڕێوبەرایەتی گشتی بەو شێوەیەی خوارەوە تەواویان بکات:

١-ئەگەر پەیوەست بێت بە پاڵپشتی کردن یان نقومکردن لە ماوەیەك کە لە شەش مانگ لە رێکەوتی ڕاگەیاندنی دەست کردن بە لێکۆڵینەوەکان تێپەڕ نەکات.

٢- ئەگەر پەیوەست بێت بە زیادکردنی بڕ پاساوی هاوردە لە ماوەیەك کە لە سێ مانگ لە رێکەوتی ڕاگەیاندنی دەستکردن بە لێکۆڵینەوەکان تێپەڕ نەکات.

دووەم/ تاوتوێ کردنی داواکاری وەرگرتنی ڕێ و شوێنی پاراستنی بەرهەمێکی خۆمالّی یان ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە ڕێگر نابیت لەبەردەم تەواوکردنی ڕێکارە گومرکییەکان (التخلیص الکمرکی).

ماددەی (٩):

یەکەم/ وەزیر لەسەر ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی بڕیاری گرتنەبەری ڕێکاری خێرا بەرامبەر بە بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوە دەدات ئەگەر گەیشتە ئەو بڕیارە بەرایەیەی کە پیادەکاری زیانبەخش بەرامبەر بەرهەمی لێکچووی بەرهەمی ڕکابەر بوونی هەیە بە مەرجێك لایەنی کەم (٣٠) ڕۆژ بەسەر دەست پێکردنی لێکۆڵینەوەدا تێپەڕبووبێ و ڕێکارەکان بەو شێوەیەی خوارەوە دەبن:

١-سەپاندنی ڕەسمی نقومکردن لەسەر بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوە کە بە شێوەی بارمتە لای دەستەی گشتی گومرگەکان سپاردە دەکرێت.

٢- پابەندکردنی کەسی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بە بڕێکی یەکسان بە پەراوێزی نقومکردن.

٣- پابەندکردنی کەسانی هاوردەکار لە ولّاتی پاڵپشتیکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بۆ دەستەی گشتی گومرگەکان بە بڕێکی یەکسان بیت لەگەڵ بڕی پاڵپشتی پێشکەش کراو.

٤- لە حاڵەتی زیادکردنی بڕ پاساوی هاوردە، زیادکردنی ڕەسمی گومرکی یان پابەندکردنی کەسانی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتیکار بۆ دەستەی گشتی گومرگەکان بەبڕێکی یەکسان لەگەڵ ئەو زیانەی بە بەرهەمهێنە خۆمالّییەکان کەوتووە لەلایەن بەڕێوبەرایەتی گشتییەوە دیاری کراوە.

٥- پابەندکردنی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی ئەو بەڵێننامەی کە لە ماددەی (٦)ی ئەم یاسایە دەقنووس کراوە بۆ وەزارەت.

دووەم/ بەڕێوبەرایەتی گشتی گومرگەکانی هەرێم بە هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوبەرایەتی گشتی و دەستەی گشتی گومرگەکانی دەسەڵاتی فیدراڵی ئەو ڕێکارە خێرایانەیە کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیەدا دەقنووس کراون لە دوای بڵاوکردنەوەی لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەدا جێبەجێ دەکەن.

سێیەم/
١-ئەگەر بڕیاری گرتنەبەری ڕێ و شوێنی کۆتایی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەرچوو ئەوا ڕێکارە خێراکان کۆتاییان پێ دەهێنرێت و بارمتەکان یەکلایی دەکرێنەوە و دەستەبەرە پێشکەشکراوەکانیی هەڵدەوەشێنرێنەوە لە بەرامبەردا ڕەسمی نقومکردنی یان ڕەسمی قەرەبوو کردنەوە وەردەگیرێت.
٢- ئەگەر بڕیار بە وەرنەگرتنی ڕێ و شوێنی کۆتایی دەرچوو ئەوا ڕێکارە خێراکان کۆتاییان پێ دەهێنرێت و دەستەبەرەکان هەڵدەوەشێتەوە و ئەو هەڵمەتانەی پێشکەش کراون دەگەڕێندرێتەوە.
بەڕێز بختیار شوکری سلیمان:
ماددەی (١٠):
ئەگەر داواکارییەکەی پێویست بێت بە بەرهەمێکی کشتوکاڵی ئەوا ئەو ماوانە بە لێکۆڵینەوە ڕێکارەکانی دەرکردنی بڕیار لە ماددەکانی پێشوو دەقنووس کراون یەك لەسەر پێنج ئەو ماوەیە کەم دەکرێتەوە.
ماددەی (١١):
سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت ڕێکاری خێرا ڕابگرێت ئەگەر بۆی دەرکەوت ئەم ڕێکارە لێکەوتووە نەرینی هەبوو لەسەر بەرهەمی خۆماڵی تر یان بەکاربەرانی یان بەرژەوەندی گشتی.
ماددەی (١٢):
بەڕێوبەرایەتی گشتی لە دوای تەواوکردنی لێکۆڵینەوە لە چوارچێوەی ڕاپۆرتەکەدا پاڵپشت بە بەڵگەنامە و زانیاری پشتڕاستکراو ڕاسپاردە ئاراستەی وەزیر دەکات تیایدا ئەو دەرەنجامانە دەخاتەڕوو کە دەربارەی پیادەکاری زیانبەخش و زیانەکان و پەیوەندی هۆکاری لە زووانیاندا پێگەیشتووە.
ماددەی (١٣):
یەکەم/
١-وەزیر لەژێر ڕۆشنایی ڕاسپاردەی بەڕێوبەرایەتی گشتی ئاماژە پێدراو لە ماددەی (١٢)ی ئەم یاسایەدا بڕیاری بە سەپاندنی ڕێ و شوێنی کۆتایی بۆ بەڕەنگاربوونەوەی پیادەکردنی زیانبەخشی دەدات، بەو مەرجەی جۆر و قەبارەی ئاستی پیادەکردنی ڕێ و شوێنەکە لەخۆبگرێت و ئەم بڕیارە لە ماوەی (١٠) ڕۆژ لەڕێکەوتنی دەرچوونی ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیران دەکرێت بۆ پەسەندکردن.
٢- ئەگەر گرتنەبەری ڕێ و شوێنی کۆتایی ڕەت بکرێتەوە، ئەوا داواکار ناتوانێت داواکارییەکی تر پاڵپشت بە هەمان ئەو وەقائیع و هۆکارەکانی لە داواکاری یەکەمی دا هاتووە بەر لە تێپەڕبوونی ماوەی (١٨٠) ڕۆژ لە ڕێکەوتنی بەرکاربوونی بڕیاری وەزیری پێشکەش بکاتەوە.
دووەم/ وەزیر بۆ بەڕەنگاربوونەوەی پیادەکردنی زیانبەخش ئەو ڕێ و شوێنانەی خوارەوە دەگرێتەبەر:
١-ڕێ و شوێنی بەڕەنگاربوونەوەی نقوومکردن بە سەپاندنی ڕەسمی نقومکردن بە جۆرێك یەکسان بیت بە پەراوێزی نقومکردن.

٢- ڕێ و شوێنی قەرەبووکردنەوە بە سەپاندنی ڕەسمی گومرگی قەرەبووکردنەوەی بە پێی یاسا کە یەکسان بێت لەگەڵ بڕی پاڵپشتکردنی بەرهەمی هاوردەکراو بۆ هەرێم.
٣- ڕێ و شوێنی خۆپاراستن بۆ بەڕەنگاربوونەوەی زیادکردنی بێ پاساو و هاورده و بەسنووردارکردنی ئەو بڕەی ڕێگە بە هاوردەکردنی دەدرێت یان سەپاندنی پێناسەی گومرگی لەسەر بەرهەمی هاوردەکراو یان زیادکردنی پێناسەکە یان هەر ڕێکارێك یارمەتی بەرهەمهێنی خۆماڵی بدات لەسەر خۆگونجاندن لەگەڵ بەرهەمی هاوردەکراو بەو مەرجەی کاریگەری نەرێنی لەسەر بەرژەوەندی گشتی و بەکاربەری ناوخۆیی نەبێت.
سێیەم/ سەپاندنی ڕێ و شوێنی کۆتایی تایبەت بە پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی دوای ڕەزامەندی وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دەبێت.
ماددەی (١٤):
یەکەم/ ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت لە ماوەی (١٥) ڕۆژدا بڕیاری وەزیر بە سەپاندنی ڕێ و شوێنی کۆتایی پەسەند بکات یان ڕەتی بکاتەوە.
دووەم/ ئەگەر ئەنجومەنی وەزیران لەم ماوەیەی لە خاڵی یەکەم دا دیاری کراوە بڕیاری نەدا ئەو بڕیارە وەزیری پەسەندکراو دادەنرێت.

بەڕێز سارا دلشاد بکر:

ماددەی (١٥):
یەکەم/ گرتنەبەری ڕێ و شوێنی کۆتایی دەبێت بەو بڕەبێت کە بۆ بەرگریکردن لە ڕووداوی زیان یان لابردنی زیان پێویستە بە جۆرێك دەرفەت بداتە بەرهەمهێنی خۆماڵی بارودۆخی خۆی لەگەڵ بەرهەمهێنی هاوردەکراو و پاراستنی بەرژەوەندییەکانی هەرێم بگونجێنێت.
دووەم/ نابێت بڕی ئەو ڕەسمە گومرگییانەی بۆ بەڕەنگاربوونەوەی نقومکردن یان پاڵپشتیکردن بەپێی یاسا دەسەپێندرێت زیاتر بێت لە پەراوێزی نقومکردن، یان بڕی پاڵپشتی کردن و دەکرێت بە بڕێکی کەمتر دیاری بکرێت ئەگەر ئەو بڕە لابردنی کاریگەرییەکانی زیان مسۆگەر بکات و هەر زیادەیەك لە ڕەسمی گومرگی وەرگیراو کە زیاترە لە پەراوێزی نقومکردن یان بڕی پاڵپشتیکردن لادەبرێت.
سێیەم/ نابێت هەمان بەرهەمی هاوردەکراو لە هەمان کات دا بۆ ڕێ و شوێنی بەرەنگاربوونەوەی نقومکردن بۆ ڕێ و شوێنی قەرەبووکردنەوەکەش ملکەچ بێت هەرچەندە لە یەك کاتدا نقومکەر و پاڵپشتیکراویش بێت.
ماددەی (١٦):
یەکەم/ جێبەجێ کردنی ڕێ و شوێنی کۆتایی بە شێوەی کاتی یە و نابێ لە پێنج ساڵ زیاتر بێت.
دووەم/ ڕێ و شوێنی کۆتایی بەرەنگاربوونەوەی نقومکردن و پاڵپشتیکردن بە درێژایی ماوەی بەردەوامبوونی حاڵەتی نقومکردن و پاڵپشتیکردن بەردەوام دەبێت.
دووەم (أ)/ بەڕێوبەرایەتی گشتی لە خۆوە یان لەسەر داوای کەسی پەیوەندیدار داوای پێشکەش کردنی پاساو بەڵگەی پێویست پێش تەواوبوونی ماوەی ڕێ و شوێنی کۆتایی دەتوانێ پێداچوونەوە بەو ڕێ و شوێنانە بکات.

ب/ ئەگەر بەڕێوبەرایەتی گشتی بۆی دەرکەوت کە بەردەوامی ڕێ و شوێنی کۆتایی پاساوی نەماوە، ئەوا بە گرتنەبەری ڕێکاری یاسایی بە ڕەزامەندی وەزیر و دوای پەسەندکردنی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیران کۆتایی بە ڕێ و شوێنەکان دەهێنرێت.

بەڕێز ڕۆژان إبراهيم علي:

بەڕێز سەرۆکا پەرلەمانی.

ماددەی (١٧):

بەڕێوبەرایەتی گشتی گومرگەکانی هەرێم بە هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی گشتی و دەستەی گشتی گومرگەکانی دەسەڵاتی فیدراڵی ڕێ و شوێنی کۆتایی جێبەجێ دەکات.

ماددەی (١٨):

یەکەم/ بەڕێوبەرایەتییەك بە ناوی بەڕێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە هەردوو بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدانی پیشەسازی لە وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دادەمەزرێت و لە پارێزگاکانی هەرێم بەش یان هۆبەی تایبەتمەندیان دەبێت.

دووەم/ هەر بەڕێوەبەرایەتیەك لەوانەی لە بڕگەی یەکەم دا دەقنووس کراوە بۆ مەبەستەکانی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە ئەم تۆمارنامانەی خوارەوەی دەبێت:

١-تۆمارنامەی نقومکردن.

٢- تۆمارنامەی پاڵپشتی کردن.

٣- تۆمارنامەی زیادکردنی بێ پاساوی هاوردە.

حوکمە گشتییەکان:

ماددەی (١٩):

بەرهەمە خۆماڵییەکان پشت بەست بە بنەمای مامەلەی هاوشێوە بە هەماهەنکی لەگەڵ دەسەڵاتە فیدراڵییەکان لە دەرەوەی هەرێم پارێزراو دەبن.

سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك سەرکۆ، فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ئازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠):

ئەنجومەنی وەزیران هێمای جیاکەرەوەی بەرهەمە خۆماڵییەکانی هەرێم دیاری دەکات و بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتی فیدراڵی کار بۆ بەدەستهێنانی بارکۆدی نێودەوڵەتی بۆ بەرهەمە خۆماڵییەکان دەکات.

ماددەی (٢١):

یەکەم/ وەزیر بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت هەر کات پێویست بوو لەگەڵ هاوتاکەی لە دەسەڵاتی فیدراڵی هەماهەنگی بکات بۆ گونجاندنی پاراستنی ڕێ و شوێنەکانی بەرهەمی خۆماڵی هەرێم لەگەڵ ڕێ و شوێنە فیدراڵییەکان.

دووەم/ هەموار هەموو دەروازە سنووورییەکان پابەندی جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان چ لەلایەن دەسەڵاتی تایبەتمەندی فیدراڵی دەرچووبێتن یان لەلایەن دەسەڵاتی تایبەتمەندی هەرێم و لە کاتی ناکۆکی لە نێوانیان دا کام ڕێ و شوێن توندتر بێت ئەوە جێبەجێ دەکرێت بە مەرجی جێ نەهێشتنی کاریگەری نەرێنی لەسەر بەکاربەرانی هەرێم.

ماددەی (٢٢):

وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو بەبێ ئەنجامدانی ڕێکارەکانی پێشکەش کردنی داوا و لێکۆڵینەوەی تایبەت بە پیادەکردنی زیانبەخش بە مەبەستی جێبەجێ کردنی سیاسەتی بە بازاڕکاری وەزارەتەکە و پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی و خۆماڵی لە وەرزی پێگەیشتن دا بڕیاری قەدەغەکردنی هاوردەی بەرهەمی دەرەکی یان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووری بڕیاری زیادکردنی ڕەسمی گومرگی دەدات ئەگەر بەرهەمێك بەبێ پاساو زیاد هاوردە کرابێت و گاریگەری نەرێنی ڕاستەوخۆ لەسەر بەرهەمە خۆماڵییەکان هەبێت لە وەرزی پێگەیشتنیاندا.

ماددەی (٢٣):

دامەزراوە و فەرمانگە و کۆمپانیاکانی کەرتی گشتی لە گرێبەستەکانی کڕین و گرێبەستی پرۆژەکان دا پشت بەو بەرهەمە خۆماڵییانە دەبەستن کە لەگەڵ پێوەدانگ و خەسڵەتە داواکراوەکان دا هاوتان و لەلایەن بەرهەمهێنی ناوخۆییەوە بەرهەم دەهێنرێن.

ماددەی (٢٤):

یەکەم/ ئاشکراکردنی زانیارییە نهێنییەکانی تایبەت بە لێکۆڵینەوە و ڕێکاری و ڕێ و شوێنەکان لەلایەن کەسانی پەیوەندیدار و فەرمانبەرەوە قەدەغەیە.

دووەم/ سەرەڕای هەر سزایەك کە لە یاسا بەرکارەکان دا هەیە هەر فەرمانبەرێك یان هەر کەسێکی تر سەرپێچی حوکمی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە بکات بە پێ بژاردنێك سزا دەدرێت کە لە (١٠) ملیۆن دینار کەمتر نەبێت و (٢٠) ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

حوکمە کۆتاییەکان:

ماددەی (٢٥):

وەزیر بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو و وەزیری دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.

ماددەی (٢٦):

ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکەن.

ماددەی (٢٧):

ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان جێبەجێ دەکرێت.

هۆیەکانی دەرچووادن:

لەبڕناو بونیاتنانی کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی خۆماڵی و پاراستنیان لە پیادەکاری زیانبەخش، کە دەبێتە هۆکاری لە دەستدانی ڕەگەزەکانی کێبڕکێی ڕەوا و دادپەروانە بە مەبەستی ڕەخساندنی دەرفەتی گونجاو بۆ بەرهەمهێنە خۆماڵییەکان و بەرزکردنەوەی تواناکانیان و ئامادەکردنیان بۆ کێبڕکێ کردن لە بازاڕی ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکان و

ڕەچاوکردنی بەرژەوەندی بەکاربەری ناوخۆیی بە ئاراستەی کەمکردنەوەی کاریگەرە نەرێنییەکان بۆ نزمترین ئاست ڕێگەگرتن لە بەرزبوونەوەی بەهای بەرهەمە خۆماڵییە پارێزراوەکە لە بازاڕی ناوخۆیی ئەم یاسایە دەرچوێندرا.

زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئێستا دەست بە گفتوگۆ دەکەین، کاك علی کە ڕاپۆرتی لیژنەی تایبەتمەند هات ئێمە جارێکی تر ناگەڕێینەوە بۆ لای بڵێین ئێستا ڕەئیت چییە؟ فەرموو.

بەڕێز علی حەمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پەیوەست بەو دۆخە نوێیەی کە لە نێوان هەرێمی کوردستان و عیراق دا هاتۆتە کایەوە وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانی بەو پێیەی بەندە سەرۆکی لیژنەم و تەنسیقم کردووە لەگەڵیان دا کۆمەڵێ مولاحەزەی جدییان هەیە، لای منیش باوەڕ پێهێنەرە بە کورتی ئەیخەمەڕوو، لەچوارچێوەی ئەو مولاحەزاتانە ئەگەر دوو ڕۆژ دەرفەت بدرێ لەم دوو ڕۆژە گفتوگۆ لەگەڵ وەزارەت دا بکرێ، چونکە ئەم یاسایە لە پێناوی ئەوەیە کە خزمەتی خەڵکی کوردستان بکات، ئەگەر بە زەرەر بشکێتەوە ئەمە خراپ دەبێ و بە کورتی یەکەمیان دەڵێ سیستەمی پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی بە یاسایەکی جیاواز دوور لە تەنسیق لەگەڵ بەغدا، ئەگەری دروستبوونی کۆمەڵێك کێشەی یاسایی و پراکتیکی هەیە و دەیهێنێتە کایەوە، بە یاسایەکی جیاواز بەبێ هەماهەنگی لەگەڵ بەغدا دەبێتە هۆکاری ئەوەی بڕیارەکانی هەرێم سنووردار بێت و دەروازەکانی هەرێم بگرێتەوە، بڕیاری تاکلایەنەی هەرێم لەم بارەیەوە لە ڕووی پراکتیکییەوە بایەخی ئەوتۆی نامێنێت، خاڵی سێیەم دەڵێ دۆخی ئێستا وا دەڕەخسێنێ کە هەماهەنگی هەبێت لە بنکەی تەشریعی هەرێمی کوردستان لە بەغدا بە تایبەتی بە پێی پرۆتۆکۆڵی واژووکراو لە نێوان وەزارەتمان و وەزارەتی پیشەسازی عیراقی فیدراڵ سیستەمی هاوردە و هەناردە ئەلیکترۆنییە یەك دەخرێت و یەکێك لە گرنگترین ئەو یاسایانەی کە پشتی پێ دەبەستڕێت یاسای پاراستنی بەرهەمی خۆماڵییەکانە، بۆیە کارکردن بە دوو یاسای جیاواز لە هەرێمی کوردستان و عیراق ئەگەری دروستبوونی کۆمەڵێك کێشەی تەکنیکی و یاسایی هەیە، جا من داواکارم لە بەڕێزتان و لە ئەندام پەرلەمانە بەڕێزەکان یەعنی ئەگەر ئەم یاسایە بە زەرەر بۆ بەرهەمی ناوخۆ بشکێتەوە، عیراق دیسانەوە بێتەوە لە حدودەکانی خۆی گومرگ دانێتەوە کێشەی گەورە بۆ هەرێمی کوردستان دروست دەبێ، ئەگەر دوو ڕۆژ دەرفەتمان پێ بدرێ تا چوارشەممە گفتوگۆ لەگەڵ وەزارەت دا بکرێت، من پێموایە دەتوانین باشتر ئەم یاسایە تێپەڕێنین و سوپاست دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، بەڕێزان سەبارەت بەم بابەتە ئەم پێشنیازە یاسایە دەگەڕێمەوە بۆ سەرەتاکانی کە دەگەڕێتەوە بۆ سەرەتای دەست پێکردنی ئێمە بە ئیش و کاری تەشریع لە پەرلەمانی کوردستان، ئەم پرۆسەیە پرۆسەیەکی درێژخایەن بووە تا ئێمە گەیشتووینەتە ئەم قۆناغە، ئێمە زیاتر لە جارێك لەگەڵ وەزارەتە تایبەتمەندەکان قسەمان کردووە بە ئامادەبوونی

خۆیان هاتوون، خۆیان حزووریان هەبووە، پێکەوە دانیشتووین قسەمان کردووە، دوایی داوای تێبینیمان لێ کردوون، ئەوە تێبینییەکانی وەزارەتی پیشەسازی یە کە بۆ ئێمەیان ناردووە و بەڕێزێك کە ئێستا ڕاوێژکاری یاساییە لە وەزارەت ئێمە بانگمان کردووە بۆ پەرلەمانی کوردستان زیاتر لە دوو سەعات لەگەڵی دانیشتووین سەبارەت بەوەی کە ئەوە بابەتێکی حەساسی فیدراڵییە، دەرفەت دەدەمە بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی لەو بارەیەوە قسە بکات، بەڵام سەبارەت بەو پرۆتۆکۆڵەی کە لە ناو تێبینییەکان دا ئاماژەی پێدراوە لە یەك بڕگەدا لە پرۆتۆکۆڵەکە باسی (حمایة المنتج) دەکات، دەڵێ (تلتزم جمیع المنافذ الحدودیة بجمیع المحافظات والإقلیم بتنفیذ قرارات حمایة المنتج الوطني الصادرة من الحکومة الإتحادیة و إقلیم کوردستان ویفرض الرسم الأعلی عند التعارض ومنع الإستیراد)، حکومەتی عێراقی خۆی پرۆتۆکۆلێکی لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان و ئێمە ئیمزا کردووە لە ناو پرۆتۆکۆڵەکە کە بەداخەوە لە دوای ئەو دۆخانە بوو کە بەسەر هەرێمی کوردستان هات و لە داوی ساڵی ٢٠١٧ و ڕیفراندۆم و ئێمە کەوتینە دۆخێکی جیاواز، لەو پرۆتۆکۆلە خۆی ئیقرار دەکات کە حکومەتی هەرێمی کوردستان بە جیا ڕێ و شوێنی هەبێ، ئەو ماددەیەی پرۆتۆکۆلەکەمان هێناوە کردوومانە بە ماددەیەك لە ناو ئەو پێشنیازە قانونە، ئێمە بۆ بۆخۆمانی ڕەوا نەبینین کە ئەو مافەی خۆمان مومارەسە بکەین، قانونێکی خۆمان هەبێ؟ ئەوە ئەو ماددەی پرۆتۆکۆلیەیە کە باسی دەکات، ئەمە یەك، دوو/ ماددەیەکی ترمان داناوە دەڵێ (وەزیر) واتا وەزیری بازرگانی (هەر کاتێك پێویست بوو بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێ لەگەڵ هاوتا فیدراڵیەکەی هاوئاهەنگی بکات بۆ گونجاندنی ڕێ و شوێنە فیدراڵیەکان و ڕێ و شوێنەکانی هەرێمی کوردستان)، بەڕاستیش ئێمە لەسەرەتای ئەم خولەوە ئیتیفاقمان لەسەر ئەوە کرد ئێمە بونیەی تەشریعی خۆمان هەبێ، دەستەی گشتی گومرگەکانی عیراق و دەستەی گشتی گومرگەکانی هەرێمی کوردستان لە ناو ئەو قانونە صەلاحیەتیان پێدراوە پێکەوە هاوئاهەنگی بکەن، بەڵام کە ئەو لە پرۆتۆکۆڵەکە ئیقراری ئەوە بکات تۆ خۆت صەلاحیەتت هەبێ و ئەشڵێ کامیان تۆندتر بوو ئەوە جێبەجێ دەکەین، ئەی ئێمە بۆ بە خۆمانی بە ڕەوا نەبینین؟ لەبەر ئەوە ئێمە تەقدیری زۆرمان بۆ بەڕێز وەزیری پیشەسازی و بەڕێز وەزیرە تایبەتمەندەکان هەیە، ئێمە دوانووسراو کە بۆمان هاتووە نووسراوی ئەنجومەنی وەزیرانە بۆتان دەخوێنمەوە دەڵێ (ئاماژە بە نووسراوتان ژمارە ئەوەندە...) تەبعەن ئەو نووسراوەمان دەمێك بوو ئێمە کردبوو لە (٢٠٢٠/١٠/٧) سەبارەت بە پێشنیازی یاسای پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە هەرێمی کوردستان، دوای دیراسەت کردنی لەلایەن لیژنەی یاسایی ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستان لیژنە بڕیاری دا پشتگیری بکات لە ڕا و بۆچوونی هەر یەك لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو و وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی کە لە کاتی ئامادەبوونیان لە لیژنەی تایبەتمەند لە پەرلەمانی کوردستان خستیانەڕوو، ئەمەش لەبەرچاو دەگیرێت کە بۆ جێبەجێ کردنی یاساکە و دەرکردنی ڕێنمایی هاوئاهەنگی لە نێوان هەردوو وەزارەت دا بکرێ، لەبەر ئەوە ئێمە لەسەر پرۆسەی خۆمان بەردەوام دەبین، کاك سەرکۆ دەرفەتت دەدەم بێگومان، دەرفەت دەدەمە بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی قسەمان بۆ بکات سەبارەت بە هەردوو ماددەی (١١٠) و ماددەی (١١٤) لە دەستووری عیراق.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس بۆ جەنابت.

حەز دەکەم مەجال بۆ لێژنەی یاساییش هەبێ هەندێ بابەتی گرنگ هەیە، هەندێ تێبینی گرنگ هەیە، پێویستە لێرە باس بکەم، چونکە هەست دەکەین لە پێش جەلسەش گومان و ڕەئیەك هەیە لە ناو ئەندامانی پەرلەمان دا کە کێشەی دەستووری و قانونی تێدایە، لەبەر ئەوە داوا دەکەم ئەگەر سێ، چوار، پێنج دەقەش بێ مەجالمان پێ بدەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جارێ بیدایەت سەبارەت بەم پێشنیازە یاسایە کە گوایە نادەستوورییە و دژی دەستووری عیراقە. وەکو سەرۆکی لێژنەی یاسایی پەرلەمان بە ناوی تەواوی ئەندامان و ڕاوێژکارانی لێژنە بە جەنابتان ڕادەگەیەنین ئەم ڕایە هیچ بنەمایەکی دەستووری و یاسایی نییە، لێژنەکەمان ئەو بەرپرسیارێتی یە لە ئەستۆ دەگرێ وەکو لێژنەی تایبەتمەندلە بواری یاسایی دا، هەروەها ئەگەر ئەو پێشنیازە یاسایە نا دەستووری بوایە ئێمە لە کاتی ئامادەکردنی ڕاپۆرتی لێژنەکەمان و دیراسەت کردنی هەر پێشنیازە یاسایەك بەپێی ئەو ئەرك و دەسەڵاتانەی کە ماددە (٧٩) و (٨٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمان پێمان دراوە بێگومان داوامان دەکرد کە ئەم پێشنیازە یاسایە ڕەت بکرێتەوە، ئەسڵەن خوێندنەوەی یەکەمیشی بۆ نەکرێت، بۆیە خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئامادەکردنی ڕاپۆرتی هەردوو لێژنەی تایبەتمەند بۆ خوێندنەوەی دووەم سەبارەت بەم پێشنیازە یاسایە بەڵگە لەسەر ئەوەی کە ئەم پێشنیازە یاسایە دروست و تەندروستە لە ڕووی دەستووری و یاسایی، بۆیە هەندێك لە تێبینییەکان لێرە دەخەمەڕوو:

١-بەپێی ماددە (٧٩) و (٨٥) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان لێژنەی یاسایی موختەصە لە ڕاستاندنی پرۆژە و پێشنیازە یاساکان.

٢- ئەگەر بڕیار بێت ئەم پێشنیازە یاسایە پێویست نییە چونکە دەسەڵاتی ئیتیحادی حەصری یە بەپێی ماددەی (١١٠)ی دەستووری عیراق، ئەوە پێویست بە ئینفازیش ناکات، چونکە دەسەڵاتە حەصریەکان ڕاستەوخۆ لە هەرێم و پارێزگاکان جێبەجێ دەکرێت.

٣- ئەو قانونانەی لە چوارچێوەی دەسەڵاتە حەصرییەکان بە گشتی دەردەچن هەرگیز نابێ ببنە هۆکارێك بۆ زیان گەیاندن بە ئابووری و بازرگانی هەرێم یان هەر پارێزگایەك، بەڵکە دەبێ هاوکار وهەماهەنگ و موساعید بن.

٤- ئابووری و دارایی لە دەوڵەتی فیدراڵی بە گشتی و لەوانەش عیراق تەکامولییە واتا تەواوکارییە، ئەوەی کە پێویست بێت حکومەتی ئیتیحادی هاوکاری هەرێم و پارێزگاکان دەکات بۆ گەشەپێدان و سوودوەرگرتن بە باشترین شێوە لە توانای ئابووری و دارایی بازرگانی و هەرێمەکان و پارێزگاکان تا داهات زیاد ببێت و هەنارده لە جیاتی هاورده زیاد بێت، بۆیە

حکومەتی ئیتیحادی کارێك ناکات زیان بگەیەنێت بە هاونیشتیمانەکانی خۆی یان هەر هەرێمێك بە پێچەوانەشەوە.
٥- دەبێ حکومەتی ئیتیحادی ئاگادار بێ لەو ڕێکارانەی هەرێم یان پارێزگایەك بۆ حیمایە کردنی بەرهەمی ناوخۆی دەگرێتەبەر ئەمەش بە هەماهەنگی دەبێ و ئەم یاسایە ئەم مرووناتەی تێدایە کە ئەم ئامانجە کە ئامانجی هەردوو حکومەت دێنێتە دی وەك لە ماددەی سەرەکییەکانی یان پێشنیازە یاسادا هاتووە.
٦- لەو پرسانەی پەیوەندی بە لایەنی ئابووری و دارایی و تەنمیە هەیە تەفسیری ئابووری و دارایی تەنانەت سیاسەتی ئیجابی بۆ دەقەکان دەکات، لە ڕووی عەمەلیشەوە لە ماوەی ڕابردوو حکومەتی هەرێم و حکومەتی ئیتیحادی بەم ئاراستەیان کاری کردووە.
٧-موماڕەسە کردن و جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە هاوکار و پشتیوان دەبێ بۆ ستراتیجیەت و سیاسەتی ئابووری و بازرگانی ئیتیحادی نەك بوونی نیزع و مونازەعە.
ئەخیر تێبینیم ئەوەیە ئەگەر ئیستیناد یان پشت بەستن لەسەر تێبینییەکانی وەزارەت بکەین، ئەگەر وابێ بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان کێشە لە پێشتر کەواتە ڕوویداوە بەڵام حەتمەن ئێمە لەگەڵ ئەوەین هیچ کێشەیەك نیە ئەگەر وابێ، یاسایەکمان هەیە یاسای ژمارە (٤)ی ساڵی (٢٠٠٨) ماددەی (٢) بڕگەی (پێنجەم و حەوتەم) کەواتە ئەوەش نابێ، ئەوەش لە دەسەڵاتی دەکەوینە چوارچێوەی ماددەی (١١٠) لە دەستووری عیراق و دەسەڵاتە حەصرییەکانن، یاسایەکی تر یاسای ژمارە (٦)ی ساڵی ٢٠١٠ یاسای وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو لە هەرێمی کوردستان، لەوێش دا ماددە (٢) (بڕگەی حەوتەم و بڕگەی نۆزدەم)، یاسایەکی تر یاسای ژمارە (١٠)ی ساڵی ٢٠١٠ یاسای وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێمی کوردستان دیسان لە ماددە (٢) باسی سیاسەتی تیجاری دەکات کەوا وەزارەت خۆی پێی موختەصە و پێی هەڵدەستێت ئەوەش لە زیمنی ماددەی (١١٠)ی دەستووری عیراق دا بە وازحی هاتووە، ماددە (٣) دیسان هەر لەم یاسایە بڕگەی یەکەم، بڕگەی دوازدەیەم، بڕگەی سێزدەیەم بڕگەی پازدەیەم، جگە لەوەی ئەو قەرارەی جەنابت پێشتر باست کرد قەراری ڕەقەم (١٣)ی مەجلیسی وزەرا، لەبەر ئەوە ئێمە وەکو لێژنەی یاسایی دڵنیایی دەدەین هیچ کێشەیەکی یاسایی نییە، موحتەمەلە لە ڕووی سیاسەتی تەنفیزی ئەم یاسایە بۆ هەردوو وەزارەتی مەعنی یان (٣) وەزارەتی مەعنی بێ ئەگەر لە هەرێم، لەگەڵ وەزارەتەکانی حکومەتی ئیتیحادی موحتەمەلە پێویستی بە هەماهەنگییەکی زۆر جدی و دەقیق بکات، ئەوەش لەم پێشنیازە یاسایە وابزانم حەوت ماددە باسی ئەو هەماهەنگییەی کردییە، ئەم پێشنیازە یاسایە بە پێچەوانەوە لەگەڵ سیاسەتی ئەم قانوونە یان سیاسەتی تەنفیزی حکومەتی ئیتیحادی ناکات، هیچ پێچەوانەو مخالەفە دروست ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (سەرکۆ)، فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لێژنەی پیشەسازی و بازرگانی کە لێژنەی تایبەتمەند بووین بۆ ئامادەکردنی ڕاپۆرت لەسەر ئەم یاسایە، ئەم پێشنیازی یاسایە، پێشووتر بەراستی ئەم لێژنەیە زۆر بە پیشەییانە

کاریـان لەسـەر ئەم پـرۆژە یاسـایە کـرد، سـەرەتا تەنهـا کارمـان لەسـەر ئەوە کـرد کە ئەم یاسـایە ئینفاسی یاسایی ئیتیحـادی بێـت، دواتـر کـار لەسـەر ئەوە کـرا بـۆ ئەوەی تەعـاروز نەبێـت لەگەڵ یاساکانی ئیتیحادی، لەگەڵ بۆچوونی وەزارەتـی پیشەسـازی و بازرگـانی، وەزارەتـی کشـتوکاڵمان وەرگرت، سوود لە پسپۆری راوێژکارەکـانی لێژنەمـان وەرگـرت کە زۆر مانـدوو بـوون لەگەڵمانـدا، دواتـر حکـومەت مـاوەیەکی زۆر وەڵاممـانی داوە دواتـر راگیـرا، ئەمە بـووە هـۆی ئەوەی کە حکـومەت لە نـاردنی بۆچونەکانیـا تاخیربێـت، دوای ئەوەی کە لێـژنە لەگەڵ بەڕێـز سـەرۆکی پەرلەمـان، دەسـتەی سـەرۆکایەتی کارمـان بـۆ ئەوە کـرد، هەرێمـی کوردسـتان خـۆی یاسـایەکی خۆماڵی بۆ بەرهەمی خۆماڵی هەبێت، بەراستی ئەمە کارێکی مانـدوکەرانەی لێـژنەی پیشەسـازی بوو، پیشەییانە بەڕێز سەرۆکی لێژنەش بەهەمان شـێوە کـاری جـدی کـرد لەسـەر ئەوەی کە ئەمە بتـوانین ببیـنە خـاوەنی ئەم یاسـایە، زیـاد لە حەوت جـار بۆچـوونی حکـومەتی هەرێمـیش وەرگیراوە، بە نوسراو، بە بانگکردنی بۆ لێژنەکە، بۆیە ئێمە زۆرینەی ئەنـدامانی لێـژنە ئەوانەی کە ئامادەبوونە، چونکە بەراستی بە کارێکی پیشەییانە کارمـان لەسـەر ئەمە کـردووە، نەك ئەوەی کە لایەنی سیاسی یان تەوەجوهی سیاسـی داخلـی کـاری لێژنەکەمـان بکەیـن، بـۆیە بە بـڕوای ئـێمە تەواوی لێـژنەکە ئەگەر هەیە بـۆ نمـونە لەسـەر خاڵەکـانی هەنـدێك مـادەی ئەبێـت هەنـدێك جیاوازیمان هەبێت، بەڵام بە تەواوەتی ئێمە پشتیوانی ئەوە دەکەیـن کە ئەم پـرۆژە یاسـایەی کە ئەمڕۆ خوێندنەوەی بۆ ئەکرێت تێپەڕێت و خوێندنەوەی بۆ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك (کاروان)؟ فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم پرۆژە یاسایە جەدەلێکی زۆری هەڵگرت، ئێمە مەبەستمانە کە ئەو پـرۆژە یاسـایە دوا ئامـانج بێێکێ، یەکەمینیان حیمایەی مەنتوجاتی محلی بکات لە هەرێمی کوردستان، خاڵی دووەمیشیان خزمەتکردنی هاوڵاتیانی هەرێمی کوردستان و ئیقتصادەکەی بێـت، ئەگەر لابـدا لەم دوو ئامـانجە رەنـگە ئامـانجەکە نەپێکـین و ئەمەش خـاڵی سـەرەکییە، مەبەسـت لەوەی کە ئـێمە یاسـای خۆماڵیمان هەبێت سەد لە سەد ئێمە پشتیوانی ئەوەین، چونکە دەستوور رێـگەی پێـداوین ئـێمە یاسای خۆماڵیمان هەبێت، ئەم یاسایانەی کە لە پەرلەمانی کوردستان دەرچـووێنراون بەرمەبنـای دەستووری عێراقی بـوون، چـونکە دەسـتوور رێـگەی بە ئـێمە داوە وەکـو هەرێمێکـی فیـدراڵی لە چوارچێوەی عێراقدا یاسای خۆمان هەبێت، بەڵام نامانەوێت پرۆژەکە بە هـیچ شـێوەیەك بچێـتە خزمەتی چەند بازرگانێکی چـاوچنۆك وە پـێچەوانەی خواسـتی هاوڵاتیـانی هەرێمـی کوردسـتان، پێچەوانەی پاراستنی مەنتوجاتی مەحەلی بـێ لە هەرێمـی کوردسـتان، ئەگەر ئەمە نەپێکـێ پـێم وایە بەراسـتی قورسـایی یاسـاکە لەدەسـت دەدەیـن، چـونکە ئەم یاسـایە، ئەم پـرۆژە یاسـایە بە ئەنـدازەی پـرۆژە یاسـا زۆر گرینگەکـان لە هەرێمـی کوردسـتان قورسـایی هەیە، پێویسـتی بەوە هەیە بەراستی لایەنی کەم ئەگەر ڕاپۆرتی لێژنەش نەبوو ئێمە تێبینیەکانمـان بە هەنـد وەربگـرن، چـونکە بەراسـتی دیراسـەێکی زۆر وردمـان کـردووە، نابێـت پـرۆژە یاسـاکە لەم دوو ئامـانجە

سەرەکیەکە لابـدات، خاصـەتەن پاراسـتن بـۆ خزمەتکردنـی هاوڵاتیـانی هەرێمـی کوردسـتان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە ڕێگە بە هەموو ئەندامانی پەرلەمان دەدەین بۆ دەوڵەمەندکردنی پرۆژەکە، دڵنیـا بـن لێـژنەی تایبەتمەندیش زیاتر، چـونکە تایبەتمەنـدی خۆیـانە، زانیـاری زیاتریـان هەیە، دەرفەتیـان دەدەیـن، ئەگەر جاری یەکەم بەدڵی خۆیان ڕاپۆرتەکەیان نەنوسیوە ئێستا ئەتـوانن ئیزافاتیـان هەبیـت، بـا دەست بە بابەتەکەمان بکەین، کاك (دیاری)، نوقتەی نیزامییە؟ فەرموو.

بەڕێز دیاری انور حمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بەپێی ماددەی (٥٦) لە پەیڕەوی ناوخۆی پەرلەمانی کوردستان...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئێ ماددەی (٥٦) ئەو ماددەیەیە کە دەرفەتتان نەدا بەپێی پەیڕەو قسە بـکەن، بەس ئەبـێ ئامـاژە بە ماددەیەك بکەی کە ئێمە ئیشی نا پەیرەویمان کردووە.

بەڕێز دیاری انور حمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دکتۆرە نـا عەفـوم بـکە، هەر لە سـەرەتای ئەم خـولەوە بـاوڕبکە یەکەمجـارمە مـن، بـڕۆن سـەیری پرۆتۆکۆل بکەن باوەر بکە یەکەم جارمە بەپێی ماددەی (٥٦) قسە بکەم، ئەویش...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

تۆش و هەر کەسێکی تریش ماددەی (٥٦) دەرفەتت ئەدا ئیحالە بی بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز دیاری انور حمە رحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس دکتۆرە گیان.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

نا مەیلێ (٥٦) مافەکەیە، ئەبـێ بڵێی ئێوە ئەو ماددەیەتان شکاندووە، بۆ نمونە ماددەی بیست تـان شکاند، هەر کەس قسەی کردبێت پەیڕەوی بووە، ئیتر وتوومە یەڵە بـا بـڕوا، مـاددەی (٥٦) ئەوەیە کە دەرفەتەکە ئەدا، ئەبـێ تۆ ئیحالەمان بکەی بۆ ئەو ماددەیەی کە ئێمە شکاندوومانە، کاك دکتـۆر ناونیشان بخوێنەوە، ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان، چەند کەس لەگەڵ ئەوەیە دواخرێ مناقەشـە؟ چەند کەس لەگەڵ ئەوەیە بەردەوام بین؟ فەرموو بەڕێـز سـەرۆکی لێـژنەی یاسـایی بەردەوام بە، بەڕێـزان چەنـد کەس لەگەڵ ئەوەیە دواخـرێ؟ مناقەشـە نەکـرێ ئەم قـانوونە، (١٢) کەس، چەنـد کەس لەگەڵ ئەوەیە بەردەوام بـین؟ (٣٥) کەس لەگەڵ ئەوەیە بەردەوام بـین، چەنـد کەس لەگەڵ ئەوەیە ڕاپـۆرتەکە بکەیـنە بنەمـای مناقەشـە؟ (٤٤) کەس لەگەڵە، چەنـد کەس دژە؟ کـاك (د.بـژار) فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ناونیشانی پێشنیازەکە بەم شێوەیەی خوارەوەیە:

پێشنیازی یاسای پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە هەرێمی کوردستان-عێراق.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێ قسە لەسەر ناونیشانەکە بکات، کاك (مەم)، فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانجی ئەم یاسایە پەرەپێدانی بەرهەمە خۆماڵییەکانە من پێشنیاز ئەکەم لەجیاتی پاراستن بکرێت بە پەرەپێدانی بەرهەمە خۆماڵییەکان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، نا ئامانجەکەی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکانە، ئێمە یاسامان هەیە بۆ پەرەپێدان ژمارە (٤)ی ساڵی (٢٠٠٨) ئەمە پاراستنیەتی لە هاتنی بەلێشاوی بەرهەمی دەرەکی بۆ ناو هەرێمی کوردستان کە داوجار ئەبێتە هۆی پەکخستنی کارگەکان لە هەرێمی کوردستان، ئەوەی ئەیبینین بە هەزاران سندوق تەماتە خەڵك لە رقا ئەیخاتە سەر جادە، فەرموون ماددەی (١).

بەڕێز خدیجه عمر طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١):

بۆ مەبەستی حوکمەکانی ئەم یاسایە ئەم زاراوە و دەستەاوژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریان دەگەێنن:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان-عێراق.

دووەم: ئەنجومەنی وەزیران: ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێم.

سێیەم: وەزارەت: وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی هەرێم.

چوارەم: وەزیر: وەزیری بازرگانی و پیشەسازی هەرێم.

پێنجەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتی: بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلان دانان و بەدواداچوون لە وەزارەت.

شەشەم: بەرهەمە خۆماڵییەکان: کاڵای کشتوکاڵی یان پیشەسازی بەرهەم هێنراو لە ناوخۆی هەرێم و عێراق.

حەوتەم: بەرهەمی لێکچوو (المشابه): بەرهەمی خۆماڵی هاوشێوەی بەرهەمی هاوردەکراو لە هەموو ڕووێکەوە یان لێکچوو بەرادەیەکی زۆر لە ڕووی خەسلەت یان بەکارهێنانەوە.

هەشتەم: بەرهەمی رکابەر (المنافس): ئەو بەرهەمە خۆماڵییەیە کە لە بەکارهێنانداکێبڕکێی بەرهەمی هاوردەکراو دەکات ئەگەر هاوشێوەشی نەبێت.

نۆیەم: بەرهەم هێنە ناوخۆییەکان: ئەو بەرهەم هێنەرانەن کە ڕێژەی زۆرینەی بەرهەمی هاوشێوە یان رکابەر بەرهەم دەهێنن بەمەرجێك بەرهەمی نوقمکار یان پاڵپشتیکراو هاوردە نەکەن.

دەیەم: نوقم کردن: هاوردەکردنی بەرهەمێك بۆ هەرێم بە نرخێکی کەمتر لە بەهای ئاسایی خۆی لە بازاری وڵاتی هەناردەکار.

یازدەیەم: پاڵپشتیکردن: ئەو بەشداریيە دارایيە کە دەوڵەتی سەرچاوە (المنشأ) یان هەناردەکار یان هەر دامەزراوەیکی کەرتی گشتی لەو دەوڵەتە بە راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ پێشکەشی

دەکات، دەبێتە مایەی سوودمەندبوونی بەرهەم هێن یان ئەو کەسانەی بەرهەمەکە دەگوازنەوە یان دەیفرۆشن یان هەناردەی دەکەن.
دوازدەیەم: زیادکردنی بێ پاساوی هاوردە: زیادە هاوردەکردنی بەرهەمە بۆ هەرێم بەشێوەی رەها یان رێژەیی ئەگەر نوقوم کار یان پاڵپشتیکراویش نەبێت، بەجۆرێك تا ببێتە هۆکاری زیان گەیاندن راستەوخۆ یان مەترسی زیان گەیاندن لەسەر ئەو دامەزراوە خۆماڵیانەی کە بەرهەمی هاوشێوە و رکابەر بەرهەم دەهێنن.
سێزدەیەم: زیانانەن کە رووبان داوە یان مەترسی روودانیان هەیە دەبنە هۆی ئاستەنگ دروستکردن لەبەردەم کەرتی پیشەسازی یان کشتوکاڵی خۆماڵی بەهۆی نوقم کردن یان پاڵپشتی کردن یان زیادکردنی بێ پاساوی هاوردە.
چواردەیەم: پیادەکاری زیانبەخشان: نوقم کردن یان پاڵپشتیکردن یان زیادکردنی بێ پاساوی هاوردەیە.
پازدەیەم: نرخی ئاسایی: بریتییە لەو نرخەی کە بەرهەمە هاوردەکراوەکەی پێ دەخرێتە بەردەم بەکاربەر لە خودی ولاتی هاوردەلێکراو.
شازدەیەم: پەراوێزی نوقم کردن: جیاوازی نێوان نرخی ئاسایی بەرهەمی هاوردەکراو نرخی هەناردەکردنیەتی.
حەڤدەیەم: لێکۆڵینەوە: ئەو وردبینی و بەداوداچوونەیە کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی بۆ دڵنیابوون لە راستی و دروستی بەڵگەنامە و زانیارییە پێشکەشکراوەکان رووبانی پیادەکاری زیان بەخش زیانە لێکەوتەکانی بوونی پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا ئەنجامی دەدات.
هەژدەیەم: رێکاری خێرا: ئەو رێکارانەن کە بەشێوەیکی کاتی تا یەکلایی کردنەوەی دۆسیەی لێکۆڵینەوە بۆ راگرتن یان کەمکردنەوەی کاریگەری پیادەکاری زیانبەخش لەسەر بەرهەمی خۆماڵی بابەتی لێکۆڵینەوە پیادە دەکرێن.
نۆزدەیەم: رێ و شوێنی کۆتایی: ئەو رێ و شوێنانەن کە دوای کۆتایی هاتنی لێکۆڵینەوەکان و سەلماندنی پیادەکاری زیان بەخش و زیانە لێکەوتەکانی و پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیاندا بە بڕیاری وەزیر بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی دەگیرێنە بەر.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر ئەندامێکی بەڕێزی پەرلەمان دەیەوێت لەسەر ماددەی پێناسەکان ماددەی (١) قسە بکا با ناوی خۆی بنوسێ، لێژنەی تایبەتمەند دەڵێن لەبەر ئەوەی ئێمە زۆر دەمێکە ئەو راپۆرتەمان نوسیوە ئیزافاتی زۆر خراوەتە سەری تێبینیان هەیە، قەی چی ئەکا ئەگەر ئەتوانن دەوڵەمەندی کەن، شتێك کە لەناو راپۆرتەکەیاندا نەیان نوسیبێت لە کاتی خۆی لەسەر ئەو ئیزافاتانە با قسە بکەن، چونکە زۆر پێناسەی ئیزافە کراوە، کاك (بەڵێن)، کاك (کاروان)، کاك (رزگار عیسی)، کاك (شێخ ظاهر)، (حسیبە) خان، کاك (لقمان)، کاك (سەرکۆ)، کاك (بەختیار)، (ئاشنا) خان، (خدیجە) خان، کاك (حاجی سفین)، (د. رێبوار)، کاك (زیاد)، (سەرچنار) خان، (د. اسماعیل)، (نجات) خان، کاك (شێخ ظاهر)، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد على حسين:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، من چەند تێبینیەکم هەیە لەسەر پێناسەی ئەو زاراوانە، شەشەم باس لەوە دەکات بەرهەمە خۆمالّییەکان کالّای کشتوکالّی یان پیشەسازی بەرهەم هێنراو لەناوخۆی هەرێم و عێراق، پێشنیاز دەکەم بکرێتە (بەرهەمە خۆمالّییەکان کالّای پیشەسازی کشتوکالّی بەهەردوو جۆری رووەکی و حەیوانی کە لە هەرێم و عێراق بەرهەم بهێنرێ)، خالّێکی تریان پێشنیاز دەکەم نۆیەم بکرێتە دەیەم وە دەیەم بکرێتە نۆیەم، چونکە لە نۆیەم هاتووە بەرهەم هێنە ناوخۆییەکان ئەو بەرهەم هێنانەن کە رێژەی زۆرینەی بەرهەمە هاوشێوەی رکابەر بەرهەم دەهێنن بە مەرجێك بەرهەمی نوقم کار یان پالّپشتیکراو هاوردە بکەن، کەواتە ئەوەی باسی نوقم کردن دەکا، وشەی نوقم کردنیش بکرێتە (نغرۆکردن) واتا جێگایان بگۆردرێ، لەبەر ئەوەی پێناسەکە روون بێت، پێشی ئەوەی لە بابەتێکی دیکە باس بکرێت پێناسەی نوقمکردن بکرێت، خالّێکی تریش پالّپشتیکردن من پێشنیاز دەکەم بەم شێوە لێبکرێ (ئەو سوودە دارایەی کە ولّاتی بەرهەم هێن یان هەناردەکار دەیدات بەشێوەیّکی راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ بە هەر هۆکارێك کە دەبێتە پالّپشتی بۆ زیادکردنی داهات یان نرخ یان هەردووکیان بەیەکەوە کە دەبێتە سوود گەیاندن بە بەرهەم هێن یان تاکەکان کە کاری بەرهەم هێنان یان فرۆشتن یان هەناردەکردنی ئەنجام دەدەن)، دوازدەیەم زیادکردنی بێ پاساوی هاوردە بکرێتە (زیادە هاوردەرکردنی بێ پاساو) چونکە زیاد کردن بە موزایەدە زیاتر لە موزایەدە بەکاردێت، سێزدەم زیان ئەو زیانانە کە رووبانداوە یان مەترسی رووبانیان هەیە، پێشنیاز دەکەم ئەگەری رووبانیان هەیە نەك مەترسی، پازدەیەم نرخی ئاسایی بریتییە لەو نرخەی کە بەرهەمی هاوردەکراوەکەی پێ دەخرێتە بەر دەم بەکاربەر لە خوودی ولّاتی هاوردەلێکراو، ولّاتی هاوردەکار نەك هاوردە لێکراو...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

مەبەستمان ئەو ولّاتەیە کە لێی هاوردە دەکرێ، بۆ نمونە ئەو پەرداخە خۆی لە ئەصلّا بای دۆلارێکە بەلّام لە ولّاتەکەی خۆیان بە دۆلار ئەیفرۆشن کە ئەینێرن بۆ ئێمە بۆ نەوت سەنت ئەماندەنێ بۆ ئەوەی معاملی ئێمە فەشەل بێنێ، ئەوە تەواوە.

بەڕێز ظاهر محمد على حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەژدەیەم رێکاری خێرا ئەو رێکارانەیە کە بەشێوەی کاتی یان یەکلایکردنەوەی دۆسیەی لێکۆلّینەو بۆ راگرتن یان کەمکردنەوەی کاریگەری پیادەکاری زیانبەخش، بەراستی ئەو وشەی پیادەکاری زیان بەخش تۆزەك ئەوەیە بکرێتە (چالاکی زیان بەخش)...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سەیر کە لە قانوونەکە پێی دەگوترێ (الممارسات الضارة) خۆزگە لە کوردیدا شتیك هەبێ، نەمان ئەزانی چی لێبکەین.

بەڕێز ظاهر محمد على حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەدوای وشەکەیدا گەرام یەکێک لە مانایەکانی ئەو پیادەکاری زیانبەخش بە چالاکیش دێ، چالاکی زیانبەخش، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس قسەی زۆر باشت کرد، کاك (کاروان)، فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یەکەم من چەند تێبینیەکم هەیە لەسەر بڕگەکانی، بڕگەی سێیەم کاتێک کە باس لەوە دەکرێ وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی وەکو جەنابیشت فەرموت فعلەن ئەوە پەیوەستە بە بازرگانیکردنە بەشێوەیکی گشتی، بەڵام لەبەر ئەوەی (٣٠٪) پڕۆژە یاساکە لەرووی تەفعیلکردنەوە لە ناوخۆی هەرێمی کوردستان پەیوەستە بە وەزارەتی کشتوکاڵ کاتی ئەوەیە لێرەش ئاماژە بەوە بکەین کە وەزارەتی کشتوکاڵیش بە هاوبەشی بەشێك بێ لێی، چونکە لە ئیجرائاتی ماددەکانی تر لەناوەخنی یاساکەدا بە وازحی ئاماژە بە دەسەڵاتەکانی وەزارەتی کشتوکاڵ کراوە، ئەمە وا دەکات کە ماددەی چوارەمیش بەهەمان شێوە وەزیری کشتوکاڵی بۆ ئیزافە بکرێ، بڕگەی پێنجەم هەر لە ماددەی یەکەم کاتێك کە باس لە بەڕێوەبەری گشتی دەکرێ سەیرە دەسەڵاتێکی وا گەورە بدرێت بە بەڕێوەبەرێکی گشتی لە وەزارەتێك کە سەڵاحیەتی ئەو هەموو جۆڵاندن و ئەم بابەتە گرینگەی هەبێت، بۆیە من پێشنیاز ئەکەم وەك ئەنجومەنێك بێت، چونکە لەناوخۆش باس لەوە کراوە کە وەزارەتی کشتوکاڵ دەوری هەیە، هەندێك جار ئەنجومەنی وەزیران دەوری هەیە، هەندێك جاریش وەزارەتی بازرگانی، بڕگەی حەوتەم لەگەڵ بڕگەی هەشتەم باس لە بەرهەمی موشابیهە و بەرهەمی منافس دەکرێ واتا رکابەر و بەرهەمی لێکچوو بەم شێوە لەبەر ئەوەی کە لەناواخنی یاساکەدا تەعریفەکان بۆ ئەوەن کە ئێمە یاساکەی پێ بناسێنین، لە ناوەخنی یاساکەدا بە وازحی هەردووکیان لە یەك جوملەدا هاتوون، بۆچی لێرە نایکەین بە یەك تەعریفات، بیکەین بە بەرهەمی رکابەر، بەرهەمی لێکچوو، واتا بەرهەمی هاوشێوەش، دەتوانین بەم شێوەی لێبکەین ئەو بەرهەمە خۆمالێیەی کە لە بەکارهێنان کێبڕکێی و هاوشێوەی بەرهەمی هاوردەکراو نەبێت، دەتوانین ئەمە ئیزافە بکەین و کێشەمان بۆ دروست ناکات لەرووی قانوونیشەوە، بڕگەی سیانزەیەم کاتێك کە باس لە زیان دەکات دەڵێ کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی زائیدەن بازرگانیش چونکە لە ئەساسدا ئەمە کێبڕکێیەکی بازرگانی گەورەش دروست دەکات، زیانیش دەگەڕێنێ لە راستیدا ئەگەر باسی نەکەین، چونکە ئەگەر دوایی بچینە وردەکاریەکەیەوە بەرووڕی دەردەکەوێ مەبەستمان لە چییە، دووبارە لە بڕگەی حەقدەیەم لێکۆڵینەوە ناکرێت بەراستی بدرێت بە بەڕێوەبەرێکی گشتی چونکە ئەم پڕۆژە یاسایە دەیهێنێ کە لای ئەنجومەنێکی باڵا بێت یان ئەنجومەنی وەزیران خۆی بێت یان ئەوەتا ئەنجومەنێکی هاوبەش بێت لە بەینی وەزارەتی کشتوکاڵ و وەزارەتی بازرگانی، بەڵام بەراستی ناکرێ لای یەك بەڕێوەبەر بێت، بڕگەی هەژدەیەم رێکاری خێرا ئەم رێکاری خێرایە لێرە زیادە ئەم تەعریفاتە چونکە لە ناوەڕۆکی پڕۆژە یاساکە لە چەندین ماددە بە دووبارە ئاماژە بەوە کراوە کە

رێکارەکان بە خێرایی بەڵێ جێبەجێ دەکرێن بەڵام بە گشتی رێکارەکان دیاریکراوە کە چۆن دەچنە بواری جێبەجێکردنەوە، بۆیە پێویست ناکات لێرە رێکاری خێرا تەعریف بکەین، ئێمە لە ماددەی شەشەدا هەمانە لە ماددەی تردا هەمانە بە وازحی کە وەزیری بازرگانی ئەم سەلاحیەتەی پێدراوە، سەرۆکی حکومەت ئەو دەسەلاتەی پێدراوە، ئەنجومەنی وەزیران دەسەلاتی پێدراوە، وەزیری کشتوکاڵ و وەزیری دارایی بە یەکەوە لە هەندێك شوێن سەلاحیەتیان پێدراوە، بۆیە ناکرێ رێکاری خێرا تەعریف بکرێ لە کاتێکدا کە پێویست نیە، رێکارە خێراکان ئەو کاتە پێویستن کە خۆیان لە لێژنەکەدا ئاماژەی پێبکەن و خۆیان بڕیاری لەبارەیەوە بدەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، فەرموو.

بەڕێز هێڤیدار احمد سلمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە هەرێمی کوردستان ئەنجومەنی ئەکادیمیای کوردیمان هەیە، ئەو هەموو مامۆستایانەی زانکۆمان هەیە لەبواری کوردی دکتۆرای هەیە ئەتوانین وەکو پەرلەمان ئیستیفادەیان لێبکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێمە بیرمان لەوە کردبۆوە هەر لەسەرەتاوە کە هاتین، بە نوسراوێکی ڕەسمی داوامان لە ئەکادیمیا کرد، هەموو ئەو موستەڵحاتە قانوونی، سیاسی، کارگێریانەی کە لە لای ئەوان یەکلایی بۆتەوە بۆمانی بنێرن، بۆیان ناردووین، بەڵام بەراستی هیچێکی لەمانە تێدا نیە، ئەمە یەك، دوو پرۆسەیێکی تر ئێمە لە پەرلەمان بەڕێوە دەبەین، زیاتر لە دوو مامۆسامان هەیە کە پرۆفیسۆرن ئەم بابەتانەیان بۆ دەنێرین، ئەم پرۆژانەیان بۆ دەنێرین بەم شێوەیە بۆمان دەنێرنەوە، گەلەییەکانیشان ئەوەیە کە ئەو وشانە لە بەرامبەرا نیە، کوردییەکی بەرامبەری دەقیق نییە، سوپاسی کاك (مەم برهان) دەکەین زۆر جار یارمەتیمان ئەدا بۆ خۆم بۆی ئەنێرم، زۆر جار زۆر هاوکارە لەوەی کە زۆر شتمان بۆ ڕاست دەکاتەوە، ئەم مەوزوعە خۆی مەوزوعێکی قورسە کەلیماتەکانی قورسن لە کوردیدا نیە، ئێستا ئێمە ئیغراقمان بە نوقکردن دانابوو، کاك (شێخ ظاهر) دەڵێ (نغرۆکردن)، لە ڕاستیدا ئێمە دەکەوینە نێوان دوو حاڵەتەوە نازانین کامیان دەقیق تڕە، ئێمە تاوانمان نیە کە زمانی کوردی لە وشەی قانونیا زۆر دەوڵەمەند نیە، ئەگینا بەراستی بیرمان لە هەردوو پرۆسەکە کردبۆوە، هەم ئیعتیمادکردن لەسەر پسپۆران هەم داوای هاوکاری لە ئەکادیمیا، بەڵام ئیتر ئەوەندەمان بۆ هاتووە، کاك (د.محی الدین)، فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ماددەی (١) بڕگەی شەش بەرهەمە خۆماڵییەکان کاڵای کشتوکاڵی یان پیشەسازی بەرهەم هێنراو، بەرهەمی کشتوکاڵی ڕووەکیمان هەیە و ئاژەڵیشمان هەیە، پێم وایە لە ناو کەوانەك لە بەرامبەر کاڵای کشتوکاڵی بنوسرێ (ڕووەکی- ئاژەڵی)، لە بڕگەی دەیەم نوقمکردن هاوردەکردنی بەرهەمێك بۆ هەرێم بە نرخێکی کەمتر لە بەهای ئاسایی خۆی لە بازاری وڵاتی هەناردەکراو،

ئەمن پێم وایە هەندێك وڵات بەهۆی دابەزینی نرخی دراوەکانیان تێچووی بەرهەم هێنانەکانیان زۆر کەمتر بێت لەوەی کە لە هەرێم بەرهەم دەهێنرێ بۆ ئەوەی بتوانین هەندێك جار پارێزگاری لە بەرهەمی ناوخۆی بکەن پێم وایە ئێستا دارشتنێکی وام لەبەر دەست نییە، مەسەلەن ئەگەر سەیر بکەن دراوی ئێرانی زۆر بەهاکەی کەمترە لەوەی ئێستا لە کوردستان هەیە، بۆیە ئەو بەرهەمانە بە نرخێکی زۆر کەمتر دێنە هەرێمی کوردستان رەنگە ئەو بەرهەمەی کوردستان لەرووی نرخەوە نەتوانێ کێبڕکێ لەگەڵ ئەو بەرهەمە هاوردەیە بکات، بۆیە پێویستە شتێك بدۆزینەوە بۆئەوەی بتوانین هەم هاوسەنگیەك، هەم پارێزگاری لەوە بکەن، زۆر سوپاس،

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڵام مەسەلەی ئیغراق موستەڵەحێکە تەعریفی بەو شکلەی هەیە، ئێمە ناتوانین زۆر دەستکاری تەعریفەکە بکەین، بەڵام نالێین تێچووی بەرهەم هێنان، ئەڵێن تێچووی عەرزکردنی لە بازاری وڵاتەکە ئەمە یەك، دوو ئەگەر ئێمە بەوە نەمانتوانی رێگری بکەین بەوەی سێیەم ئەتوانین رێگری بکەین یان بەوەی دووەم دەتوانین بە پاڵپشتیکرن رێگری بکەین، بەوەش نەمانتوانی ئەتوانین بە هاوردەکردنی یەعنی زێدە هاوردەکردنی بێ پاساو رێگری بکەین، یەعنی مشکیلەمان لەگەڵ موستەڵەحەکە هەیە، ناتوانین ئیزافەیەك بخەینە سەری لە کاتێکدا هەموو کتێبی قانوون و فقە بەو شێوەیە تەعریفی دەکەن، قەی چی ئەکا ئەگەر توانیت لەو یەك دوو رۆژە شتێکت بۆ ئیزافە بوو سوپاسیشت دەکەین، کاك (رزگار عیسا)، فەرموو.

بەڕێز رزگار عیسا سوار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی حەفتەم بەرهەمی لێکچوو بەرهەمی خۆمالّی هاوشێوە بەرهەمی هاوردەکراو لە هەموو رووێکەوە یان لێکچووی بەرادەیەکی زۆر، من تێبینیم لەسەر بەرادەیەکی زۆر، رادەکی دیار دەکاتن، پێم باشە بکرێتن بە نسبە (٦٠٪)، (٧٠٪) لە رووی خەسڵەتەوە یان بەکارهێنان، بۆ ئەوەی دەقیق بیتن لەرووی یاساییەوە، چونکە بەرادەێکی زۆر ئەو رادەیە زۆرە یەعنی چۆن ئەتوو هاوسەنگی دێنی یان تەشخیصی دەکەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (حسیبە) خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە پێشنیازە یاسای پاراستنی بەرهەمە خۆمالّییەکان پێشنیازێکی باشە و لە رێگەی ئەم پێشنیازە یاسایەوە دەتوانرێت رێگری لە هاوردەکردنی ئەو بەرهەمانە بکرێت کە لە دەرەوەی وڵات هاوردە هەرێمی کوردستان دەکرێن.

لەناوخۆشدا هەمانە، لە رێگەی بە یاساکردنی ئەم پێشنیازە یاسایە دەتوانرێت هەم لە رووی ماددی، هەم لە رووی مەعنەوی پاڵپشتیکاری باشی بەرهەم هێنەران لە هەرێمی کوردستان بێت، هەر بۆیە لە ماددەی یەکەم و لە زاراوەکان لەدوای ماددەی پێنجەم بەر لەوەی بێینە سەر بەرهەمە خۆمالّییەکان مادەم باس لە بەرهەمەکان کراوە پێشنیاری ئەوە ئەکەم کە ماددەیەك

بەرهەمەکان زیاد بکرێت بەو شێوەیە (بەرهەمەکان کۆی کاڵای پیشەسازی و کشتوکاڵی بەدەر لە بەروبومی کشتوکاڵی کە لە کەرتی پیشەسازی لەناوخۆی هەرێمدا بەرهەم دەهێنرێت).

دواتر بڕیەنە سەر دابەشکردنی جۆرەکانی بەروبومەکان، لە ماددەی حەوتەمیشدا بەرهەمی لێکچوو باشترە بکرێتە (بەرهەمی هاوشێوە) بەم شێوەیە دابڕێژرێ، (بەرهەمێکی ناوخۆیی هاوشێوە لە هەموو رووەکانی ئەو بەرهەمەی هاوردەی هەرێم دەکرێت یان بەشێوەیەکی رەها هاوشێوەیە لەرووی تایبەتمەندی بەکارهێنانەوە).

لە بڕگەی دەیەمدا نوقم کردن دیسان پشتگیری کاك (شێخ ظاهر) دەکەم بەوەی کە نوقم کردن زاراوەیەکی زۆر گونجاو نابێ لە بواری ئابووریدا بە خنکاندن یاخود داشکاندن یان نغرۆکردن هەرسێکیان دەبنە بەدیل بۆ وشەی نغرۆکردن، بەم شێوەیە پێناسە بکرێ (دابینکردنی کاڵای هاوشێوە بۆ بازاری ناوخۆ بە نرخێکی کەمتر لە بەهای ئاسایی خۆیان کە لە ولاتی دابینکەرەوە هاوردە دەکرێن، هەروەها سەبارەت بە ماددەی دوازدەم زیادکردنی بێ پاساو منیش لەگەڵ کاك (شێخ)دام لەگەڵ زیادکردنی بێ پاساوی هاوردە بکرێت بە زیادەی بێ پاساوەکە، زیادە هاوردەکردنی بەرهەم بۆ ناو هەرێم بەشێوەی رەها یان بە ڕێژەی بەراورد لەگەڵ سالانی رابردوو.

دیسان نغرۆکاری پاڵپشتیکراو نەبێت، بەڵام ببێتە هۆی زیان گەیاندن یان مەترسی زیان گەیاندن بە بەرهەمی خۆمالی هاوشێوە یان رکابەر، لە فەقەرەی سێزدەم زیان دروستکردنی ئاستەنگ لەبەردەم کەرتی پیشەسازی یان کشتوکاڵی یان بەرهەمی خۆمالی بەهۆی نغرۆکردن یان پاڵپشتی کردن، لە خاڵی پازدەمیش نرخی ئاسایی نرخی بەکاربردنی بەرهەمی هاوردەکراو لە ناو ولاتی هەناردەکار، لە بڕگەی حەقدەهەم لێکۆڵینەوە بەو شێوەیەی لێبکرێ (وردبینیکردنی بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە راست و دروستی بەڵگەنامە و زانیاری پێشکەشکراوەکان کە لەلایەن بەرهەم هێنەرە ناوخۆییەکان و هاوردەکارەکان سەبارەت بە هەبوونی پیادەکاری زیان بەخش)، لە تەواوی بڕگەکان پشتگیری برای بەڕێز کاك (شێخ ظاهر) دەکەم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەو تەعریفانە بە نوسین هەتە ئەگەر بیدەیتە کاك (بژار) بۆ ئەوەی ئیستیفادەی لێبکەین دواتر، کاك (بەڵێن)، فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١) بڕگەی پێنجەمی بەڕێوەبەرایەتی گشتی، بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچون لە وەزارەت، لە راستیا ئەوەی بەغداش بەڕێوەبەرایەتی پیشەسازییە یەعنی ئەگەر رووبکردنەوەیەك بدە، نازانم بۆ لێرە چ رەبتێکی بەم بەڕێوەبەرایەتییەوە هەیە، بۆ گۆراوە بەم بەڕێوەبەرایەتییە، چونکە زیاتر ئیشەکان تایبەتمەندە بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی بازرگانی و پیشەسازی وەك لە ناوەڕۆکی پێشنیازی یاساکەش دەردەکەوێت، ئەگەر رووبکردنەوەیەك هەیە بمانەدەنێ، ئەگەر نا من پێشنیاز ئەکەم وەکو ئەوەی بەغدای لێبکرێ، بگۆردرێت بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی پیشەسازی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لە ڕاستیا ئەوە داواکاری وەزارەتی بازرگانی خۆیانە، لەوەی کە بۆ ئێمەیان نـاردووە، ئەوان پێیـان وایە لەوێبێت باشترە، دیـار لە تەنمیـیەی صـناعی ڕەنـگە بـۆ ئەوەی کە ئێستا چـۆن لە وەزارەتـی کشتوکاڵ بۆ نمونە ئەوان شکاتەکە ئەکەن ڕەنگە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پیشەسازیان دانابێت بـۆ شکاتکردن، بەڕێوەبەرایەتی پلان و بەداوادچون بێ لایەنە لەوەی کە متابەعەی پرۆسـەکە بکـات، نە بەشی پیشەسازییە و نە بەشی بازرگانییە...

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دکتۆری ئیشـەکە ئیشـی ئەم بەڕێـوەبەرایەتییە گشـتییە نیـیە، نـازانم ئەگەر بەدواداچـونەکەی بـۆ جیـا بکەیـنەوە ئەبـێ، بەڵام ئیشـەکە ئیشـی بەڕێـوەبەرایەتی گشـتی پیشەسـازی وەك لەوەی عێراقیشدا هاتووە، یەعنی ئەمە خەڵكە دروست دەکات لە جێبەجێکردنی یاساکە بەراستی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر هی پیشەسازی نییە لەبەر ئەوەی ئەو کاتە ئەو بوعدەی موشکیلەیە کشـتوکاڵ بـۆ شـتەکانی خۆی بدات بە پیشەسازی، ئەوە ئیشکالەکە لەوێدا دروست دەبێت.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی خاڵی دووەم من پشتیوانی لە پێشنیازەکەی کاك (شێخ ظـاهر) ئەکەم بـۆ گـۆڕینی وشـەی زیاد کردنەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (لقمان)، فەرموو.

بەڕێز لقمان حمە حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر سەیری بڕگە و ماددەکانی پێشـنیازە یاسـای پاراسـتنی بەرهەمە خۆماڵییەکـان لە هەرێمـی کوردستان بکەین بەڕپرسیاریەتییەکە لە جێبەجێکردنی ئەم یاسایە لەنێـوان وەزارەتـی بازرگـانی و پیشەسـازی لەگەڵ وەزارەتـی کشـتوکاڵ و سـەرچاوەکانی ئـاوا بـۆیە پێشـنیاز ئەکـەم کە بـڕگەی سێیـەم و بـڕگەی چـوارەم بەڕپرسـیاریەتیەکە مـادەم هاوبەشـە وەزارەتـی کشتوکاڵیشـی بـۆ زیـاد بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (بختیار)، فەرموو.

بەڕێز بختیار شوکری سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە دەسـتپێکی تەئیـدی قسـەکانی کـاك (شـێخ ظـاهر)، (حسـیبە) خـان دەکەم، بـۆ ئەو پێناسـەی گومرگی و ئەو گۆڕانکارییەی تێدا کراون، بەراستی من دوو ملاحەزەم هەیە، یەك لەسەر مـاددەی دەیە پێناسـەی نـوقم کـردن بیگـۆڕین بـۆ نغرۆکـردن، هەر ئەوهـا بەم شـێوەیە پێناسـە بکرێـت، هاوردەکردنی بەرهەمی بیانی بۆ نـاو هەرێـم کە هاوشـێوەی بەرهەمـی خۆمـاڵی بێـت بە نرخێـك

کەمتر لە بەهای ئاسایی خۆی لە ولاتی هەناردەکار، پێناسەی گومرگی نرخی ئاسایی بەم شێوەی لێبکرێ (نرخی بەکاربردنی بەرهەمی هاوردەکراو لەناو ولاتی هەناردەکار)، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (ئاشنا) خان، فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستیەکەی من ئەمەوێت ماددەیەك زیاد بکرێت پێش ماددەی دووەم، بەڵام نەمزانی چۆن قسە بکەم، لەو بەینەیایە نەماددەی یەکەمە و نە ماددەی دووەمە ئێستام بە دەرفەت زانی بۆ ئەوەی قسەی لەسەر بکەم، پێشنیار ئەکەم کە ماددەیەك زیاد بکرێت پێش ماددەی دووەم بەم شێوەیە یەکەم (پێویستە پاراستنی بەرهەمی خۆمالّی بە کوالێتییەکی بەرز بێت بە پێی پێوەرەکانی پێوانەسازی عێراقی یاخود جیهانی لە کاتی نەبوونی پێوەری عێراقی)، دووەم (دڵنیابوون لە بەرهەم هێنان بە شێوەیّکی دروست و بەردەوام دوای ماوەیەك لە دەستپێکردنی بەرهەم هێنان لە پرۆژە پیشەسازییە بەرهەم هێنەرەکان)، سێیەم (رەچاوکردنی بەرژەوەندی بەکاربەر لەکاتی پاراستنی بەهەمی خۆمالّی بە شێوەیّك رەنگدانەوە نەرێنییەکانی لەسەر بەکاربەر بۆ کەمترین ئاست بێت)، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (سەرکۆ)، لێرە نییە، کاك (حاجی سفین)، فەرموو.

بەڕێز سفین اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەمن لەسەر خالّی شەشەم بەرهەمە خۆمالّییەکان، کالّای کشتوکالّی یان پیشەسازی بەرهەم هێنراو لە ناوخۆی هەرێم و عێراق، پێم باشە ببیتە (ئەو کالّا کشتوکالّیانەی لە بواری پیشەسازی بەکاردێت لە ناوخۆ و هەرێمی عێراق)، تا تێکەڵ نەبیتن لەگەڵ یاسای ژمارە (٤)ی سالّی (٢٠٠٨) یاسای پاراستنی بەرهەمی بەروبوومی کشتوکالّی، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (ریبوار)، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە قسە لەسەر بەرهەمە خۆمالّییەکان دەکەین زۆر گرینگە بزانین چۆن بەرهەمی خۆمالّی دەناسینەو، وشەیەك هەیە لە ئەدەبیاتی زانستە ئابووریەکان پێی دەڵێن (العلامة المسجلة) واتا بۆ ئەوەی کە هەر بەرهەمێك بناسرێتەوە دەبێت عەلامەی موسەجەلەی خۆی هەبێت، لێرەدا لەو پێشنیازە یاسایەدا ئەوە نییە، پێشنیاز ئەکەم ئەم دەستەواژەیە لە تەعریفی وشەکاندا هەبێت ئەمە یەك، دوو سەبارەت بە وشەی (پیادەکاری زیان بەخش) دیارە بە عەرەبیەکەی بریتییە لە (الممارسات الضارة) بە کوردییەکەی پێویستە ببێتە (هەڵسوکەوتی زیان بەخش) چونکە موماڕەسە یەعنی هەڵسوکەوت، بەڵام هاتووە ئەڵێت پیادەکاری زیان بەخش، ئەوە چاك

بکرێتەوە، سەبارەت بە وشەی نوقم کردن منیش پشتیوانی رایەکەی کاك (شێخ ظاهر) دەکەم بکرێتە نغرۆکردن باشترە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (زیاد)، فەرموو.

بەڕێز زیاد جبار محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی سێ و چوار دیارە پێشنیاری قسەکانی کاك (کاروان)، کاك (لقمان) دەکەم، بڕگەی هەڤدەیەمیش لێکۆڵینەوە ئەو بەڕێوەبەرایەتییە گشتی یە بکرێتە وەزارەت، دیسان پشتیوانی قسەکانی کاك (کاروان) دەکەم لەو بڕگەیەش، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (سەرچنار) خان، فەرموو.

بەڕێز سەرچنار احمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ملاحەزەم هەیە لەسەر خاڵی نۆیەم کە دەڵێ بەرهەمە ناوخۆییەکان ئەو بەرهەم هێنەرانەن کە رێژەی زۆرینەی بەرهەمی هاوشێوە، ئەو وشەی (هاوشێوە) بکرێتە بە (لەیەکچوو)، چونکە ئێمە لە بڕگەی حەوتەمدا پێناسەمان کردووە دەڵێن بەرهەمی لێکچوو، ئێمە بەرهەمی هاوشێوەمان نییە لە پێناسەکاندا، بەرهەمی لێکچوومان هەیە، لەبەر ئەوە ئەبێت وەك و یەکی لێبکرێت، حەوتەم ئەو (هاوشێوە) وەکو حەوتەمی لێبکەین، بکرێت بە (لێکچوو)، خاڵێکی تر لە بڕگەی سیانزەهەما کە پێناسەی زیانی کردووە، ئەڵێ زیان (ئەو زیانانەن) خۆ ناکرێ پێناسەی زیان بە زیان بکرێتەوە، وەکو وایە پێناسەی ئاو بە ئاو بکەیتەوە، لەبەر ئەوە ئەو وشەیە بڵێی (زیان) نا بێت بڵێی (ئەو زیانە) ئەبێت بڵێی (هەر هۆکارێك بێت) یان (هەر جۆلەێکی بازرگانی یان کشتوکاڵی یان پیشەسازی) وشەێکی هاوشێوەی ئاوای بۆ دابنرێت لە بری زیانەکان لابرێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (نجاة) خان، فەرموو.

بەڕێز نجاة شعبان عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتەڤانیا ئاخافتنێت کاك شێخ (ظاهر)ی دکەم، بڕگەی دەیەم ببیتە نۆیەم، نۆیەم ببیتە دەیەم، ژبەلکو نیشا نوقمکار وی هاتیە ئاماژە پێکرن وەك بکەر، بشتی ڤێ شنکێ هاتیە پێناسە کرن وەك کار، لبەر هندێ ئەگەر هەردوو بڕگا جهێت وان بگۆڕن دێ باشتر بیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (د. اسماعیل)، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چەند تێبینیەك هەی یەکێ خالا سێیێ دەمێت بێژیت وەزارەت بۆ پێناسەکرنا وەزارەتێ لدیڤرا وەزیر ئەز بینم یا باشە کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاویش ژبێتە ناودا، چونکی گەلەك پەیوندیا دگەل وی هەیە و ئیشێت وەزارەتێ پەیوەندیدارن، تێبینیا دووێ بێژیتن بەرهەمی لێکچوو (المشابه) ئەز بێژم ئەگەر (المشابه المماثل) بیت وە جێگای (مماثل) ژ کوردی هاوتا بیتن باشتر دێ رامانێ دگەهینیتن لێکچوو، ئەگەر مە کرا هاوتا (المماثل) ئەبێت خالا دوماهیکا وی ژی هاوشێوە ئەو هەرچی هاوشێوە هاتبیت بکەینە هاوتا چونکو دا وەکو یەك بیتن، تێبینیا دی ئەز پشتەڤانیا وان دکەم ئەوی گوتی نوقومکردن تەرجومەکا حەرفییە تەمامەن یەعنی هیچ مەعنایا اغراقی ناداتن (اغراق) مەعنا ویێ رەمزی زێدەکرنا بیچاعەیە ئیتسلکێدا بیتە ئەگەرێ هەندێ سعر بێتە خارێ دابەزیتن، ئەز بێژم نوقمکردن شوێنا وێ زێدەکردن بکرێت ئان زۆرکردن دگریتن شوینا نوقمکردنێ، نوقمکردن تەرجەمەکا یا حەرفی حەرفییە، خالا سێزدێ ئەز پشتگیریا خوشکا (سەرچنار)ی دکەم، فیعلەن بێژیت زیان ئەو زیانانەن ئەوەلەن زیان نابێت زیان تەقیدکا، زیان زیانێت گەورە (الاضرار الجسم) ئەما زیان مومکینە مەعنا وێ شتێکی بچوك ژی زیان بیتن، بەس ئەگەر بلێین زیانی گەورە یەعنی (الاضرار الجسم) ئەو هۆکارانەن ئەوە دەبیتە ئەگەری پەیدابوونی ئەو شتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی تایبەتمەند ماددەی (٢)، فەرموو.

بەڕێز بختیار شوکری سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢):

١-حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر ئەو پیادەکارییە زیان بەخشانە جێبەجێ دەکرێت، کە دەبنە هۆی زیان گەیاندن کردارەکەی یان مەترسی زیان گەیاندن بە کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵ.

٢- حوکمەکانی ئەم یاسایە پاراستنی ئەو بەرهەمە خۆماڵیانە دەگرێتەوە کە لایەنی پەیوەندیدار یاان (٥٠٪) پێداویستی ناوخۆی هەرێم دابین دەکات.

٣- حوکمەکانی ئەم یاسایە پاراستنی ئەو بەرهەمە خۆماڵییە پیشەسازیانە دەگرێتەوە کە لایەنی کەم (٥٠٪) پێکهاتەکەی کەرەستەی خاو بەرهەمی ناوخۆیی بێت، نەك هاوردەکراو بێت.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا هەر بەڕێزێك دەیەوێت گفتوگۆ لەسەر ماددەی (٢) بکات بفەرموێ با ناوەکانیان تۆمار بکەین:

كاك (كاروان)

كاك (شێخ ظاهر)

كاك (د.عثمان)،

مامۆستا (عمر)،

كاك (بهجت)،

(سوسن) خان،
كاك (حاجی سفين)،
كاك (لقمان)،
(روپاك) خان،
كاك (مسلم)،
كاك (حاجی هێرش)،
كاك (بەختيار)،
(گلستان) خان،
(حسيبه) خان،
(سلمی) خان،
كاك (حكمت)، دوو دەقەتان هەيە بەپێی پەيڕەو، كاك (كاروان)، فەرموو.

بەڕێز كاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

مـاددەی (٢) بڕگەكـانی يەك و دوو، دوو تێبينـيم هەيە مـن، لە بـڕگەی يەكەم دووبـارە پێشـنياز دەكەم بازرگـانی ئيـزافە بكـرێ بـۆ پيشەسـازی و كشـتوكاڵ، چـونكە ئەمە لە ئەساسـدا فعـلەن لە ناوخۆدا دەكرێت، بەڵام لە نەتيجە بەرهەمێكمان ئەوەندە زۆر بـوو بمـانەوێ بينێـرينە دەرەوە ئەو كات، هەناردەی بكەيـن، ئەو كـات تەئسـيرات لەسـەر بازرگـانيش دروسـت دەكـات، بـۆيە پێشـنياز دەكەم بازرگانی و پيشەسازی و كشتوكاڵ بێت، لە بـڕگەی دووەم ئامـاژە بەوە كـراوە حوكمەكـانی ئەم ياسايە پاراستنی ئەو بەرهەمە خۆمالّيانە دەگرێتەو كە لايەنی كەم (٥٠٪) پێويسـتی نـاوخۆی هەرێم دابين دەكەن، ئێمە بەرهەممان هەيە رەنگە (١٥٪) دابين بكات، رەنـگە (٢٥٪) دابـين بكـات، رەنگە (٣٠٪) دابين بكات، بەڵام دەبێـت بپـارێزرێن، لە ئەساسـدا ئامـانجی ئەم ياسـايە ئەوەيە كە حيمايەی مەنتوجاتی مەحەلی بكات، ئەمە رەنگە بەرهەممان هەبێت زۆر كەمتر لەو رێژەيە بێـت، بـۆيە مـن پێشـنياز دەكەم ئەم (٥٠٪) هەر لابـبرێـت، ئەو صـەلاحيەتە بـدرێتەوە بە ئەنجـومەنی وەزيـران، يـاخود بە وەزارەتەكـان خۆيـان بەگـوێرەی پێويسـتی پاراسـتنی بەرهەمـی خۆمـاڵی لە هەرێمی كوردستان ئەم رێژەيە ديارى بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (شێخ ظاهر)، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد على حسێن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنـاوی خـوای گەورە، ديـارە هەر ياسـايەك كە دەردەكـرێ ئامـانج و ئەهـدافێكی هەيە، كاتێـك موشەريع ياسايەك دەردەكـات بەمەبەسـتی چارەسـەركردنی گرفتێـك يـان هەبـوونی فەراغێكـی ياساييە، بەڵام لەم ياسايە ئەوەی من تێبينيم كردووە ئامانجەكانی ئەم ياسايە ديارى نەكـرايە بـۆ چ مەبەستێكە، بۆيە پێشـنياز دەكەم ئەگەر بكرێـت مـاددەيەك زيـاد بكرێـت، ئامانجەكـانی ديـارى بكرێت، ئەويش بەم شێوەيە يەكەميان ئامانجی ئەم ياسايە (بريتی بێت لە پاڵپشتی بەرهەمهێن و بەروبومی خۆمالّی لە هەرێمی كوردستان پارێزگاری لێكردن لەو زيانانەی كە لە ئەنجـامی زێـدە

هاوردەکردنی کالّا و بەروبوومی دەرەکی بەریان دەکەوێت)، دووەمیان (رەخساندنی ژینگەیێکی گونجاو بە مەبەستی بەرزکردنەوەی ئاستی بەروبوومی ناوخۆیی ئامادەکردنیان بۆ کێبڕکێ لە بازارە ناوخۆییەکان و پالّپشتی کردن بۆ بەهێز کردنی توانای هەناردەکردنی کالّا و بەروبومە خۆمالّییەکان)، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هەر چەند رەئی جیاواز هەیە لەسەر ئەوەی کە ئایا لە تەشریعەکە لە سیاغەکە ئامانج لە پێشەکی بنوسرێ یان لە هۆیەکانی دەرچواندن بێت بۆیە لە هۆیەکانی دەرچواندن ئەگەر سەیری کەی ئەوانەی بە وردی تێدایە کە جەنابت ئیشارەتت پێ کردووە، کاك (د.عثمان)، فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەواو هاورام لەگەڵ قسەکانی بەڕێز کاك (کاروان)، کە نەك (٥٠٪) لەوانەیە زۆر بەرهەمی ناوخۆ هەیە (١٠٪) و (١٥٪) ی دابین بکات، وەکو کاك (د.محی الدین) لە پێناسەکەدا باسی کرد، حەیواناتی ناوخۆیی جاری وا هەیە ئەو مەردارانە هەمووی زەرەرمەند بوون بەهۆی ئەوەی کەوا قاچاغی زۆر زۆر هاتووە، بۆیە دەبێت یاسایەکەش هەم بکرێ بە پاراستن و زیاد کردن، ئەگەر پاراستن بێت هەر گومانمان بۆ بەراد دەچێ بەرادێکمان هەبێ خەیار و تەماتەی خۆمانی تیا هەڵگرین، بۆیە پاراستن و زیادکردن بەراستی ئەو (٥٠٪) لابردرێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (حسیبە)خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دووەم بڕگەی یەکەم حوکمەکانی ئەم یاسایە لەسەر ئەو پیادەکارییە زیانبەخشانە، پیادەکاریە زیانبەخشەکان بگۆردرێت بۆ (چالاکیە زیانبەخشانە) جێبەجێ دیکرێ کە دەبنە هۆی زیان گەیاندنی کرداڕەکی یان مەترسی زیان گەیاندن بە کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵ، بڕگەی دووەمیش هاورای هەڤالّانم رێژەی (٥٠٪) ئەو رێژەیە رێژەیێکی زۆرە ئەگەر ئێمە مەبەستمان بایەخدان بێتن بە بەرهەمی ناوخۆ پێویستە ئەو بەرهەمانەی کە لەو رێژەیە کەمتر، بڕگەی سێیەمیش لە حوکمەکان دووبارە ئەو رێژەیە زۆرە، بۆ تەواوی بڕگەکانیش پشتیوانی کاك (شێخ ظاهر) دەکەم، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (بختیار)، فەرموو.

بەڕێز بەختیار شوکری سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەئیدی قسەکانی برادەران دەکەم، کاك (کاروان)، (حسیبە) خان، نسبەی (٥٠٪) پێداویستی ناوخۆی هەرێم دابین بکرێت، بەراستی ئەگەر گەیشتە (٥٠٪) دەتوانێت منافەسەی کالّای عالەمی و ئقلیمیش بکات، زەحمەتیەکە ئەوەیە تاوەکو بگاتە (٥٠٪) من لەگەڵ ئەو رەئیەمە ئەو رێژەیە

ببێته مەسەلەی تەغدیری سەر بە وەزیری بازرگانی و پێشەسازی بکرێت، ئەو ڕێژە نەمێنێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (لقمان)، فەرموو.

بەڕێز لقمان حمه حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (٢) بڕگەی دووەم ئەو ڕێژەیە زیان بە بەروبومی کشتوکاڵی دەگەێنێت بە دیاریکراوی، بە نمونە ئێمە لە ناوچەی باڵەکایەتی باشترین جۆری سێوی لێیە بەڵام تاوانی جوتیارەکەی چییە کە (٥٠٪)ی بەرهەمی ناوخۆیی پڕناکاتەوە پارێزگاری لێنەکرێت، زۆر سااڵن بە حوکمی ئەوەی کە وەزارەتی کشتوکاڵ ڕێگری ناکات لە هێنانی سێوی ئێرانی و تورکی جوتیارەکە ناچارە دەبێت بەروبومەکەی فڕێ بدات، بەشی ئەوەشی دەست ناکەوێت کە مەسروفی لە باخەکەی کردووە، بۆیە ئەم ڕێژەیە جگە لەوە رەنگە زیان بە هەناری ناوچەی هەورامانیش بگەێنێت، بۆیە ئەم ڕێژەیە لابربرێت، پشتیوانی لەم پێشنیازە دەکەم، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (حكمت)، فەرموو.

بەڕێز حكمت محمد عبو زيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز ژی پشتگیریا لەتەواوی قسێت هەڤاڵا دکەم کو ئەو بڕگا بەحس دکاتن (٥٠٪) پاشی کو حکمەت پشتگیریا لێ دکات داخازێ دکەم کو شینا پشتگیریا لێ بکاتن یەعنی وەبکاتن کو بەرهەمێ (٥٠٪) چەندی زێدەتر لێبێتن نە (٥٠٪) بەلکی بگاتە (١٠٠٪) ژی، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك حاجی (هێرش)، فەرموو.

بەڕێز هێرش حسن محمد:

من پشتیوانی قسەکانی كاك (كاروان) دەکەم، کە ڕێژەی (٥٠٪) نەمێنێت، بۆ ئەو ماددەیە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (گلستان) خان، فەرموو.

بەڕێز گلستان باقی سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دوو بڕگەی دوو ئەو ڕێژەیە کە دانراوە زیان ناگەێنێت بە بەروبوومی کشتوکاڵی، چونکە یاساکە مەبەستی بەهەرمی خۆماڵی پیشەسازی کشتوکاڵییە واتا هەنار، نەوەك بەروبوومی میوەی هەنار (٥٠٪) ئەو کاتە کارگەی هەنار دامەزراند بۆ شەربەت بۆ سرکە ئەو کاتە کارگەکانی خۆماڵی گەیشتنە (٥٠٪) زیاتر دەتوانن هاوردە راگرن یان چپس یان ئاوی تەماتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (بهجت)، فەرموو.

بەڕێز بهجت كاك عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت ماددا دوێ بڕگا دوێ و سێیێ من پێشنیارەکا هەی هەرچەندە پشتگیریا لبۆچوونا كاك (كاروان) دكەم سەر هندێ كە رێژا (٥٠٪) سەروان بەرهەما بدەن بەڵام گەلەك بەروبوومی كشتوكاڵی تایبەت ئێ كوشتوكاڵی مەیێ هەی كە كێمترە ژ (٥٠٪) وە داخازێ دكەین كو هەندێ كو وەرارا و منافسا بازاری چێبیتن رێ و شوێن و باجێت منافستر حكومەت بتانیتن بۆ ئەڤان بەرهەما، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

دەست خۆش، (سلمه) خان، فەرموو.

بەڕێز سلمه فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەكانی من لەلایەن كاك (كاروان)، كاك (لقمان) كرا پشتیوانیان ئەكەم، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (روپاك) خان، فەرموو.

بەڕێز روپاك احمد رحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێش ماددە (٢) بۆ زیادكردنی بڕگەی ئامانجەكان بەشی ئامانجەكان پشتگیری قسەكانی كاك (شێخ ظاهر) دەكەم، لابردنی رێژەكەش پشتگیری هەموو ئەو بەرێزانە دەكەم كە باسیان لەوە كرد رێژەكە لابببرێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (سوسن)، فەرموو.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی دووەم بڕگەی یەكەم لە راستیدا من تێبینیم لەسەر پیادەكاریە زیان بەخشان هەیە كە ئەم پیادەكارییە لە راستیدا هەر وەكو لە ماددەی یەكەمیشدا هاتووە، (د.رێبوار) یش ئاماژەی پێدا وشەیەكی گونجاویش نیە، وشەیەكی گونجاوتر لە شوێنی ئەوەدابنرێت، هەروەها پشتیوانی لە رایەكانی كاك (شێخ ظاهر) دەكەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ماموّستا (عمر)، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالله فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێشنیاری ئەوە ئەكەم كە كاك (شێخ ظاهر) كردی ماددەیەك بۆ ئامانجەكان زیاد بكرێ، ئەم ماددەیە ببێتە ماددەی سێیەم ئەوە یەك، دووەم پشتگیری لەو بەرێزانەش ئەكەم كە باسیان

لەوە کـرد کە ئەم ڕێـژەیە نەمێنـێ (٥٠٪)، بەجـێ بهێڵـرێ بـۆ میکـانیزم و ڕێنمـایی وەزارەتە پەیوەندیـدارەکان، خـاڵی سـێیەمیش خـاتوو (سوسـن) وتـی ئەو وشـەی پیادەکـارییە بەراسـتی نـاقۆڵایە بەلای منیشـەوە، چالاکییەکـان، ڕێ و شـوێنەکان، شـتی دیـکە باشـترە، هەر لە بـڕگەی یەکەمدا وشەی (کردارەکی) هەیە، لە بری وشـەی (کردارەکـی) پـێم باشـە وشـەی (کـرداری) بێـت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (مسلم)، فەرموو.

بەڕێز مسلم عبدالله رسول:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی دووەم منیش هەمـان ڕای ئەو بەڕێـزانەم هەیە کە حوکمەکـانی ئەم یاسـایە ڕێژەی (٥٠٪)ی کە دیـاری کـراوە، ئەگەر بکـرێ لابـبـرێ، ئەگەر نـا بکـرێتە (٢٠٪) بـۆ ئەوەی زیـان بە بەروبومی خۆمالّی نەگەێنێ، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (د.اسماعيل)، فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ژ پشـتەڤانی و پشـتگیریا وان سـەیدایێ دکەم سـەیدا (کـاروان)، مامۆسـتا (لقمـان)، مامۆسـتا (بهجت)، مامۆستا (عمر)، مامۆستا (مسلم)، کو ئەڤ ڕێژەیا نەمینیتن، ئەڤ ڕێژا خالّا دوێـدا هـاتی (٥٠٪) نەمینیتن چونکو گەلەك بەرهەمێـت مە چێـدبیت (١٠٪) ژی تەئمینێـت بکـا یـان نەبیـت ئەم پشتەڤانیا وێ ژی بکەین، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك(حاجی سفین)، فەرموو.

بەڕێز سفین اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢) خالّی دووەم حوکمەکانی ئەم یاسـایە پاراسـتنی ئەو بەرهەمە خۆمالّیـانە دەگـرێتەوە کە لە لایەنی کەم (٥٠٪) ی ناوخۆی هەرێم دابین دەکـات، ئەم ڕێـژەیە دانـراوە زیـان بە بەرهەمـی کشـتوکالّی دەگەێنێـت، کە (٥٠٪)ی پێداویسـتی نـاوخۆی دابـین بکـات، ئەم حـوکمە وا دەکـات بەرهەمی خۆمالّی دابڕمێت، بەرهەمی ئێستا ڕێژەکەی (٣٥٪) تێپەر نەکرێـت، نەگـاتە (٥٠٪) بـۆیە مـاددەی سـەرەوە پێـت حیمـایە نـاکرێ ئەتـوو لە کۆتایـدا دەبێـتە (٠٪) بەرهەمـی خۆمـالّی هەر نامێنێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لێژنەی تایبەتمەند ئەگەر ڕەئیەکتان هەیە، كاك (بژار)، فەرموون.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای لێبوردن دەکەم، یەکسەر چونە مادەی (٢) بەس وەلامێك، تێبینیەك هەبوو داواکرابوو، پێشنیاری (د.محی الدین) بوو لێرەش نییە، سەبارەت بە کاڵای کشتوکاڵی یاسایەکی تایبەتمان هەیە، یاسای ژمارە (٤)ی ساڵی (٢٠٠٨)ە یاسای پاراستنی پەرەپێدانی بەروبومی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان لە مادده (١) دا باسکراوە، ئەو یاسایەش ئەم یاسایەش لەم بوارەدا یاسایەکی تایبەتە، سەبارەت بەوەی تری بەرێوەبەرایەتییەکان موديريەی عام، ئەگەر تەماشای یاسای وەزارەتی کشتوکاڵی بکەین لە بەشی پێکهاتەی وەزارەتەکان دەبینین لە مادەی (٣) بڕگەی شەشەم کە تەحدیدی بەرێوەبەرایەتییەکان موديريەتی عامی کراوە تایبەتمەندی هەر بەرێوەبەرایەتییەك ئاماژەیان پێداوە زۆر بە وازحی لەناو قانوون، بەڵام یاسای بازرگانی تەنیا تیعدادی پێنج موديريەی عامیان کردییە بەبێ ئەوەی ئیشارەتی پێبدرێت، هەر موديريەی موختەصە تایبەتمەندە لە چ رووێکەوە، لەبەر ئەوە تێبینییەکان، پێشنیاری وەزارەتی بازرگانی ئەوە کە بۆ پەرلەمان هاتبوو بڕگەی پێنجەم بەم شێوەیە ئێستا هەیە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مادەی (٣)، لیژنەی تایبەتمەند، فەرموون.

بەڕێز جنان جبار بویا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (٣):

یەکەم: بەرهەمهێنی ناوخۆی یان نوێنەرە یاساییەکەی یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەك لە رێگەی بەرێوەبەرایەتی گشتییەوە نوسراو بۆ گرتنەبەری رێ و شوێنی پێویست بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاری زیانبەخش پێشکەش بە وەزیر دەکات بەم دوو مەرجەی خوارەوە:

١-داواکارییەکە ئەو زانیاریە و بەڵگەنامانە لەخۆ بگرێت کە رووداوی پیادەکاری زیانبەخش کەوتنەوەی زیان بوونی پەیوەندی هۆکاری لەنێوانیان دەسەلمێنن.

٢- داواکارییەکە پشتگیریکراوبێت لەلایەن بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان بە مەرجێك رێژەی بەرهەمهێنانیان زیاتر بێت (٥٠٪) پێداویستی ناوخۆی بەکاربەر.

دووەم: داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی لەلایەن بەرهەمهێنە ناوخۆییەکان یان بەرێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو پێشکەش دەکرێن، ئەگەر پیادەکاری زیانبەخش پەیوەندی بە بەرهەمی کشتوکاڵییەوە هەبوو.

سێیەم: بەرێوەبەرایەتی گشتی ئەرکی تاوتوێکردن و دڵنیابوون لە هاتنە دی مەرجەکانی داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی دەقنووسکراو لەم یاسایەدا لە ئەستۆ دەگرێت، دەبێت لە ماوەی (٣٠) رۆژ لە رێککەوتی تۆمارکردنی داواکارییەکە راسپاردەی خۆی بۆ وەزیر بەرز دەکاتەوە.

چوارەم:

١- وەزیر لە ماوەی (١٥) رۆژ لە رێکەوتی گەیشتنی راسپاردەی بەرێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری خۆی سەبارەت بە دەستپێکردن بە لێکۆڵینەوە یان رەتکردنەوەی داواکاریەکە دەدات.

٢- ئەگەر وەزیر لە ماوەی دیاریکراو لە خاڵی (١)ی ئەم برگەیەدا بڕیاری یەکلاکراوەی نەدا ئەوا بە وەڵام نەدانەوەکە رەزامەندی لەسەر دەستپێکردن بۆ لێکۆڵینەوە ئەژمار دەکرێت.

٣- بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری دەستپێکردن بە لێکۆڵینەوە لایەنی کەم لە ماوەی (٧) رۆژ لە رێکەوتی دەرچوونی لە دوو رۆژنامەی رۆژانەدا بڵاودەکاتەوە.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستاش هەر بەڕێزێك دەیەوێت بەشدار بێت لە گفتوگۆ لەسەرمادەی (٣)، با دەست بەرز کاتەوە ناوەکان بنوسین، ئەم ناوانە تۆمار کراون، کاك (د.اسماعیل)، کاك (مم)، (ئاشنا) خان، کاك (د.عثمان)، (سلمه) خان، (روپاك) خان، کاك (عثمان سێدەری)، کاك (ملا ناصر)، کاك (لقمان)، کاك (حکمت)، کاك (بهجت)، کاك (ڕێبوار)، (حسیبه) خان، کاك (شێخ ظاهر)، (لیزا) خان، کاك (عثمان سێدەری)، فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سواره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (٣) بڕگەی سێیەم دەڵێ بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئەرکی تاوتوێکردن و دڵنیابوونە لە هاتنەدی مەرجەکانی داواکاری پاراستنی بەرهەمی خۆمالّی دەقنووسکراو لەم یاسایەدا لە ئەستۆ دەگرێت و دەبێت لە ماوەی (٣٠) رۆژ لە رێککەوتی تۆمارکردنی داواکارییەکە راسپاردەی خۆی بۆ وەزیر بەرز بکاتەوە، من پێم وایە (٣٠) رۆژ زۆرە (١٥) رۆژ باشە بۆ ئەوەی کە داواکارییەکە بەرز بکاتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (شێخ ظاهر)، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای گەورە، مادەی (٣) یەکەم بەرهەمهێنی ناوخۆیی، من پێشنیاز دەکەم بەرهەمهێنی ناوخۆیی سروشتی یان مەعنەوی، برگەی یەکیش لە هەمان مادە داواکارییەك ئەو زانیارایانەی بەڵگەنامانە لەخۆبگرێت کە رووداني پیادەکردنی زیانبەخش کەوتنەوە یان زیانبوونی پەیوەندی هۆکاری لەنێوانیاندا دەسەلمێنێ، من پێشنیاز دەکەم بەم شێوەیەی لێبکرێت (داواکارییەك کە بەڵگەی زیان گەیاندن لەخۆ بگرێت کە رووداني چالاکی زیانبەخش کەوتنەی زیان و بوونی پەیوەندی هۆکاری لەنێوانیان دەسەلمێنێ)، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، (لیزا) خان، فەرموو.

بەڕێز لیزا فللك الدین صابر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو تێبینیم هەیە بۆ مادەی سێیەم، لە برگەی یەکەم دەڵێ بەرهەم هێنی ناوخۆیی یان نوێنەرە یاساییەکەی، لێرە یان فەرمانبەریشی بۆ زیاد بکرێ، بۆ نمونە رەنگە فەرمانبەرێك لە یەکێك لە دامەزراوەکان لە خاڵە سنوورییەکان ئاگاداری خەرقێکی یاسایی بێت یان کارێکی نایاسایی بێت

دەتوانێ تێبینی خۆی تۆمار بکات ئەو کات داواکاری رەفع بکات، بەرای من فەرمانبەریشی بۆ زیاد بکرێ، هەر لە ماددەی سێیەم، بڕگەی چوارەم لە یەکەم زۆر سەلاحیەتی دراوە بە وەزیر دەدرێت کە ئەو لێکۆڵینەوەیە رەت بکاتەوە ئەمەش پێچەوانەی ماددەکانی تر کە کۆمەلێك مەرجی داناوە، بەرای من لێرە باس لە مەرجەکانیش بکرێ یاخود ئەوەندە صەلاحیەتی تەواو بە وەزیر نەدرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (مەم)، فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی سێیەم بڕگەی یەکەمیان بەرهەم هێنی ناوخۆیی یان نوێنەرە یاساییەکەی یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەك بەپێی ئەو مەرجەی کە هاتووە هەردوو مەرجەکە باس لە مەسەلەی پرسی زیان گەیاند دەکات، بۆیە من پێشنیاز دەکەم یان هەر زیان لێکەوتوێك ئەوەی زیانی لێ کەوتووە ئەو کارە ئەکات بەپێی مەرجەکان، نەوەك خاوەن بەرژەوەندییەك، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (حکمت)، فەرموو.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، بڕگەی یەکەم، خاڵی دووەم، داواکارییەکە پێشکەش کرابێت لەلایەن بەرهەم هێنەری ناوخۆ، یەعنی تەقریبەن ئەوەش وەکو ئەو خاڵانانەی ترن کە (٥٠٪) بێ بەرهەمی ناوخۆ بێتن، من لێرە داوادەکەم ئەو (٥٠٪) لە خاڵی دووەم لاببرێت کە لە بڕگەی دووەم هاتووە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (لقمان)، فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (٣)، خاڵی یەکەم پێشنیاز دەکەم وای لێبکرێت داواکارییەکە ئەو بەڵگەنامانە کە دەیسەلمێنێ رووداوی پیادەکاری زیانبەخش لەخۆ بگرێت، زانیاری و بەڵگەنامە من پێم وایە هەردووکی بەیەکەوە زیادە، خاڵی دووەم، سەبارەت بە ماددەی دووەم، بۆ داواکاری ئاراستەی وەزارەت بکرێ؟ بۆ ئاراستەی لایەنە پەیوەندیدارەکانی وەزارەت نەکرێ، یەعنی ئەگەر هاوڵاتییەك زیانی لە دهۆك یا لە هەڵەبجە پێگەیشت بۆ بێ مراجەعاتی وەزارەت بکا، بۆ مراجەعەی بەڕێوەبەرایەتیيە گشتییەکانی ناوچەکانی خۆیان نەکەن، خاڵی سێیەمیش ئەو (٣٠) رۆژە گەلێك زۆرە، بۆ دەسەڵات بدرێت بە بەڕێوەبەری گشتی (٣٠) رۆژ داواکارییەك لای خۆی بهێڵیتەوە، من پێم وایە ئەوە بکرێ بە نیوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مامۆستا (عثمان)، فەرموو.

بەڕێز عثمان کریم سواره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، بۆ زیاتر متمانەبوونی برا جوتیارەکانمان و ئەوانەی کەوا خزمەتی ئەو نیشتمانە دەکەن پێم باشە ئەو لێژنە تایبەتمەندە بەڕێزە هاوکار بن لەگەڵ لێژنەی ئەوقاف، لێژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی و بۆ ئەوەی کەوا مامۆستایانی ئایینی مولزەم بکەن بە دەرکردنی فتوای هێنانی هەر کاڵایەکی حەڵاڵ بەنایاسایی حەرام دەبێت، بەداخەوە لەبەر ئەوەی ئێستا ئەمە ساڵی (٢٠١٩) بوو چوینە بەغدا بیانوێکیان پێ وتین کە گوایە گەنمی ئۆکرانی داخلی هەرێم کراوە بۆیە تا ئێستا پارەی برا جوتیارەکانمان نەهاتووە، من لە خزمەت ئەو برایانە دەبم بۆ دارشتنی دەقێك کەوا حەرامە هەر کاسبکارێك هەر بازرگانێك بە قاچاغ شت هاوردە بکات، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (حسیبه) خان، فەرموو.

بەڕێز حسیبه سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، بڕگەی یەکەم، بەرهەم هێنی ناوخۆیی سروشتی، مەعنەوی، نوێنەری یاسایی یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەك لە رێگەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی نوسراو بۆ گرتنەبەر ڕێ و شوێنی پێویست بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاری زیانبەخش پێشکەش بە وەزیر دەکات، لە خاڵی یەکەم و دووەم پشتگیری کاك (حکمت)، کاك (شێخ ظاهر) دەکەم، لە بڕگەی چوارەمیش دوای ئەوەی کە بڵێن لە بڕگەی سێیەم ئاماژە بەوە دراوە کە لە ماوەی (٣٠) رۆژدا کەسەکە یاداشتێك بەرز دەکاتەوە، داواکارییەکە بەرز ئەکاتەوە، بەڵام ئەو ماوەیە سەرەرای ئەوەی کە زۆرە، دواتر دەسەڵاتێکی تر بە بەڕێز جەنابی وەزیر دراوە کە دوای (١٥) رۆژ داوای وەڵامدانەوی هەبێت، ئەم (١٥) رۆژەش کەم بکرێتەوە باش دەبێت، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، مامۆستا (ریبوار)، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەصل لەدەرچواندنی ئەم پێشنیازە یاسایە ئەوەیە کە بەرهەمی خۆماڵی بپارێزرێ، بەڵام کاتێك دێتە سەر ئەوەی کە زیان بە بەرهەمی خۆماڵی دەکرێتەوە، تەقیمی زیانەکانی ئەکرێ، هەندێ مەرجی قورسی تێدایە، بۆ نمونە لە خاڵی دووەم ئەڵێ (ئەو کەسەی کە زیانی بە بەرهەمەکە کەوتووە دەبێت بچێتە لای هەندێك بەرهەم هێنەری خۆماڵی کە (٥٠٪) پێداویستی ناوخۆیی دابین بکات)، جا پرسیار ئەوەیە ئەگەر مەسەلەن کەسێك بەرهەم هێنی ناوخۆیی بوو (٥٠٪)ی پێداویستی دابین بکات پشتگیری نەکرد، بۆ نمونە ئەگەر کەسێك ویستی پشتگیری کەسێکی تر

بکات، بەڵام (٢٠٪)، (٣٠٪)ی پێداویستی ناوخۆیی دابین دەکات وەڵامەکەی چی دەبێت، بۆیە پێشنیار دەکەم ئەوە تەعدیل بکرێتەوە، چونکە (٥٠٪) زۆرە...

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

تەعدیلەکە چییە؟

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەعدیلەکە (٢٠٪) یان کەمترین ڕێژەی با بڵێن (٢٠٪)ی، خاڵی دووەم ئەڵێ (ئەوەی کە لە بەروبوومی کشتوکاڵی زیانی پێکەوتووە ئەتوانێ داواکارییەکەی بەرێتە وەزارەتی کشتوکاڵ، ئەی باشە ئەوەی کە لە ئینتاجی پێشەسازی زیانی بەرکەوتووە بۆ کوێ بەرێ زیانەکەی، یان داواکارییەکەی؟ هەندێك پیشەسازیمان هەیە ئێمە راستەخۆ ئۆتۆمبیل دروست ناکەین، بەڵام پیشەسازی خۆراکمان هەیە لە هەرێمی کوردستان، پێشەسازی ئاژەڵداریمان هەیە، بۆیە لێرەدا گرینگە، پێشنیار دەکەم کە وەزارەتی پیشەسازیشی بۆ ئیزافە بکرێ، بۆ ئەوەی کە ئەوەی زیانی بەر کەوتووە لە بواری پیشەسازیدا بەرهەمی پیشەسازی بیباتە ئەولاوە، لە خاڵی چوارەم، خاڵی سێیەم و چوارەم بەیەکەوە ڕەبت دەکەمەوە، لەلایەك باس لە (٣٠) ڕۆژ دەکات لە مەسەلەی پرۆسەی هەڵسەنگاندان بۆ بەداواچون بۆ زیانەکانی، لەلایەکیش (١٥) ڕۆژی داوە بە وەزیر تاوەکو بڕیار بدات، کە ئەمە بۆ خۆی بەراستی ڕەنگە پرۆسەی بەدواداچون لێکۆڵینەوە کردن لەسەر حەجمی زیانەکە درێژەی بکێشێ، جا من پێشنیار دەکەم بۆچی لە دەسەڵاتی وەزیر بێت؟ با لێژنەیەکی تایبەتمەند لەو ڕووەوە دروست بکەن، ماوەکەشی کەم بکەنەوە، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (سلمه) خان، فەرموو.

بەڕێز سلمه فاتح توفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی کاك (حکمت) دەکەم لە بڕگەی یەکەم، خاڵێ دووەم، ئەو (٥٠٪) هەر لابدرێت، چونکە ڕێنمایی دەردەکرێت، مرونەت بدرێتە ڕێنماییەکە ئەتوانن لەوێ جێگەی بکەنەوە، لە بڕگەی یەکەم پشتیوانی لە قسەکانی کاك (لقمان) دەکەم، لە بڕگەی دووەمی ئەم ماددەیەدا باسی وەزارەتی کشتوکاڵ دەکات، ئەو بەرهەمانەی کە پەیوەندی بە بەرهەمی کشتوکاڵییەوە هەیە، بەڵام لە ماددەی یەکەمدا وەك باسمان کرد دەسەڵات نەدرابوو بە وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو، بۆیە من لە بڕگەی چوارەمدا پێشنیار ئەکەم دوای خاڵی سێ بڕگەیەك زیاد بکرێ بەرهەمەکە ئەگەر بەرهەمی کشتوکاڵی بوو، هەمان ئەو دەسەڵاتانەی کە وەزیری پیشەسازی هەیەتی وەزیری کشتوکاڵ هەیبی، هەمان ئەو دەسەڵاتانەشی وەزارەت هەیەتی بە هەمان شێوە هەمان وەزارەت هەیبێ، لە بڕگەی سێیەم ئەو (٣٠)ڕۆژە، (٣٠) ڕۆژ زۆر زۆرە بەڕێوەبەرایەتییەك نەتوانێ مامەڵەیەك یەکلایی بکاتەوە، پێشنیار دەکەم لابدرێت، یاخود بکرێت بە ماوەی هەفتەیەك، بۆ ئەوەی کارەکان زووتر ڕابپەڕێنرێت، (١٥) ڕۆژ لە بڕگەی چوارەم دیاریکراوە تەنها بۆ یەك هامیشی جەنابی وەزیر، بۆیە ئەو (١٥) ڕۆژەش بەهەمان شێواز بکرێت بە هەفتەیەك زۆر باشە بۆ ئەوەی کارەکان بە خێراتر جێبەجێ بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (اسماعيل)، فەرموو.

بەڕێز اسماعيل على طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من چار تێبینیت هەی، تێبینیا یەکێ لسەر خالا ئێکێ ئەلێت بەرهەمهێنی ناوخۆیی یان نوێنەرە یاساییەکەی یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەك، ئەمە حەزف ببیت یان هەر خاوەن بەرژەوەندییەك یان ژی قەیدەك ببێت لەم بەرهەم هێنانە، یەعنی چونکە هەر خودان بەرژەوەندییەك ئەوە زۆر موگلقە یەعنی نەمومکینە حەصر نابیت، را بیت یان بێتە حەصل کردن، بیژیت لەم بەرهەم هێنانە، تێبینیا دوێ داواکاریا خۆ بگەهینیتە دەستی وەزیری پشتەڤانیا مامۆستا (لقمان) دکەم گەلەکا بزەحمەتە لدهۆکێ و حەلەبچە چەوا بگەهینینە وەزیرێ بلا مودیریەك یا تایبەت بیتن ژ مودیریەتێت ژی جهێ، تێبینیا من یادی خالا دوێ دەڤ من نەمایە زیادە ئان نەبیت بنی رانەبیت یان ژی ئەگەر هەبوو نسبا زۆر کەم ببیت ببیتە (١٠٪) ئەوها چونکە کی هەیە بەرهەم هێن لە کوردستان (٢٠٪) تەئمینی حاجاتی کوردستان هەموو دەکات، نیە، ئەز باوەرناکەم هەبیت، تێبینیا من یا چاری مودەی (٣٠) رۆژا بۆ وەزیری زۆر زۆر گەلەکە، عەلەلئەقەل ببیتە (١٠) رۆژەك...

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی پشتگیری ئەو رەئیانە دەکەی؟

بەڕێز اسماعيل على طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان ئەگەر پشتگیری بەڕێزێکی تر دەکەن یەکسەر بڵێن پشتگیری ئەو رایە دەکەین، نەك شەرح بکرێتەوە، بۆ ئەوە ئیستیفادە لە وەختەکە بکەین، كاك (بهجت)، فەرموو.

بەڕێز بهجت على ابراهيم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت ماددا سیێ یەکەم برگا دوێ مە گەلەك بەرهەمێت کشتوکاڵیت هەی بتایبەتی بواری رووەکیدا بدەها هەزار جوتیار هەنە عایدی وەزارەتا کشتوکاڵینە وەزارەتا کشتوکاڵ نوێنەرێ وانەیە، پێتڤیا پێشوەخت رەزامەندی بوو بهێتە دان، یەعنی دبێبەش بن نشێن چ بەرهەمێ خۆ چ فاکتەرەك نینە دەعما وان بێتەکرن لبەر هەندێ داخازێ دکەین هەر ئەڤ برگەها لسەر بەرهەمێن کەرتی کشتوکاڵی تایبەت بەروبومی رووەکی نەگریتن، شلایەکی دیژڤە هێشتا ئاریشەیا گرتنا تەقویما کشتوکاڵی دگەل حکومەتا مەرکەزی دوماهیك نەهاتییە، ئەڤە دبیتە بابەتەك یەعنی ئاریشە دگەل پەیدابیتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمه صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك (مەلا ناصر)، فەرموو.

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٣) برگەی (٣)، پشتیوانی هەڤاڵانم دەکەم، (سلمە) خان، کاك (عثمان)، کاك (لقمان)، برادەران، لەبەر ئەوەی ماوەی (٣٠) رۆژی داناوە بۆ تەنها راسپاردەی خۆی بەڕێوەبەری گشتی لەسەر داواکارییەکە بنوسێ بۆ وەزیر ئەمە کارەساتە بەراستی، لە بڕگەی چوارەمیش (١٥) رۆژ دانراوە تەنها بۆ یەك هامشی وەزیر ئەمە بەراستی کارێکی زۆر خراپە، ئەوا بوو بە (٤٦) رۆژ تەنها دوو هامشی لەسەر داواکارییەکە نووسراوە، هێشتا رێکاری لێژنە و لێژنەکاری و بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەکانیش ئەویش دەڕواتە سەری بەراستی ئەمە کارێکی خراپە و بۆیە پێویستە هەموار بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (ئاشنا) خان، فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی هەموو ئەو هاوڕێیانە دەکەم کە دوایان کرد کەوا مراجعەی ئەو رۆژانە بکرێ (٣٠) رۆژ، (١٥) رۆژ، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، (روپاك) خان، فەرموو.

بەڕێز روپاك احمد رحمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددە سێ، پێش ماددە سێ ناونیشانێك بۆ ئەو ماددەیە دابنرێت، بەناوی ناونیشانی مەرجەکانی مۆڵەتی بەرهەمی ناوخۆ، بۆ رێژەکەش ئەو داواکارییەی کە بەرهەم هێنی ناوخۆ پێشکەشی دەکا (٥٠٪) لابردرێ ئەو رێژەیە، پشتگیری قسەکانی ئەو بەڕێزانە دەکەم ماوەی (٣٠) رۆژ، (١٥) رۆژەکە کەم بکرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك (علی) ئەگەر روونکردنەوەیەك هەیە، فەرموو.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا لەسەر ماددەی (٣) هەست ئەکەم لێك تێنەگەیشتنێك لێردا هەیە، ئەمە زیاتر مەبەستی کاڵای قاچاغ و ئەو بابەتە نیە، مەبەستی حیمایەی ئەو مەنتوجەیە کە لەناوخۆدا هەیە، بۆ نمونەی کارگەیەکی چیمەنتۆمان هەیە هەیە، کارگەیەکی شیشمان هەیە، مەعمەلێکی کێبڵ هەیە، ئەڵێت من دێم ئیکتیفای زاتی بەرهەمی ناوخۆ دەکەم، ئەم داوایە تەقدیمی لایەنی مەعنی دەکات، لایەنی مەعنی لێژنەیکی لێکۆڵینەوە لە موديريەت و بەڕێوەبەرایەتی و کێ و کێ پێك دێت، دەچنە سەر کارگەکە حەجم و قەبارەی ئینتاجەکەی دەردەخەن دوای دەبێت دیسانەوە لێکۆڵینەوە بکرێت لە پێداویستی بازار بۆ ئەم بابەتە، ئەگەر فعلەن توانی (٥٠٪)ی پێداویستی بازار دابین بکات، ئەو کات گومرگ مزاعەف دەکرێت، بۆ نمونە ئێستا گومرگی

چیمەنتۆ لەبەر ئەوەی پێداویستی زیادەیە هەیە لەناوخۆ دووقات زیاد کراوە، بۆیە ئەو (٥٠٪)، ئەو (٣٠) رۆژەش طەبیعییەی، چونکە دەیان کارگە رۆژانە طەبیعییە، دەبێ لێژنە دەربچێت، بچن لە ئینتاج و قوەی ئینتاجی کارگەکە بکۆڵنەوە، باشان بچن لە قەبارە بازرگانییەکەی بکۆڵنەوە، ئەوجا لێك بدرێتەوە بزانرێ پێداویستی ناوخۆ هەیە یان نا، چونکە بەتایبەتی لە ئێستا کە دراوی عێراق توانای کێبڕکێی لەگەڵ دراوی تورکیا یان ئێران نییە، بەهۆی دابەزینی بەهاوە، پێویستی بە زیادکردنی گومرگە، ئەگەر نا بووە بەرهەمە کشتوکاڵییەکان بەڵێ تەماتە لە وەرزێکا دەبێت لە دوو رۆژدا قەرار بدرێت، ئەوە صەلاحیەتی وەزیر خۆیەتی، کە تەماتە ئینتاجی ناوخۆی هەیە رای دەگرێ، نەك گومرگ زیاد دەکات، شوتی یاخود دواتر، سوپاس.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەی (٤) لێژنەی تایبەتمەند بیخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز خدیجە عمرگە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٤):

بەڕێوەبەرایەتی گشتی بە رەزامەندی وەزیر بەبێ پێشکەشکردنی ئەو داواکارییەی لە ماددەی (٣) دا هاتووە لەخۆوە لێکۆڵینەوە ئەنجام دەدات، ئەگەر بەڵگەی پێویستی لەسەر بوونی پیادەکاری زیانبەخش لەبەر دەست بوو.

بەڕێز هێمن احمد حمە صالح هەورامی/ جێگری سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، هەر بەڕێزێك دەیەوێت قسە لەسەر ئەو ماددەیە بکات، کاك (شێخ ظاهر)، (ژیان) خان، کاك (حکمت)، (د.گلاوێژ)، کاك (د.رێبوار)، کاك (ابوبکر)، کاك (مەم برهان)، کاك (بەڵێن)، کاك (دابان)، کاك (کاروان).

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

(د.گلاوێژ)، فەرموون.

بەڕێز گلاوێژ عبید عثمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم، بەڕێوەبەرایەتی گشتی بە رەزامەندی وەزیر بەبێ پێشکەشکردنی ئەو داواکارییەی لە ماددەی (٣) دا هاتووە، مەبەستی لێرە رەزامەندی وەزیر بە نوسراوە یان بە زارەکییە؟ لێرە پێم باشە بۆ زیاد بکرێ، رەزامەندی وەزیر بە نوسراوێك ئەگەر بەڵگەی پێویستی لەسەر بوونی پیادەکاری زیانبەخش لەبەردەستدا بوو، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك (مەم)، فەرموو.

بەڕێز مەم برهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی چوارەم، لێرەدا کە ئەڵێ لە خۆوە لێکۆڵینەوە ئەنجام بدات، لە کوردیا ئەڵی ئەوە لە خۆیەوە بڕیار ئەدا، کەواتە هیچ بنەمایەکی قانوونی نییە، من پێشنیازم هەیە بۆ کۆی ئەو ماددەیە و دارشتنەوەی، پێویست ئەکا کە ئەڵێ (لەخۆوە لێکۆڵینەوە ئەنجام ئەدات)، بڵێ

(بۆی هەیە لێکۆڵینەوە ئەنجام بدات) نەك بەڵگەی هەبێت ئەگەر، (بۆی هەیە لێکۆڵینەوە ئەنجام بدات بە مەرجێك بەڵگەی پێویستی لەسەر بوونی پیادەکاری هەبێت) پێم وایە سیاغێکی قانوونی و زمانەوانی تەواوتر لەخۆ دەگرێ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر زۆر سوپاس، مامۆستا (ابوبکر)، فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێم وایە ئەو مادەیە زیادە چونکە لە مادەی سێیەمدا یەکەم باس لە ڕەزامەندی وەزیر دەکات لە خاڵی یەکەمی مادەی یەکەم، کە پێشتر داواکارییەکەی پێشکەش دەکرێت، لە مادەی چوارەم لە دوو بڕگەدا باسی وەزیری کردووە، هەروەها هەر لە مادەی پێشوتریشدا جارێکی تر باسی بەڵگە دەکات هەر لە مادەی سێیەمدا، بۆیە ئەگەر ئەو مادەیە بمێنێتەوە بەرای من ئەبێت ئاوای لێبکرێت (بەدەر لەو ڕێکارانەی لە مادەی سێیەمی ئەو مادەیە هاتووە بەڕێوەبەرایەتی گشتی دەست بە لێکۆڵینەوە دەکات ئەگەر زیانەکانی پیادەکار هەنوکەیی بوو)، بۆ نمونە پەیوەندی بە وەرزێکی دیاریکراو هەبوو، پەیوەندی بە وەرزی هاوینەوە هەبوو، ئەگەر هەنوکەیی بوو، ئەگینا سەرلەبەری مادەکە بەو جۆرە لە پێشوترا هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك (دابان)، فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینی مامۆستا (ابوبکر)م هەبوو بەڵام ئەگەر ئەو بەڕێزانە هەر سوورن لەسەر ئەوەی کە مادەکە بمێنێتەو ئەبێت بە زمانێکی سادەتر بنوسرێت (بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئەتوانێ بە ڕەزامەندی وەزیر لێکۆڵینەوە بکات ئەگەر بەڵگەی پێویستی لەسەر بوونی پیادەکاری زیانبەخش لەبەردەستدا بوو)، پێویست ناکا، تۆزێك سادەتری بکەینەوە باشترە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك (کاروان)، فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ بەشی دووەمی مادەکە پشتیوانی قسەکانی کاك (مەم) دەکەم، فعلەن لەخۆوە تەرحێکی زمانەوانی نییە، بۆیە باشترە بکرێ بۆی هەیە لێکۆڵینەوە ئەنجام بدات ئەمە نوقتەی یەکەم، نوقتەی دووەم لە حاڵەتی چاکردنی مادەی یەك بڕگەی سێ و چوار تەناقوضات و بەرکەوتن لەگەڵ چوار دروست دەکات، چونکە لێرە تەنها ئاماژە بەوە کراوە کە وەزیر دەسەڵاتی هەیە، ڕەنگە مەبەستەکە ئەوە بێت گرانەوە بۆ مادەی سێیەم لێرەدا، بەڵام لە ئەساسدا ئاماژە بە ناوی وەزیر بکرێت ئەگەر لە حاڵەتێك دووبارە مادەی یەك لە بڕگەی سێ و چوار بکرێت ئیزافەی وەزیری کشتوکاڵی بۆ بکرێت، ئایا بە هاوبەشی دەکرێت؟ یاخود هەر دووبارە صەڵاحیەتی وەزیری بازرگانییە؟ یان چۆن دەیکەن؟ دووبارە بۆ مەسەلەی بەڕێوەبەری گشتی بەراستی من جێگای پرسیار بەلامەوە بۆ بەڕێوەبەرێکی گشتی ئەو هەموو دەسەڵاتەی هەبێت لە یاسایەکی

ئـاوا گرینگـدا نەکرێـت بە ئەنجومەنێـک کە خۆمـان دەتـوانین وەکـو پەرلەمـانی کوردسـتان ئەو ئەنجومەنە دروست بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، (ژیان) خان، فەرموو.

بەڕێز ژیان طاهر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی مامۆستا (ابوبکر هەڵەدنی) دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك (حكمت)، فەرموو.

بەڕێز حكمت محمد عبو زيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ژی پێوەیە کو ئەڤ ماددا چار پتر گرێدای ماددا سێیە هەر پێویست ناکاتن من پێ باشـە ئەڤ ماددە رابیتن، پشتگیریا قسێت مامۆستا (ابوبکر) دکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر مامۆستا (ابوبکر) دوو شتی وت، وتی یان لابەری یان ئەگەر ئەمێنێتەوە سیاغەکەی بگـۆڕێ، لە کامەیا لەگەڵی؟

بەڕێز حكمت محمد عبو زيد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ لابـردنەکە ژی مە لەگەڵ ئەوەشـم ئەگەر بمینیـت ببـتە بـڕگەهەك لە بڕگەکـانی مـاددەی سێیەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر زۆر سوپاس، كاك (ریبوار)، فەرموو.

بەڕێز ڕێبوار عبدالرحیم عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٤) دیارە وەکو ناوەڕۆکەکەی هەیە، باس لە پرۆسسی لێکـۆلینەوە دەکـات ڕێـك لە مـاددە (٣) بە تەفصیلی باس کراوە، وێـڕای ئەوەی کە ئـێمە هەنـدێك سـەرنجمان هەبـوو لە مـاددەی (٣)، خسـتمانە ڕوو، پێشنیاریشـمان خسـتە ڕوو بـۆ ئەو بـابەتە، مـن پێشـنیار ئەکەم یـان ئەوەتـا ئەو مـاددەیە هەڵبگیـرێ بکـرێتە فەقەڕەیەك، چـونکە مـن بە زیـادی دەزانـم، بکـرێتە فەقەرەیەك لە چوارچێوەی ماددەی (٣)، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك (بەڵێن)، فەرموو.

بەڕێز بەلێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکەم هەر دسیانەوە تایبەتە بە بەڕێوەبەرایەتییە گشتییەکە جەنابت فەرمـووت لە مـاددەی یەکەمیش باسمان کرد، من ئێستاش لەگەڵ وەزارەت قسـەم کـردووە ئەوان تەئکیـد دەکەنەوە کە

ئەو بەڕێوەبەرایەتییە گشتییە بکرێت بە (بەڕێوەبەرایەتی گشتی پیشەسازی) ئەگەر نا مەشاکیلی گەورەیان لە جێبەجێکردنی یاساکە بەتایبەت لەو هەماهەنگییەی کە لەگەڵ حکومەتی عێراقی دەیکەن کێشەیان بۆ دروست دەبێت، جارێکی تر پێشنیاز دەکەم لە مادەی یەکەم تایبەت بە بڕگە و ماددەکانی تریش کە باسی بەڕێوەبەرایەتی گشتییەکە دەکرێت، بکرێتەوە بە (بەڕێوەبەرایەتی گشتی بازرگانی و پیشەسازی) وەکو ئەوەی لە یاساکەی عێراقدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك (شێخ ظاهر)، فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٤) بەڕێوەبەرایەتی گشتی بە رەزامەندی وەزیر بە پێشکەش کردنی ئەو داواکارییەی کە لە ماددەی (٣) هاتووە لە خۆوە دەست بە لێکۆڵینەوە ئەنجام دەدات ئەگەر بەڵگەی پێویستی لە سەر بوونی پیادە کردنی زیان بەخش لەبەر دەستدا نەبوو، من پێشنیاز دەکەم ئەم ماددەیە بەم شێوازەی لێ بکرێت بەڕێوەبەرایەتی گشتی بە نووسراوێکی فەرمی لە لایەن وەزیر کە رەزامەند بێت بە پێشکەش کردنی ئەو داواکاریەی لە ماددەی (٣) دا هاتووە لێکۆڵینەوە ئەنجام بدات ئەگەر هاتوو بەڵگەی پێویست لە سەر بوونی چالاکی زیان بەخش لەبەر دەستدا بوو، وە پێشنیار دەکەم ئەو ماددەیەش بمێنێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس کاك شێخ ظاهر ، ماددەی (٥)، کاك علی قسەت هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز علی حمه صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ کالا پیشەسازییەکان بەڕێوەبەرایەتی گشتی پیشەسازی پێویستە، بۆ کالا کشتوکاڵییەکان بۆ نمونە ئەو بەرهەمانەی کشتوکاڵین بەڕێوەبەرایەتی کشتوکاڵی پێویستە، ئێستا وایە دواجار ئەم بەڕێوەبەرایەتیانە نووسراو بەرز دەکەنەوە بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرك، بۆ نمونە بۆ ئەو کالایانەی کە ئیکتیفای زاتیمان هەیە یا (٥٠٪) یە بۆ ئەوەی گومرك موزاعەف بکرێت گومرك زیاد بکرێت لە پێناوی پاراستنی بەرهەمە ناوخۆییەکە، ئێمە لەگەڵ لیژنەی یاساییش مناقەشەیەکمان کرد کە پێویستە بەڵگە بکرێتە زانیاری، چونکە زانیاری هەیە لێکۆڵینەوە دەکات لە کاتی لێکۆڵینەوە بەڵگە دروست دەبێت یەعنی مەرج نییە بە بەڵگەوە دەست پێ بکات، زانیاری و بەڵگە تەنها زانیاری بێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان::

سوپاس کاك عەلی، بەڵێ خەدیجە خان.

بەڕێز خەدیجە عمر طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەوەی کە باس دەکرێت بەڕێوەبەرایەتی گشتی بە رەزامەندی وەزیر، خۆی کە وەزیر بڕیارێك دەردەکات دەبێت بە شێوەی نووسراو بیت نەك زارەکی بۆ ئەوەی کە لە داهاتوودا ببێتە

سەنەدەك بۆ ئیستناد کردن لە سەری، بۆیە کە ئاماژە پێ نەکراوە ئەسل ئەوەیە کە بڕیارەکە بڕیاری ئیداری بە نووسراو دەبێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان::

بەڵێ سوپاس، ماددە (٥) فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز سارا دلشاد بکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە ماوەی (٧) ڕۆژ لە ڕێکەوتی بڕیاری وەزیر بە دەست پێ کردنی لێکۆڵینەوە ئەم ئەرکانەی خوارەوە جێبەجێ دەکات:

یەکەم: دەست بە لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان سەبارەت بە پیادەکاری زیان بەخش زیان لێکەوتووەکانی پەیوەندی هۆکاری لە نێوانیان دا دەکات.

دووەم: دەرفەت دەڕەخسێنێت بۆ لایەنە پەیوەندیدارەکانی لێکۆڵینەوەکە لایەنە بەشداربووەکانی بۆ پێشکەش کردنی هەر بەڵگەنامە و زانیارییەك گوێبیستی وتەکانی گفتوگۆ کردن دەربارەیان وە بینینی ئەو زانیاریانەی بەڵگەنامەی کە پەیوەستن بە لێکۆڵینەوەکان ئەگەر نهێنی نەبن

سێیەم: لە دروستی وردبینی زانیاری بەڵگەی پێشکەش کراو سەلماندنی پیادەکاری زیان بەخش و زیان لێکەوتەکان دەکۆڵێتەوە و بۆ ئەم مەبەستە دەتوانێت داوای هەر زانیارییەکی تر لە لایەنە پەیوەندیدارەکانی لێکۆڵینەوە و لایەنە بەشدار بووەکان بکات.

چوارەم: ئەنجامی لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان ڕاسپاردەکان لە ماوەی (١٥) ڕۆژ زیاتر نەبێت لە ڕێکەوتی دەست پێ کردنی لێکۆڵینەوە ئاراستەی وەزیر دەکات. یەکەم/ ئەگەر وەزیر لە ژێر ڕۆشنایی ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوەی سەرەتایی ڕاسپاردەکان و بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئەو زانیارییانە لەبەر دەستییەتی لە ماوەی (١٥) ڕۆژ دا بڕیاری یەکلاکەرەوە دەدات. دووەم/ وەزیر دەتوانێت داوا لە هەر لایەنەکی پەیوەندیدار بکات چ گشتی بێت یان تایبەت بێت بۆ ئەوەی هەر زانیارییەکی پەیوەست بە بابەتەی لێکۆڵینەوەی بخرێتە بەردەست دەبێت ئەو لایەنانەش پابەندی پێشکەشکردنی بن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان::

بەڵێ سوپاس، چ بەڕێز دەیەوێت قسە بکات؟ فەرموون بەڕێزتان (مامۆستا ابوبکر، کاك بەختیار، سوسن خان، مامۆستا عومەر)، کاك بەختیار فەرموو.

بەڕێز بەختیار شوکری سلێمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٥) بڕگەی (٢) یەکەم وەزیر لە ژێر ڕۆشنایی ئەنجامەکانی لێکۆڵینەوەی سەرەتایی لە ماوەی (١٥) ڕۆژ دا بڕیاری یەکلاکەرەوە دەدات، لە سەر لێکۆڵینەوەی سەرەتایی وەزیر ناتوانێت بڕیار بدات دەبێت لێکۆڵینەوەی کۆتایی بێت ئەو لیژنەی لێکۆڵینەوە تەقریبەن هەشتا ڕۆژ وەری گرتووە لێکۆڵینەوە بکات ئەوجا ئەوە تەواو بووە دەکرێت لێکۆڵینەوەی سەرەتایی ئەوجا بڕیار وەزیر لەسەر چ ئەساسێك دەدرێت؟ یەعنی لێکۆڵینەوەی دەوێت کۆتایی ئاخیری بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان::

بەڵێ سوپاس، سوسن خان فەرموو.

بەڕێز سوسن محمد میرخان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (٥) لە بڕگەی (٢) خاڵی دووەم، یەك تێبینیم هەیە کە دەڵێت وەزیر دەتوانێت داوا لە هەر لایەنێکی پەیوەندیدار بکات چ گشتی بێت یا تایبەت، چونکە لێرە لە راستی دا ڕوون نییە ئایا ئەو گشتی و تایبەتە چیە؟ ئایا دام و دەزگای گشتییە یان یان دام و دەزگای تایبەتە؟ یان داواکاری گشتییە و داواکاری تایبەتە؟ بۆیە پێشنیار دەکەم ئەگەر مەبەست دام و دەزگایە ئەوا دام و دەزگا لەبەردەم گشتی و تایبەت زیاد بکرێت ئەگەر مەبەست داواکارییە ئەوە پێویستە داواکاری گشتی وە داواکاری تایبەت لێرە زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی رستەکە ڕوون بێت و فەقەرەکە بۆمان ئاشکرا بێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان::

بەڵێ زۆر سوپاس بۆ بەڕێزت، مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە کە لە چوار بڕگە پێکهاتووە زۆر دوور و درێژە، جارێ هەر بڕگەی یەکەم دەست بە لێکۆڵینەوەی سەرەتایی دەکات نازانم چ مەعنایەکی هەیە، دووەم لێکۆڵینەوە خۆ وازحە یەعنی بەڵگەی پێویستی دەوێت گوێبیستی تەرەفەکانی داواکار دەبێت، ئەوەی کە خاڵی سەرەکی لەم ماددەیە بڕگەی چوارەمە، بۆیە بە رای من ماددەکە بەو شێوەیەی لێبکرێت،بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە ماوەی (١٥) رۆژ لە ڕێکەوتی گەیشتنی بڕیاری وەزیر ئەنجامی لێکۆڵینەوە و راسپاردەکانی ئاراستەی وەزیر دەکات دوای گوێگرتن لە وتەی لایەنەکانی لێکۆڵینەوە و هەڵسەنگاندنی بەڵگەنامەکان و کۆی زانیارەییەکانی تایبەت بە دۆسیەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان::

بەڵێ سوپاس، مامۆستا عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالله فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خودا، من نەم بینی لە هیچ شوێنێك ئەم لیژنەی لێکۆڵینەوەیە یا ئەم لێکۆڵینەوەیە بە نوێنەرایەتی داواکاری گشتی دەبێت یان نە؟ بۆیە من پێشنیار دەکەم خاڵی یەکەم بڕگەی یەکەم دەست بە لێکۆڵینەوە دەکات بەڕێوەبەرایەتی گشتی بە ئامادەبوونی نوێنەر داواکاری گشتی، چونکە ئەم بابەتە بەراستی بابەتێکە دەرفەتی ئیحتکاری تێدایە، دەکرێت خەڵکێك لە پێناو قازانجێکی مادی دەزگا حکومییەکان هەڵبخەڵەتێنێت وە کاڵاکەش لەسەر خەڵك گران دەبێت، بۆیە من پێم باشە لەم بڕگەیە یا لە بڕگەی تر دا ئەگەر دەرفەت هەبێت بەتایبەت لێرە بگونجێت نوێنەری داواکاری گشتی زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت، ماددەی (٦) فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز خەدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (٦)

یەکەم: وەزیر دەتوانێت لە هەر کاتێکدا لەسەر راسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیار لە راگرتنی لێکۆڵینەوەکان یان کۆتایی پێهێنانیان بدات، لە هەر دوو باری نقوم کردن یان پاڵپشتی کردن بە بێ سەپاندنی ڕێ وشوێنی بەرەنگار بوونەوەی نقوم کردن یان ڕێ و شوێنی قەرەبوو کردنەوە، ئەگەر هاوردەکار بەڵێنامە پێشکەش بکات وە تێیدا بەڵێن بدات پێداچوونەوە بە نرخی بەرهەکەمە یان راگرتنی هاوردەکردنی بۆ هەرێم بە نرخی نقومکار یان پاڵپشتی کراو.

دووەم: وەزیر دەتوانێت بڕیار بدات بە تەواوکردنی لێکۆڵینەوەکان وێڕای قبووڵکردنی ئەو بەڵێنامەیە کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم مادەیەدا دەقنووس کراوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، هەر بەڕێزێك دەیەوێت لەسەر ئەم مادەیە قسە بکات (دکتۆر محی الدین، مەلا ناصر، كاك لقمان، كاك كاروان، ئاشنا خان، دکتۆر اسماعیل)، دکتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسێن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئامانجی ئەم یاسایە پاراستن و پارێزگاری کردن لە بەرهەمی ناوخۆیی، دوایی ئەوە بازار نقوم دەکرێت بەو بەرهەمە وەزیر لە لێکۆڵینەوەکان دوایی بڕیار دەدات بە بێ سەپاندنی هیچ ڕێ و شوێنێکی بەرەنگار بوونەوە رەنگە ئەوە کەسەی کە بەڵێنامەکە پڕدەکاتەوە یان بڕیار دەدات هاوردەکە رابگرێت بازاڕی نقوم کردبێت لە بەرهەمەکە وە بەرهەمی ناوخۆیی زیانێکی زۆری بەر دەکەوێت، بۆیە من لەگەڵ سەپاندنی ڕێ و شوێنی بەرەنگاربوونەوەی نقوم کردن و ڕێی و شوێنی قەرەبوو کردنەوەی زیان لێکەوتووانی بەرهەمهێنارانی ناوخۆمە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئەو بڕگەی دووەمە بۆ ئیحتیاتە دانراوە، ئەگەر وەزیر گەیشتە ئەو قەناعەتەی ئەو زیانەی داوە لێکۆڵینەوە بەردەوام دەبێت، ئەو بڕگە دووە ئیحتیاتە، چونکە کاتی مناقەشە ڕێك ئەو قسەیە کرا لە راستی دا، كاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان محمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (٦) بڕگەی یەکەم ئەو دەسەڵاتە زۆرە دراوەتە بە وەزیر، وەزیر لەسەر راسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی دەستی کرد بە لێکۆڵینەوە هەر لەسەر پێشنیازێکی ئەویش کۆتایی بە لێکۆڵینەوە پێ نەیێت من پێموایە ئەوە جۆرێك زێدەڕۆیی تێدایە، بۆیە دەکرێت لەسەر راسپاردەی لیژنەی لێکۆڵینەوە، لێکۆڵینەوە دەبێت بە لیژنە بکرێت نەك لە ڕێگای بەڕێوەبەری گشتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەر هەمان رام هەیە لەگەڵ کاك لقمان، بۆیە پشتیوانی تەواوی دەکەم پێدانی ئەو دەسەڵاتە زۆرە بە وەزیر بە شتێکی باشی نازانم، بۆیە پێشنیار دەکەم ماددەی (٦) هەر لابربرێت، دەستخۆش.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك مەلا ناصر فەرموون.

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ناوی خودای گەورە و میهرەبان، لەماددەی (٦) بڕگەی دوو وەزیر دەتوانێت بڕیار بدات بۆ تەواو کردنی لێکۆڵینەوەکان وێڕای قەبووڵکردنی ئەو بەڵێنامەیە کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە دەقنووس کراوە، لەبەر ئەوەی لەسەر راسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی ناوبراو لێکۆڵینەوە دەستی پێ کردووە ئینجا هەر ئەو راسپاردەکە دەکرێت رای بگرێت ئەمە هەم حەکەم و هەم خەسم، کەواتا دەگەڕێتەوە خاڵی سفر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دکتۆر اسماعیل فەرموون.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز گەل هندێمە یان کۆتایی پێ ئینان حەزف ببیت، بەس ڕاگرتن مافی ڕاگرتن وەزیر هەیە یەعنی تەعلیق ئەگەر مانای ئەو ڕاگرتن ژی تەعلیق بیت ئەگەر مانایەکی تر بیت نازانم ئەگەر ماناکە تەعلیق بیت یەعنی بەس ئەو مافە هەبیت، مافی تەعلیقی لێکۆلینەوە تا تەعەهودێك بدات

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی کۆتایی هێنان لابرَت بەس تەعلیق

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڵێ بەس تەعلیق بمینیت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاستی دا ماددەی (٦) یەکێکە لە ماددە گرنگەکان بۆیە من چەند تێبینییەکم هەیە، یەکەمیان پشتیوانی کاك لقمان و هەڤاڵانم دەکەم کە باسیان لە دەسەڵاتی وەزیر کرد لێرەدا لە ئەساسدا

ناکرێت وەزیر ئەو هەموو دەسەڵاتەی هەبێت، وە ئەوەی کە دکتۆر ئیسماعیلیش باسی کرد لە مەسەلەی راگرتن و کۆتایی پێ هێنان یەعنی هەردوو دەسەڵاتەکەی هەیە نازانین ئەمە ئیختیارییە خۆی کامیان بڕیاری لەبارەیەوە بدات بۆچی دەبێت ئەم سەڵاحییەتە دەدرێت بە وەزیر دووبارە؟ سێیەم وشەی ئەگەر بەکار هاتووە لە قانون ناکرێت وشەی ئەگەر بەکار بێت ئەمە لۆژیك نییە تا تۆ رێگە بدەیت بڵێی ئەگەر وابوو ئەگەر وانەبوو پێچەوانەکەی دەکەین، چونکە ئەمە ئیحتمالاتێکی (٥٠٪) دوایی کراوە بە ئیختیاری لێرەدا، لە کاتێکدا لە ماددەی (٩) لە بڕگەی یەك لە خاڵی پێنجەم پێچەوانەکەی وتراوە پابەندکردن هاتووە لەوێ، ئەگەر لەوێ پابەندکردنە بۆچی لێرە ئیختیارییە؟ ئەمە نوقتەیەك، هەروەها کاتێك کە باس لەوە دەکەین بە حاڵەتێکی ئیختیاری بدرێتەوە بە وەبەرهێنەرەکە یان بەو کەسەی کە پێشێلکارییەکە دەکات بەڵێنامە پڕ بکاتەوە دووبارە من لەگەڵ ئەوەم کە بکرێتە ناچارکردن بە شێوەیەکی ئیجباری ئەم ئیختیار کردنەی لێ دەربچێت، بۆ ئەوەی کە بتوانین بە شێوەیەکی یاسایی مامەڵەی لەگەڵ بکەین و زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك عەلی حمە صالح فەرموون.

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددە زۆر گرنگە کە دەڵێت وەزیر دەتوانێت لەسەر راسپاردەی بڕیار لە راگرتنی لێکۆڵینەوە بکات، واتا لێکۆڵینەوە نەگەیشتۆتە ئەنجام دەبێت لێکۆڵینەوە بگاتە ئەنجام ئینجا بە ئاراستەیەك کە لێکۆڵینەوە نەگەیشتۆتە ئەنجام، دەبێت لێکۆڵینەوە بگاتە ئەنجام ئەوجا بە ئاراستەیەك بڕیار بدرێت، کە لێکۆڵینەوە بگاتە ئەنجام وەزیر چۆن دەزانێت ئەم واقعە چۆنە؟ بۆ نمونە لە ئاستی بەرهەمی ناوخۆیی تۆ داتا و بەڵگەکەت لەبەر دەست نەبێت لە ئاستی هاوردە کردن و جیاوازی نرخ و هەموو ئەمانە لە نەتیجە دەبێت بە بەڵگە و قەراری لەسەر دەدرێت، پێش ئەوەی بگاتە ئەنجام زۆر قورسە ئەو کاتە لەوانیە مەسالح زاڵ بێت ئیحتیکار زاڵ بێت دەیان هۆکار هەیە زاڵ بێت،بۆیە من پێموایە پێش گەیشتن بە ئەنجامی لێکۆڵینەوەی لێژنە راگرتنی لێکۆڵینەوە کارێکی مەترسیدارە هەر چەندە من دەزانم تەحسیڵ حاسڵە ئەوەی زەرەرمەندە دەتوانێت لە مەحکەمە شکایەت بکات، بەڵام هیچ نەبێت هەر نەسێك بنووسرێت ئەوەی لە ئەنجامی ئەم راگرتنە زەرەرمەند بۆی هەبێت پێداچوونەوە بکات، هەرچەندە بە بێ ئەنجامی لێکۆڵینەوە هەڵەیە وەزیر بڕیاری راگرتنی یا بەردەوام بوونی بدات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ماددەی حەوت، ناو نییە. فەرموو سارا خان.

بەڕێز سارا دلشاد بکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددە (٧):

یەکەم: وەزیر لەسەر راسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری کۆتایی پێهێنانی لێکۆڵینەوەکان دەدات بەبێ گرتنە بەری ڕێ و شوێنی کۆتایی لە یەکێك لەم بارانەی خوارەوە:

یەکەم: ئەگەر بەڵگەنامەی پێشکەشکراو لەسەر بووونی پیادەکاری زیان بەخش یان جۆری زیانەکان باوەڕپێهێنەر نەبوو یان ئەگەر پەیوەندی هۆکاری لە نێوان پیادەکاری زیان بەخش و زیانەکانی لە بەرهەمی خۆمالّی دا نەبوو.

دووەم: ئەگەر داواکارییەکە بکێشرێتەوە و ئەم رێکارانەش پێچەوانەی بەرژەوەندی گشتی نەبێت.

سێیەم: ئەگەر پەراوێزی نقوم کردن یان بڕی پالّپشتی کردنیان قەبارەی هاوردە کردن کەمتر بێت لەو بڕە دیاریکراوانەی کە بە پێی رێنمایی پشت بەستوو بەم یاسایە دەردەچێت.

دووەم: وەزیر لە کاتی کۆتایی پێهێنانی لێکۆڵینەوەکان بە پێی حوکمەکانی بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە ئەم بڕیارانەی خوارەوە دەدات.

یەکەم: کۆتایی پێهێنان و رێکاری خێرا و گەڕانەوەی بڕی ئەو بارمتە و دەست بەسەرانەی کە بە پێی بڕگەی یەکەمی ماددەی حەوتەمی ئەم یاسایە وەردەگیرێن.

دووەم: هەڵوەشانەوەی ئەو بەڵێنامەیەی کە بە پێی حوکمەکانی ماددەی شەشی ئەم یاسایە پێشکەش دەکرێن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، هەر بەڕێزێك قسەی هەیە لەسەر ئەم بابەتە، (دکتۆر اسماعیل،) فەرموو دکتۆر اسماعیل.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینی یێت هەی سەر ڤێ یاسایێ، خالا ئێکێ دبێژیت ئەگەر بەڵگەنامەی پێشکەشکراو لەسەر بوونی پیادەکاری زیان بەخش یان جۆری زیانەکان باوەڕپێهێنەر نەبوو باوەڕپێهێنەر ئەز بێژم نە موستەڵەحەکێ قانونییە بەڵگەی تەواو نەبوو یەعنی (عدم کفایه عدله) ئەدلە هەیە ئو باوەڕ پێ هەیە بەس کافی نییە، یەعنی بڵێین بەڵگەی تەواوی نەبوو پتر دێ جهێ خۆ گریت، خالا دووێ دبێژیت ئەگەر داواکارییەکە بکێشرێتەوە و ئەم رێکارانەش، ئەم رێکارەش حەزف ببیت نەمینینت جێگای ئەو بێژیت بەڵام بە مەرجێك پێچەوانەی بەرژەوەندی گشتی نەبیت وازحترە و پتر دێ رامانێ دەت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، كاك عەلی فەرموو.

بەڕێز علی حمه صالّح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە داڕشتنەوەی دەوێت چونکە وەزیر لەسەر راسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری کۆتایی پێهێنانی لێکۆڵینەوەکان دەدات واتا لێکۆڵینەوەکان نەگەیشتوونەتە کۆتایی بڕیاری لێ بدرێت لە کاتێکدا لە خالّی یەکەم و دووەم و سێیەم هەر سێکی ئەنجامی کۆتایی

لێکۆڵینەوەکە دەدات هیچمان لەو سێ دەست ناکەوێت، بۆیە من پێشنیار دەکەم وەزیر لە سەر راسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی دوایی کۆتایی هێنانی لێکۆڵینەوەکان، یەعنی تا لێکۆڵینەوە تەواو نەبێت بڕیاری لێ دەدرێت

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر کاك عەلی ئەم پرۆسەیە پرۆسەیەکی دووانەییە خۆ یەك جۆر لێکۆڵینەوەی تێدا نییە، با ئێمە لە ڕووی قانونییەوە قسە بکەین، لێکۆڵینەوەیەك هەیە بۆ گرتنە بەری ڕێکاری خێرا بە پەلە، لێکۆڵینەوەیەکی تر هەیە بۆ گرتنە بەری ڕێکاری کۆتایی، لێکۆڵینەوەی یەکەم کراوە بۆ گرتنە بەری ڕێکاری خێرا و تەواو بووە، بەڵام ئەگەر لە دوایی کۆتایی هاتنی لێکۆڵینەوەی یەکەم کە ئامانج لێی گرتنە بەری ڕێکاری خێرایە دەرکەوت بۆ بەڕێوەبەرایەتییەکە کە بەڵگەکان کافی نین ناچێت بۆ لێکۆڵینەوەی دووەم پرۆسەی دووەم کە پرۆسەی وەرگرتنی ئیجرائات و مەنع کردنی بۆ نمونە موستەوردێکە بۆ ماوەی پێنج ساڵ بەرهەم بێنێت، پرۆسەی وەرگرتنی ئیجرائات لە ناو ئەم یاسایە پرۆسەیەکی موعەقەدە، هەیە خێرایە، هەیە نیهائییە، هەندێك جار خێراکە ڕادەگیرێت هەندێك جار نیهائییەکە ڕادەگیرێت، لە مادە (٦) خێراکە ڕادەگیرێت، لە مادە (٧) نیهائییەکە ڕادەگیرێت، لەبەر ئەوە پرۆسەکە پرۆسەیەکی تەکمیلییە لێکۆڵینەوە تەواو ببێت ئیتر چۆن ڕادەگیرێت ئەو کاتە بەس ئیجراء وەرناگیرێت.

بەڕێز علی حمە صاڵح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەیری خاڵی سێ بکە، ئەگەر پەراوێزی نقوم کردن یان بڕی پاڵپشتی کردن یان قەبارەی هاوردەکردن کەمتر بێت لەو بڕە دیاریکراوانەی کە بە پێی ڕێنماییەکان پشتی بەستووە بەم یاسایە دەردەچێت، واتا ئەمە دەگاتە لێکۆڵینەوەی کۆتایی، قەبارەی هاوردەکردن چەندە؟ نقوم بوون چەندە؟ ئیکتیفای زاتی چەندە؟ ڕاپۆرتێکی مونەزەمی کۆتایی لە بەردەم وەزیردا یە، یەعنی چ شتێکی تر هەیە لەمە کۆتایی تر بێت تاوەکو بڕیاری لێ بدرێت؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

كاك عەلی ئێمە لە سیستەمی قانونی عێراقی دا شتێکمان هەیە (الخطاء، الضرر، العلاقه سببية بين الخطا و الضرر) جاری وا هەیە خەتە هەیە ئێستا ئێمە لە بەردەمی ئەوەین کە پەراوێزی نقوم کردن هەیە یا بڕی پاڵپشتی کردن هەیە، لەوانەیە زەرەریش لە بەرهەمێك کەوتبێت، بەڵام پەیوەندی هۆکاری لە نێوان ئەو خەتەئە و زەرەرە دا نەبێت، لێکۆڵینەوە گەیشتۆتە ئەوەی کە پەراوێزی نقوم کردن هەیە، بەلام نەگەیشتۆتە ئەوەی بوونی ئەم نقوم کردنە زیانی لە بەرهەمێکی خۆمالّی داوە، واتا یەکێك لە عونسورەکانی مەسئولییەت نییە رای دەگرێت یەعنی یا خەتە هەیە یا زەرەر هەیە یان هەرسێکی پێکەوە هەیە، یەعنی غەڵەتەکە کراوە پیادەکاری زیانبەخش کراوە زەرەریشی لە بەرهەمی خۆمالّی داوە پەیوەندی هۆکاریش لە نێوان هەڵەکە و لە نێوان زەرەرەکە دا هەیە، بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزتان، کاك بژار ئێوە قسەتان هەیە؟ مادەی دوای ئەوە.

بەڕێز جنان جبار بویا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٨) یەکەم: ئەگەر وەزیر بڕیاری بەردەوامی لێکۆڵینەوەکان بدات ئەوە بەڕێوەبەرایەتی گشتی دەبێت بەم شێوەی خوارەوە تەواو بکات:

١/ ئەگەر پەیوەست بێت بە پاڵپشت کردن یان نقوم کردن لە ماوەیەك لە (٦) مانگ لە رێکەوتی راگەیاندنی دەست کردن بە لێکۆڵینەوەکان تێپەڕ نەکات.

٢/ ئەگەر پەیوەست بێت زیاد کردنی بێ پاساوی هاوردە لە ماوەیەك کە لە (٣) مانگ لە رێکەوتی راگەیاندنی دەست کردن بە لێکۆڵینەوەکان تێپەڕ نەکات.

دووەم: تاوتوێ کردنی داواکاری وەرگرتنی رێ و شوێنی پاراستنی بەرهەمێکی خۆمالّی یان ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە رێگر نابێت لە بەردەم تەواو کردنی رێکارە گومرگییەکان (التخلیص الکمرکی).

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، هەر بەڕێزێك دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات، (کاك دکتۆر اسماعیل، کاك هێرش، کاك بهمن، کاك شێخ ظاهر)، کاك دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بینم ئەڤ (٦) مانگە گەلەك گەلەك زێدەیە، خاسەتەن ئەگەر ئەو کەرەستێت پاڵپشت کردن یان نقوم کردنێ پەیوەندی ب کشتوکال و زراعەتێ ڤە هەبیت وی وەختی زەرەرەکا گەلەکا مەزن دێکەڤیتێ، ڤێجا وەخت ل ئەڤ موددە بێتە کێم کرن، چونکی عیلاقاتەکا ب زراعەتێ ڤە هەبیت دێ زەرەرەکا مەزن دێ ب زراعەتێ ڤە کەڤیت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئەگەر مولاحەزە بکەیت لە ماددەکانی دواتر ماددەیەك هەیە دەڵێت هەموو ئەو مودانەی کە لە ناو ئەو قانونە هاتوون بۆ بەرهەمی کشتوکاڵی دەبێتە یەك لەسەر پێنج، یەعنی زۆر زۆر کەم دەبێتەوە ئەو موددەیە بۆ بەرهەمی کشتوکاڵی دەبێتە یەك لەسەر پێنج، زۆر سوپاس، کاك حاجی هێرش فەرموو.

بەڕێز هێرش حسن حمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیم هەبوو، موددەکە زۆرە بۆ بەرهەمی کشتوکاڵی لە هیچ حاڵەتێکدا لە (٢٠) رۆژ تێپەڕ نەکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئەوە عیلاج کراوە بە ماددەیەك، کاك بهمن.

بەڕێز بهمن كاك عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

هەمان تێبینیم هەبوو، بەس لە خاڵی دووەم ئەگەر پەیوەست بێت زیاد كردنی بێ پاساوی هاوردە لە ماوەیەك كە لە (٣) مانگ لە رێكەوتی راگەیاندنی دەستكردن بە لێكۆڵینەوە تێپەڕ نەكات، پێت وانییە ئەویش زۆرە؟ چونكە لە ماوەی (٣) مانگ ئەو زیادەیەی كە هاوردوویەتی كابرا دەتوانێت لە ناوی دا بیفرۆشێت و كۆتایی پێ بێنێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

لە راستی دا ئەوەی عێراق (٦) مانگە بە حساب كردمانە بە نیوەش

بەڕێز بهمن كاك عبدالله احمد:

چونكە ئەگەر بۆ بەرهەمێكی كشتوكاڵی بێت تۆ ئەو سێ مانگە وەرزێك تەواو دەبێت یەعنی وەرزی بەرهەمەكە تەواو دەبێت، بۆیە زۆرە ئو مودەیە بۆ لێكۆڵینەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

بۆ كشتوكاڵی دەبێت یەك لەسەر پێنج كاك بهمن، ماددەیەكمان داناوە لە حوكمە كۆتاییەكە، دەبێت یەك لەسەر پێنجی ئەو مودەیە یەعنی دەكاتە (٦) رۆژ.

بەڕێز بهمن كاك عبدالله احمد:

تەواو زۆر باشە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، كاك شێخ ظاهر .

بەڕێز ظاهر محمد علی حسێن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددە (٨) برگەی یەك، ئەگەر پەیوەست بێت بە پاڵپشت كردن یان نقوم كردن من پێشتریش باسم كرد نقوم كردنەكە بكرێتە نغرۆ كردن، خاڵی دووەمیش ئەگەر پێویست بێت بە زیاد كردنی بێ پاساوی هاوردە، ئەوە زێدە هاوردە كردنی بێ پاساو، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، ماددەی دوایی ئەوە، بەڵێ كاك عەلی.

بەڕێز علی حمه صالح:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پەیوەندی بەوەوە هەیە كە دەڵێت ماوەكە (٦) مانگە و دواتریش دەكرێتە یەك لەسەر پێنج، دەكرێت پێش ئەو (٦) مانگەش بدرێت، ئێستا پێش ئەوەی كە سكاڵاش بكرێت بۆ نمونە وەزارەتی كشتوكاڵ بە جەدوەلێك خۆیی مەوسمەكانی ماسی و تەماتە و شووتی و هەموو بەرهەمەكانی كردووە، یەعنی هەر (٢٠) رۆژ پێش ئەوە ئاگادارییەك بۆ نمونە بڵاو دەكاتەوە دەڵێت فڵان جۆری ماسی لە ئەوەندەی ئەوەندە ئیتر رێگە پێدراو نییە، یەعنی وەزارەتی كشتوكاڵ خۆیی بە بڕیار ئەمەی كردووە و كاتەكەش مەرج نییە كۆتایی پێ بێنێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، وەزارەتی کشتوکاڵ لە تێبینییەکانیان دا کە بۆ ئێمەیان ناردووە خۆیان داوایان کردووە بکرێت بە یەك لەسەر پێنجی ئەو مودانەی لە قانونەکەدا هاتووە، بەڵێ کاك بژار فەرموون جەنابتان.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر بۆ تەئکید کردن ماددا (١٠) ل پێشنازە یاسایا ماوەکان کەم کراوە یەعنی لە زۆر بڕگە و ماددە دا ژمارە هاتووە دەڵێن سی رۆژ پازدە رۆژ و ئەوانە پێویست بوو لە بیدایەت بە راستی دەبا ئاماژەمان بە مادده (١٠) کردبا، بۆ ئەوەی بەر چاو روونییەك هەبا ئەو داواکارییەی پەیوەست بێت بە بەرهەمی کشتوکاڵی بۆ یەك لەسەر پێنج کەم دەکرێتەوە بە پێی ماددە (١٠) دوایی دوو ماددەی تر دەگەینێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر زۆر سوپاس، ماددەی (٩).

بەڕێز سارا دلشاد بکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٩):

یەکەم: وەزیر لەسەر راسپارەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی بڕیاری گرتنە بەری ڕێکاری خێرا بەرامبەر بە بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوە دەدات، ئەگەر گەیشتە ئەو بڕیارە بەرایەی کە پیادەکاری زیان بەخش بەرامبەر بەرهەمی لێکچوو یان بەرهەمی رکابەر بوون هەیە، بە مەرجێك لایەنی کەم (٣٠) رۆژ بەسەر دەست پێکردنی لێکۆڵینەوەکەدا تێپەڕ بووبێت ڕێکارەکان بەم شێوەیەی خوارەوە دەبن:

یەکەم/ سەپاندنی رەسمی نقوم کردن لەسەر بەرهەمی هاوردەکراوی بابەتی لێکۆڵینەوە کە بە شێوەیی بارمتە لە دەستەی گشتی گومرگەکان سپاردە دەکرێت.

دووەم/ پابەندکردنی کەسی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتی کار بە بڕێکی یەکسان بە پەراوێزی نقوم کردن.

سێیەم/ پابەندکردنی کەسانی هاوردەکار لە وڵاتی پاڵپشتی کار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتی کار بۆ دەستەی گشتی گومرگەکان بە بڕێك کە یەکسان بێت لەگەڵ بڕی پاڵپشتی پێشکەشکراو.

چوارەم/ لە حاڵەتی زیادکردنی بێ پاساوی هاورده زیادکردنی رەسمی گومرکی یان پابەندکردنی کەسانی هاوردەکار بە پێشکەش کردنی دەستەبەری گەرەنتی کار بۆ دەستەی گشتی گومرگەکان بە بڕی یەکسان لەگەڵ ئەو زیانانەی بە بەرهەمهێنە خۆماڵییەکان کەوتووە لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی گشتییەوە دیاریکراوە.

پێنجەم/ پابەندکردنی هاوردەکار بە پێشکەشکردنی ئەو بەڵێنامەیەی لە ماددە (٦)ی ئەم یاسایە دەقنووس کراوە بۆ وەزارەت.

دووەم: بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکانی هەرێم بە هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی گشتی و دەستەی گشتی گومرگەکانی دەسەڵاتی فیدراڵی ئەو ڕێکارە خێراییانەی کە لە بڕگەی یەکەمی ئەم ماددەیە دەقنووس کراوە لە دوایی بڵاوکردنەوەی لە دوو ڕۆژنامەدا جێبەجێ دەکەن.

سێیەم:

یەکەم/ ئەگەر بڕیاری گرتنە بەری ڕێ و شوێنی کۆتایی بە پێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەرچوو ئەوا ڕێکارە خێراکان کۆتایی پێ دەهێنرێت و بارمتەکان یەکلایی دەکرێنەوە و دەستەبەرە پێشکەشکراوەکانیش هەڵدەوەشێنرێنەوە لە بەرامبەر ڕەسمی نقوم کردن یان ڕەسمی قەرەبوو کردنەوە وەردەگیرێت.

دووەم/ ئەگەر بڕیارە بە وەرنەگرتنی ڕێ و شوێنی کۆتایی دەرچوو ئەوا ڕێکارە خێراییەکان کۆتاییان پێدەهێنرێت و دەستەبەرەکان هەڵدەوەشێنرێتەوە ئەو بارمتانەی پێشکەش کراون دەگەڕێندرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، هەر بەڕێزێك لەسەر ئەم ماددەیە قسەی هەیە (دکتۆر اسماعیل، مامۆستا ابوبکر)، مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها لەسەر خاڵی سێیەم تێبینیم هەیە خاڵی یەکەم دەڵێت ئەگەر بڕیاری گرتنە بەری ڕێ و شوێنی کۆتایی، لە بڕگەی دووم دەڵێت ئەگەر بڕیارە بە وەرنەگرتنی ڕێوشوێنی یاسایی، یان هەردووکی بکەن بە وەرگرتن و وەرنەگرتن یان بیکەنە گرتنە بەر و نەگرتنە بەر، بۆ ئەوەی یەك دەستەواژە بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆرسوپاس، كاك دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئێك تێبینی هەی ئەز گەل هندێمە پەیڤا لێکچوو جاراکا دی ببیتە هاوتا (مماپل)، ئەو پتر دێ جهێ خۆ گریت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ماددەی دوایی ئەوە.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٠)

ئەگەر داواکارییەکە پەیوەست بێت بە بەرهەمێکی کشتوکاڵی ئەوا ئەو ماوانەی بۆ لێکۆڵینەوەی ڕێکارەکانی دەرکردنی بڕیار لە ماددەکانی پێشوو دەقنووس کراون بۆ یەك لەسەر پێنجی یەکی ئەو ماوەیە کەم دەکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس کاك سەرکۆ، کاك بختیار فەرموون جەنابتان.

بەڕێز بختیار شوکری سلێمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٠) دیارکراووە یەك لەسەر پێنج وە لەو ماوەیە کەم دەکرێتەوە لە ماوەی لێکۆڵینەوە، لێکۆڵینەوە نەوەد رۆژی پێدەچێت تەقریبەن نەوەد تا نەوەد و پێنج رۆژ، ئێمە زۆر بەرهەمی کشتوکاڵیمان هەیە مەوسمییە مانگێك تا چڵ رۆژە ئەگەر چاوەڕێ بکەن تا هەشتا و نەوەد رۆژ ئەو بەرهەمە بەکەلك نایەت، هەر چەندە لە ماددەی (٢٢) دیارکراوە وەزارەتی کشتوکاڵ مافی هەیە قەدەغە کردنی بابەت بکات بە تەنسیق لەگەڵ وەزارەتی دارایی، بەس لێرە حەزم لێیە ئەو ماوەیە کەم بکرێتەوە لەبەر ئەوەی هەر دیسان دەچێتە ناو ئیتاری قانونی دا رێگری لەو بابەتانە بکرێت، پێم باشە بکرێتە سێ لەسەر چوار، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەس ئەگەر خۆیان یەك لەسەر پێنجیان پێ باش بێت ئەوان خۆیان لە رووی عەمەلییەوە لە ناو ئیشەکەدان، بۆ بەرهەمی کشتوکاڵیش لە مەوسمی پێگەیشتن هیچ لێکۆڵینەوەیەك ناکرێت، ئەو سەلاحییەتەی کە ئێستا وەزیر هەیەتی هەر وەکو جاری جاران یەکسەر رێگرییەکان دەکات، بەڵێ بۆ ماددەی (١١)، کاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٠) ئەگەر داواکارییەك پەیوەست بێت بە بەرهەمێکی کشتوکاڵی، من لێرە پێشنیاز دەکەم لەو بڕگەیە ئەگەر بەرهەمێکی کشتوکاڵی کە ئەگەری تێکچوونی هەیە ئەوە زیاد بکرێت کە ئەگەری تێکچوونی هەیە ئەوا ئەو ماوانەی بۆ لێکۆڵینەوە رێکارەکانی دەرکردنی بڕیار لە ماددەی پێشوو دەقنووس کراون بۆ یەك لەسەر پێنجی یەکی ئەو ماوەیە کەم دەکرێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر ئەمە بۆ ئەو ماددەیە لەگەڵ ماددەی (٢٢) دەبێت رەبت بکەین، ئەمە بۆ ئەو مەوادانەیە کە تێکناچن کشتوکاڵین و تێك ناچن، بەڵام ئەوانەی کە تێك دەچن بە بێ لێکۆڵینەوە یەکسەر ئیجرائات وەردەگیرێت.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسێن:

ئەی ماوەکە بۆ کەم دەکرێتەوە مادام تێکناچن؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەوان خۆیان پێیان وایە ئەو مودەیە بۆ نمونە بۆ گەنم زۆرە، خۆیان رەئیان وایە، دیارە لە رووی عەمەلییەوەیە، لە راستیدا نازانم، سوپاس، ماددەی (١١).

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١):

سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت رێکاری خێرا رابگرێت ئەگەر بۆیی دەرکەوت ئەم رێکارە لێکەوتەی نەرێنی هەبوو لەسەر بەرهەمهێنەری خۆمالّی تر یان بەکاربەرانی یان بەرژەوەندی گشتی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، هەر بەڕێزێك قسەی هەیە لە سەر ئەو ماددەیە (دکتۆر اسماعیل، کاك سەرکۆ، کاك دابان) کێ تر؟ بەڵێ کاك سەرکۆ.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە ماددەی (١١) پێشنیازی ئەوە دەکەم کە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بکرێت بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت رێکاری خێرا رابگرێت ئەگەر بۆیی دەرکەوت ئەم رێکارە لێکەوتەی نەرێنی هەبوو لەسەر بەرهەمهێنەری خۆمالّی تر یان بەکاربەرانی یان بەرژەوەندی گشتی.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، کاك دابان فەرموو.

بەڕێز دابان محمد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینییەکم بۆ دروست بووە ئەگەر برادەران لە لیژنەی پیشەسازی یان لە لیژنەی یاسایی بتوانن وەڵام بدەنەوە، ئەویش ئەوەیە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت رێکاری خێرا رابگرێت، ئەم پرۆسەیە بە رێکارێکی موعەقەدی لێکۆڵینەوە تێدەپەڕێت، یەعنی ئەو سەڵاحیاتە چۆن دەدرێت بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران؟ وەچۆن بۆیی دەردەکەوێت تاوەکو بڕیار لە راگرتنی دەدات، یەعنی سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران چۆن بۆیی دەردەکەوێت؟ ئایا لە سەر راسپاردەکانی بەڕێوەبەرایەتی گشتییە؟ یان ئەویش شێوازی خۆیی هەیە بۆ لێکۆڵینەوە؟ رووبی بکەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بینم ئەڤە گەلەکا ب زەحمەتە سەرۆکێ ئەنجومەنێ وەزیران ئو دێ کی گەهیتە سەرۆکێ ئەنجومەنێ وەزیران هەتا کو ڤێ بڕیارێ بدەت؟ ڤێجا ئەم شینا سەرۆکێ ئەنجومەنێ وەزیران بێژین دادگایی تایبەتمەند، پاشی لە تەعلیمات و دیارە دێبیت ئەو چ دادگایە، یەعنی لە رێگای دادگایی تایبەتمەند دەتوانێت، چونکی خەلك هەمی دەتوانن هەموو شارەکان موراجعەی دادگایی تایبەتمەند بکەن و ئەو کارە ئەنجام بدەن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، ماددەی (١٢).

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٢)

بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە دوایی تەواو کردنی لێکۆڵینەوە لە چوارچێوەی راپۆرتێك دا پاڵپشت بە بەڵگەنامە و زانیاری پشتڕاستکراو راسپاردە ئاراستەی وەزیر دەکات تێیدا ئەو دەرئەنجامە دەخاتە روو کە دەربارەی پیادەکاری زیان بەخش و زیانەکان و پەیوەندی و هۆکاری لە نێوانیان دا پێگەیشتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان

بەڵێ سوپاس بۆ جەنابت، کێ دەیەوێت قسە بکات؟ مامۆستا ابوبکر فەرموو.

بەڕێز ابوبکر عمر عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم ماددەیە جیاوازی چییە لەگەڵ ماددەی (٥) کە بەهەمان شێوە دەڵێت لە ماوەی (١٥) رۆژدا بەڕێوەبەرایەتی گشتی هەمان شت پێشکەش بە وەزیر دەکات؟ یەعنی ئەوەی یەکەمیان لێکۆڵینەوەی سەرەتاییە و ئەمە لێکۆڵینەوەی کۆتاییە؟ جیاوازییەکە لەوەدایە؟ ئەگەر ئەوە نەبێت ماددەکە زیادە بە رایی من.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

نە دوو جۆر لێکۆڵینەوە هەیە یەکێکیان بۆ وەرگرتنی ڕێی و شوێنی خێرایە یەکێکیان بۆ وەرگرتنی ڕێی و شوێنی نیهائیە، ڕێی و شوێنی خێرا ئەوەیە ئیتر ناهێڵێت بەرهەمەکە بێت مەسەلەن لە شوێنێك رایدەگرین نسبەی بەرز دەکەیتەوە، ڕێ و شوێنی کۆتایی ئەوەیە جار وا هەیە تا پێنج ساڵ ناهێڵێت ئەو کۆمپانیایە ئەو هاوردەکارە شت بهێنێت و بەرهەمەکە بە تەواوەتی مەمنوع دەکرێت بۆ دوو حاڵەتی جیاوازە مامۆستا ابوبکر، بۆیە وا هاتووە.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣)

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ کاك دابان.

بەڕێز دابان محمد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ببورە من داوایی ڕوونکردنەوەیەکم کرد عەفوم بکە لە ماددەی پێشوودا، من وەڵامەکەم وەرنەگرت ئەگەر نا با من پێشنیار بکەم ئەم ماددەیە لابببرێت ئەو دەسەڵاتە موتڵەقەی کە دەدرێتە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران لە سەرچ بنەماییەکە؟ ئەم سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران چۆن بۆیی دەردەکەوێت وە بڕیار دەدات؟ ئەگەر وەڵامێکیان پێ نییە با پێشنیار بکەین ئەم ماددەیە لابببرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

راست دەکەیت دەبووایە جوابت بدەنەوە لیژنەی تایبەتمەند، کاك عەلی جواب دەدەیتەوە؟ دوایی کاك بژار

بەڕێز علی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە تەئکید سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران دوایی لێکۆڵینەوە بڕیار دەدات، یەعنی لە سەر بنەمایی لێکۆڵینەوەیەك بۆ نمونە کە بزانێت گەنمی ئەم ساڵ ئیکتفایی بە زیادەوە هەیە گەنمی ئۆکراینی ناهێنێت تێکەڵی بکەیت و بڕیاری ڕاگرتنی دەدات، واتا لە نەتیجەی لێکۆڵینەوە بڕیار دەدات، ئێمە پێمان وابوو ئەوە تەحسیڵ حاسڵە تەقریبەن هەر دەبێت سەرۆکی حکومەت لێکۆڵینەوە و داتایی لەبەر دەستدا بێت بۆ ئەوەی بڕیار بدات

بەڕێز دابان محمد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەولێکۆڵینەوەیە بەڕێوەبەرایەتی گشتی خۆیی دەیکات یان لیژنەیەکی موختەس پێك دەهێنرێت؟ نەك لە سەر ڕاسپاردەی ڕاوێژکارێکی بڕیار بدات و لێکۆڵینەوە ڕابگرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بژار تۆ دەتەوێت قسە بکەی؟ بەڵێ سوپاس کاك عەلی.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەر لە سەر ئەم قسەیە لە یاساکانی پێشووتریش هەر کاتێك شتێك لە بەرژەوەندی گشتی دا نەبێت یان زەرەری زۆری هەبێت سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بەو پێیەی کە بەرپرسیاری یەکەمە لە سیاسەتی تەنفیزی حکومەت ئەو دەسەڵاتەیان هەیە دەتوانن بۆ بەرچاوگرتنی پاراستنی بەرژەوەندی گشتی هەر بڕیارێك بدات و خاسەتەن بە ماددەیەك لە ناو یاساکەش بە وازحی بێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، لیژنەی تایبەتمەند تەواو؟ کاك سەرکۆ.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی لە ماددەی (١١) باس دەکرێت سەرۆکی ئەنجومەن دەتوانێت ڕێکاری خێرا بگرێت ئەمە دوایی لێکۆڵینەوە و دوایی بڕیارە، یەعنی دەرئەنجامە سەرۆکی حکومەت ئەم بڕیارە دەدات، دەکرێت ئەمە بۆ تەواوکردنی دڵنیایی بدرێت بە هەماهەنگی لە گەڵ وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی بکرێت ئەمە شتێکی نۆرماڵ دەبێت جێگا کردنەوەی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆتان وەکو لیژنەی تایبەتمەند و لیژنەی یاسایی دەتوانن چیتان بوێت، ماددەی دوایی ئەوە.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣):

یەك: وەزیر لە ژێر رۆشنایی راسپاردەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی ئاماژە پێدراو لە ماددەی (١٢)ی ئەم یاسایەدا بڕیار بە سەپاندنی رێوشوێنی کۆتایی بۆ بەرەنگاربوونەوەی پیادەکاری زیان بەخش دەدات بەو مەرجەی جۆر و قەبارە و ئاستی پیادە کردنی رێ و شوێنەکە لە خۆ بگرێت و ئەم بڕیارە لە ماوەی (١٠) رۆژ لە رێکەوتی دەرچوونییەوە ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیران دەکرێت بۆ پەسند کردنی.

دوو: ئەگەر گرتنەبەری رێوشوێنی کۆتایی رەت بکرێتەوە ئەوە داواکار ناتوانێت داواکارییەکی تر پاڵپشت بە هەمان ئەو وەقایع و هۆکارانەی لە داواکاری یەکەم دا هاتوون بەر لە تێپەڕبوونی ماوەی (١٨٠) رۆژ لە رێکەوتی بەرکار بوونی بڕیاری وەزیر پێشکەش بکاتەوە.

دووەم: وەزیر بۆ بەرەنگار بوونەوەی پیادەکاری زیان بەخش ئەم رێوشوێنە کۆتاییانەی خوارەوە دەگرێتە بەر:

١/ رێوشوێنی بەرەنگار بوونی نقوم کردن بریتییە بە سەپاندنی رەسمی نقوم کردن بە جۆرێك یەکسان بێت بە پەراوێزی نقوم کردن.

٢/ رێوشوێنی قەرەبوو کردنەوە بە سەپاندنی رەسمی گومرگی قەرەبوو کردنەوە بە پێی یاسا کە یەکسان بێت لە گەڵ بڕی پاڵپشت کردنی بەرهەمی هاوردەکراو بۆ هەرێم.

٣/ رێوشوێنی خۆ پاراستن بۆ بەرەنگار بوونەوەی زیاد کردنی بێ پاساوی هاوردە داش بە سنوردار کردنی بۆ بڕەی رێگە بە هاوردە کردنی دەدرێت، یان سەپاندنی پێناسی گومرگی لە سەر بەرهەمی هاوردەکراو یان زیاد کردنی پێناسەکە یان هەر رێکارێك یارمەتی بەرهەمهێنی خۆمالّی بدات لە سەر خۆ گونجاندن لە گەڵ بەرهەمی هاوردەکراو بەو مەرجەی کاریگەری نەرێنی لە سەر بەرژەوەندی گشتی و بەکاربەری ناوخۆیی نەبێت.

سێیەم: سەپاندنی رێوشوێنی کۆتایی تایبەت بە پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی دوایی رەزامەندی وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دەبێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەرێزان لە سەر ماددەی (١٣) هەر بەڕێزیك قسەی هەیە (كاك بختیار، دكتۆر اسماعیل، كاك رزگار)، كاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣) بڕگەی دووەم وەزیر بۆ بەرەنگار بوونەوەی پیادەکاری زیان بەخش ئەم رێوشوێنە کۆتاییانەی خوارەوە دەگرێتە بەر، رێ و شوێنی بەرەنگار بوونی نقوم کردن، یەعنی لە جیاتی نقوم کردن لەناو بردن باشتر نییە؟ لەبەر ئەوەی نقوم کردن شتێکە نقومیش دەبێت وەکو ئەوەیە لە بەر چاو ون بێت، بکرێتە لە ناوبردن باشترە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك دكتۆر اسماعیل.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بینم مادام بڕیار یا تەمامە بڕیارا وەزیری تەواو بووە پێویست ناکەت (١٠) رۆژ تەئخیر ببیت لە لای ئەو هەتا بگەهیت مەجلس وزرا، ئەو موددە ببیتە (٧) رۆژ باشترە ل (١٠) رۆژ، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، كاك بختیار.

بەڕێز بختیار شوکری سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٣) بڕگەی یەکەم دووەم ئەگەر گرتنەبەری ڕێ و شوێنی کۆتایی ڕەت بکرێتەوە ئەوە داواکار ناتوانێت داواکارییەکی تر پاڵپشت بە هەمان ئەو وەقایع و هۆکارانەی لە داواکاری یەکەم دا هاتوون بەر لە تێپەڕبوونی ماوەی (١٨٠)، لێرە مەوزوعەکە بابەتە وەقایعە داواکار نییە، یەعنی داواکارێکی تر دەتوانێت داوا بکات بەس ئەو داواکارە ناتوانێت داوا بکات، لێرە مەوزوعەکە دیسان دەڵێمەوە وەقایعە لێرە پێم باشە ڕێوشوێنی کۆتایی ڕەت بکرێتەوە ئەو داواکارە یان هەر کەسێکی تر ناتوانێت داواکارییەکی تر پاڵپشت بە هەمان واقیع لە داواکارییەکە داوا بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس كاك بختیار، ماددەی (١٤).

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٤):

یەکەم: ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت لە ماوەی (١٥) رۆژدا بڕیاری وەزیر بە سەپاندنی ڕێوشوێنی کۆتایی پەسند بکات یان ڕەت بکاتەوە.

دووەم: ئەگەر ئەنجومەنی وەزیران لەوماوەیەی لە خاڵی یەکەم دیاری کراوە بڕیاری نەدا ئەوا بڕیاری وەزیر بە پەسندکراو دادەنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان، (كاك كاروان، دکتۆر اسماعیل) بەڵێ كاك كاروان.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە داوایی لێبوردنەوە من لە ماددەکانی پێشوودا دەرەفەت نەبوو کە لێرە بم، بەڵام یەك تێبینیم هەبوو لە سەر ماددەی (١٤) کە پەیوەستە بە ماددە (١١)ی پڕۆژە یاساکەوە لەوێ سەڵاحییەت دراوە بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران خۆیی لە ئەساس دا ئەمە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران بێت وە لێرە هەمان ڕێکار پیادە کراوەتەوە کە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران ئەو سەڵاحیەتەی هەیە، نازانم لەو ماددەیە دەتوانین تازە گۆڕانکاری تێدا بکەن؟ یان پێشنیازەکە وەربگیرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز بینم هەر دوو خال ببنە ئێك خال پێویست ناکەت دوو خال بن هۆسا ب قی شکلی، ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت لە ماوەی (١٠) ڕۆژ، (١٥) ڕۆژ زۆرە، چونکە ئەگەر پەیوەندی ب بابەتێ زراعی هەبیت زەرەر دێکەڤیتەڤە، وە فی حالەت ئەگەر لەو کاتەدا نەبیت بڕیارەکە ڕەئسەن دێبیتە پەسندکراو، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ماددەی (١٥).

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٥):

یەکەم: گرتنە بەری ڕێ و شوێنی کۆتایی دەبێت بەو بڕە بێت کە بۆ بەرگرتن لە ڕوودانی زیان یان لابردنی زیان پێویستە بە جۆرێك کە دەرفەت بداتە بەرهەمهێنی خۆماڵی بارودۆخی خۆیی لەگەڵ بەرهەمی هاوردەکراو پاراستنی بەرژەوەندییەکانی هەرێم بگونجێنێت.

دووەم: نابێت بڕی ئەو ڕەسمە گومرگییانەی بۆ بەرەنگاربوونەوەی نقوم کردن یان پاڵپشتی کردن بە پێی یاسا دەسەپێنرێت زیاتر بێت لە پەراوێزی نقوم کردن یان بڕی پاڵپشتی کردن، وە دەکرێت بە بڕێکی کەمتر دیاری بکرێت ئەگەر ئەو بڕە لابردنی کاریگەرییەکانی زیان مسۆگەر بکات و هەر زیادەیەك لە ڕەسمی گومرگی وەرگیراو کە زیاترە لە پەراوێزی نقوم کردن یان بڕی پاڵپشتی کردن لادەبرێت.

سێیەم: نابێت هەمان بەرهەمی هاوردەکراو لە هەمان کات دا بۆ ڕێوشوێنی بەرەنگار بوونەوەی نقوم کردن و ڕێوشوێنی قەرەبوو کردنەوەش ملکەچ بێت، هەر چەندە لە یەك کاتدا نقوم کەر و پاڵپشتی کراویش بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کێ قسەی هەیە؟ کەس قسەی نییە، ماددەی دوایی ئەو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٦):

یەکەم: جێبەجێ کردنی ڕێوشوێنی کۆتایی بە شێوەیی کاتییە نابێت لە (٥) ساڵ زیاتر بێت.

دووەم:

١/ ڕێوشوێنی کۆتایی بەرەنگار بوونەوەی نقوم کردن و پاڵپشتی کردن بە درێژایی ماوەی بەردەوام بوونی حاڵەتی نقوم کردن و پاڵپشتی کردن بەردەوام دەبێت.

٢/ أ- بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە خۆوە یان لەسەر داوای کەسی پەیوەندیدار داوای پێشکەش کردنی پاساو و بەڵگەی پێویست پێش تەواو بوونی ماوەی ڕێوشوێنی کۆتایی دەتوانێت پێداچوونەوە بەو ڕێوشوێنانە بکات.

ب- ئەگەر بەڕێوەبەرایەتی گشتی بۆیی دەرکەوت کە بەردەوامی ڕێوشوێنی کۆتایی پاساوی نەماوە ئەوا بە گرتنە بەری ڕێکاری یاسایی بە ڕەزامەندی وەزیر و دوایی پەسندکردنی لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە کۆتایی بە ڕێوشوێنەکان دەهێنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك کاروان.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٦) بڕگەی دووەم خاڵی دووەم نوقتەی ئەلف کە باس لەوە دەکات بەڕێوەبەرایەتی گشتی لە خۆوە دووبارە ئەمە هەڵەیەکی زمانەوانییە ئەگەر وەکو ئەوەی ماددەکەی پێشووی لێ بکرێت، وە فەرعی باسکە باس لەوە دەکات ئەگەر بەڕێوەبەرایەتی گشتی بۆیی دەرکەوت بەردەوامی ڕێ و شوێنی کۆتایی پاساوی نەما، دووبارە من داوا دەکەم بە لیژنە بێت ئەم بابەتە زۆر هەستیارە، ناکرێت بەڕێوەبەری گشتی بۆیی دەرکەوێت ئەمە لابات، بۆیی دەرنەکەوێت ئەمە لانەبات، یا خود ڕێکاری لێکۆڵینەوەکە بەردەوام بێت، چونکە لێرە سێ ناو هاتووە بەڕێوەبەری گشتی وەزیر و ئەنجومەنی وەزیرانیش، مادام هەر سێکیان سەڵاحییەتیان هەیە لە بڕیار دانی کۆتایی با بەڕێوەبەری گشتی یەکێك نەبێت لایەنی کەم بە تەنیا نەبێت بڕیار لەوە بدات و بیداتە ئەنجومەنی وەزیران و وەزیر، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (١٦) بڕگەی یەکەم جێبەجێ کردنی ڕێ و شوێنی کۆتایی بە شێوەیی کاتییە نابێت لە (٥) ساڵ زیاتر بێت، ئایا مەبەستی لێرە دیسان نقوم کردنە کە پێشنیاری ئەوەمان کرد نغرۆ کردن؟ یەعنی تۆزێك لایی من ئاشکرا نییە ئەگەر هەڤاڵان شیکردنەوەیەك بدەن..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

پرسیارەکەت چییە؟

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

جێبەجێ کردنی ڕێوشوێنی کۆتایی بە شێوەیی کاتییە، بۆچی بە شێوەیی کاتییە؟ بۆ نغرۆ کردن نقۆم کردنە چییە؟ دیار بکرێت، وە بڕگەی دووەمیش خاڵی یەکەم ڕێوشوێنی کۆتایی بەڕەنگار بوونەوەی نقوم کردن بکرێتە نغرۆ کردن ئو پاڵپشتی کردن هەتا کۆتایی بابەتەکە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی پەیوەندیدار وەڵامی حەسیبە خان دەدەنەوە.

بەڕێز علی حمه صاڵح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە دەڵێت جێبەجێ کردنی ڕێوشوێنی کۆتایی بە شێوەی کاتی و نابێت لە (٥) ساڵ زیاتر بێت، یەعنی دەکرێت لە (٥) ساڵ کەمتر بێت دەکرێت ساڵێك بێت، دەکرێت (٦) مانگ بێت ڕێوشوێنەکە، ڕێوشوێنی کۆتایی کە وەزیر بڕیارێکی مەسیری دەدات، بۆ نمونە لەسەر پاراستنی بەرهەمێکی خۆماڵی بۆ نمونە ئێستا ئێمە لە کێشەیەك داین کە بەرهەمی کێبڵە، خاوەن مەعمەلەکان دوو مەعمەلن دەڵێن ئێمە ئیکتفای زاتیمان هەیە بازرگانەکانیش کە کێبڵە دەڵێن ڕاست نییە ئیکتفای زاتی نییە، کەواتا هەم ئیکتفای زاتی و هەم ئینتاج لە ئاڵوگۆڕ و بەرزی و نزمییە، لە هەر لەحزەیەك لەو ماوە دیسان دەتوانێت بڕیاری لەبارەیەوە بدرێت لە (٥) ساڵ زیاتر نەبێت،

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی (٥) ساڵەکە بۆ هەموویەتی، (٥) ساڵەکە بۆ نقوم کردنە، بۆ زێدە هاوردەکردنە، بۆ پاڵپشتی کردنیشە، بەڵام ئەگەر سەیری بڕگەی دووەم بکەیت ئەگەر نقوم کردن بۆ (٦) ساڵ بەردەوام بوو هیچ شتێك نییە ڕێگر بێت لەوەی کە پرۆسەکە هەر بەردەوام بێت.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ کەواتا دەتوانین لێرە بنوسین جێبەجێ کردنی ڕێوشوێنی کۆتایی لەسەر کۆی گشتی مەسەلەن ناونیشانی بەرهەمە خۆماڵییەکان، بە شێوەیەکی کاتییە و نابێت لە (٥) ساڵ زیاتر بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ماددەی (١٧).

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٧) بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکانی هەرێم بە هەماهەنگی لەگەڵ بەڕێوەبەرایەتی گشتی و دەستەی گشتی گومرگەکانی دەسەڵاتی فیدراڵی ڕێوشوێنی کۆتایی جێبەجێ دەکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، لەبەر ئەوەی لە تەعریفەکاندا حسیبە خان لە تەعریفی نۆزدە ڕێ و شوێنی کۆتایی کراوە بۆیە لێرە هیچ ئیزافەیەکی بۆ نەکراوە، ماددەی (١٧) کێ قسەی هەیە؟ (ئاشنا خان، کاك کاروان)، فەرموو ئاشنا خان.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەڵا منیش ڕوونکردنەوەیەکم دەوێت لە بەڕێزان لیژنەی تایبەتمەند، لە ماددەی (١٧) شتێك ووونە غائیبە ئایا هەر دوو لا پابەندن بە خاڵەکانی کوالێتی کۆنترۆڵ؟ چونکە هەموومان دەزانین مەسەلەی کوالێتی و کۆنترۆڵی جۆری بابەتێکی گرنگە کە خەڵك و بازاڕیش بە

دەستیەوە گیرۆدەن، یەعنی پرسیارەکە دەقیق بەو شێوەیەیە کوالێتی کۆنترۆڵ چ رۆڵێکی هەیە؟ تا چەند هەرێم و ناوەند پابەندن پێوەی لەسەر مەجموعەیەك خاڵ کۆکن لەسەری؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، قسەتان هەیە کاك عەلی و کاك سەرکۆ، کاك کاروان با جوابی ئاشنا خان بدەنەوە دوایی.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکانی هەرێم ئەوەی کە دەچێتە بواری گومرگەوە لە کوالێتی کۆنترۆڵ لە هەموو فەحس و ئەوانە دەرچوون ئینجا دەچێتە گومرگەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەمە پەیوەندی بەوە وە نییە.

بەڕێز علی حمە صاڵح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

فکرەی ئەم ماددە چییە؟ فکرەی ئەم ماددە ئەوەیە تەبعەن بۆیە قەلەقییەکیش هەبوو لە رووی قانوونیەوە لەگەڵ عێراق کێشە بین، ئیکتیفایەکی زاتیمان هەیە لە هەرێمی کوردستان مەسەلەن بۆ نمونە لە جنوب نیمانە، وەزارەتی پیشەسازی ئێرە لەگەڵ وەزراەتی پیشەسازی عێراق بە هەماهەنگی راپۆرتێك حازر دەکەن کە لەم بەرهەمە ئیکتیفای زاتی هەتا لە (٥٠٪)مان هەیە پێکەوە ئەم راپۆرتە ئاراستەی بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکان دەکەن، بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکان قەرار لەسەر گومرگ دەدات، گومرك لەسەر ئەم کالایە دەکرێت بە دوو هێندە بۆ حیمایەی ئەو مەنتوجەی کە لە ناوخۆدا هەیە وەزیفەی ئەم ماددەیە هەرئەوەندەیە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەبێت بە هەماهەنگی لە گەڵ حکومەتی فیدراڵی لەبەر ئەوەی لە ماددەی (١١٤)ی دەستور هاتووە دەڵێت مەسەلەی فەرزی گومرگی ئیدارەی موشتەرەکەیە لە ئیختصاصاتی موشتەرەکەیە، ماددەی (١٨)، کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکەم لەسەر ئەوەی کە جەنابت ئاماژەت پێکرد، لەبەر ئەوەی کە ئەسڵەن دەسەڵاتێکی موشتەرەکەیە ئایا ئەمە تەناقوز ناکات لە گەڵ یاساکانی ئەنجومەنی وەزیران موختەسەن ئەوەی کە پەیوەندی بە وەزارەتی دارایی ئاماژەمان بەوە کردووە کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگەکانی هەرێم و حکومەتی فیدراڵی ئەمە جێبەجێ دەکەن، باشە ئەمە بۆ سەڵاحییەتی وەزراەتی دارایی خۆیی نەبێت لە ئەساسدا چونکە پێم وابێت لە یاساکەش ئەگەر لیژنەی یاساییش رووونکردنەوەیەکمان پێ بدەن وابزانم سەڵاحییەتی وەزارەت خۆیەتی ئەمان چۆن دابەشی دەکەن دوایی نەبێت بە ئیشکالی قانونی، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، جوابتان هەیە؟ قانوونێکمان هەیە قانونی گومرگ کە لە عێراقیش و لە هەرێمیش هەمان شت جێبەجێ دەکرێت وە رێك ئەو قانونە موشتەرەکە بەرجەستە کردنی ئەو سەڵاحییەتە موشتەرەکەیە کە لە ناو ماددەی (١٢٤)ی دەستور هاتووە، وە داواکاری وەزارەتی بازرگانی و پیشەسازی لە ئێمە کە ئەم ماددەیە بەم شیوەیە بۆیان دابنێین بۆ ئەوەی ئیشکالییەتیان بۆ دروست نەبێت بەر مەبنای ئەو پرۆتۆکۆڵانەی کە ئیمزایان کردووە لەگەڵ حکومەتی عێراقی بۆ ئەوەی بە موشتەرەکی گومرگەکان ئاراستە بکەن، سوپاس ماددەی (١٨).

بەڕێز سارا دلشاد بکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١٨):

یەکەم: بەڕێوەبەرایەتییەك بە ناوی بەڕێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە هەر دوو بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشەپێدان و پیشەسازی لە وەزارەت و بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دادەمەزرێت لە پارێزگاکانی هەرێم بەش یان هۆبەی تایبەتمەندیان دەبێت.

دووەم: هەر بەڕێوەبەرایەتییەك لەوانەی لە بڕگەی یەکەم دا دەقنووس کراوە بۆ مەبەستەکانی جێبەجێ کردنی ئەم یاسایە ئەم تۆمارنامانەی خوارەوە دەبێت:

یەکەم: تۆمارنامەی نقوم کردن، تۆمارنامەی پاڵپشتی کردن، تۆمارنامەی زیاد کردنی بێ پاساوی هاوردە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کێ قسەی هەیە؟ کاك هەڵکەوت وەرگرە، کاك مەلا وەیس وەرگرە، کاك شێخ ظاهر ، ژیان خان، کاك حیکمەت، حسیبە خان، کاك بەهجەت، کاك مەلا ادریس، کاك حاجی سەفین، کاك کاروان، ئاشنا خان، دکتۆر اسماعیل، کاك بختیار، کاك عوسمان سێدەری، کاك نزار، لەنجە خان، بەڵێ کاك هەڵکەوت فەرموو.

بەڕێز هەڵکەوت انور خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داواکارم بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدان و پیشەسازی بگۆڕدرێت بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان لە هەر وەزارەتێك بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك حاجی سەفین، فەرموو.

بەڕێز سفین اغا عمر اغا:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری قسەکانی بەڕێز حاجی هەڵکەوت دەکەم، بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدان و پیشەسازی ببیتە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان لە وەزارەت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك مەلا وەیس، فەرموو.

بەڕێز وەیسی سعید وەیسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەناوی خودای گەورە و میهرەبان، منیش پشتگیری هەردوو بەڕێزان کاك حاجی هەڵکەوت و کاك حاجی سەفین دەکەم، کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدانی پیشەسازی بکرێتە بەڕێوەبەرایەتی پلاندانان، چونکە هەر مادەی (١) لە بڕگەی پێنجەم خودی بەڕێوەبەرایەتی گشتییەکە دیاری کراوە کە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوونە لە وەزارەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك کاروان فەرموو.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (١٨) بڕگەی یەکەم من پێشنیاز دەکەم بەو شێوەیە بێت، بەڕێوەبەرایەتییەك بە ناوی بەڕێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە هەر دوو بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدانی پیشەسازی و بازرگانی لە وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانی و بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دابمەزرێت نوقتە، لێرەوە ئێمە لە ئەساسدا یاسا دەردەکەین یاسا بۆ ئەوە نییە کە تەفاسیلی زۆری تێدا بێت پێویست ناکات ئێمە باس لەوە بکەین کە لە پارێزگاکانی هەریم بەش یان هۆبەی تایبەتمەندیان دەبێت، ئەکید ئەمانە بە گوێرەی تەعلیمات و بە بڕیار دەتوانن ئەمە بکەن و لە یاساکە پێویست بەو ئاماژە ناکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

وەڵاهی ئێمە دامان نەنابوو بەس هەر دوو وەزارەت داوایان کرد کە تێیدا بێت، وا نییە کاك بژار؟ سەرەتا ئەو تەفاسیلەی تێدا نەبوو کە لە پارێزگاکان هەبێت، ئەوان داوایان کرد لە ئێمە و ئیزافەمان کرد بۆیان، بەڵێ کاك عەلی جارێ تۆ ئەخیر کەس قسە بکە با هەمووان قسە بکەن، ئاشنا خان فەرموو.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

راستییەکەی من چەند پێشنیارێکم هەیە بۆ زیاد کردنی چەند مادەیەك، بەڵام لەبەر ئەوەی دەگەینە حوکمە کۆتاییەکە ئێستام هەڵبژارد بۆ ئەوەی قسە لە سەر زیاد کردنی..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەرفەتت دەدەم کە مناقەشە لە سەر ئەو مادەیە بکەی، کە تەواو بوو پێش ئەوەی بچینە سەر حوکمە کۆتاییەکان دەرفەتت دەدەم، کاك عوسمان سێدەری.

بەڕێز عثمان کریم سواره:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (١٨) بڕگەی یەکەم بەڕێوەبەرایەتییەك بەناوی بەڕێوەبەرایەتی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان لە هەر دوو بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدانی پیشەسازی لە وەزارەت و

بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون لە وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو دادەمەزرێت و لە پارێزگاکانی هەرێم لە پارێزگاکان و ئیدارەکانی ئیدارەی هەرێم بەش یان هۆبەی تایبەتمەندیان دەبێت پارێزگاکان و ئیدارەکان، ئیدارەکان بۆ زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتگیریا مامۆستا عوسمانی دکەم، فیعلەن یا بزەحمەتە هەموو تشت بێتە هەولێر با لە ناو پارێزگاکان بەڕێوەبەرایەتی هەبیت، ئەگەر ئەوە نەبوو ئەو تەعبیرە لابدرێت و نەمینیت یان هۆبەی تایبەت تا بەش لە بەش کەمتر نەبیت لە پارێزگاکان نەکو خەیاری پێ بدەن، یان بەش یان هۆبە، هۆبە نەمینیت ئەگەر ئەوە نەبوو، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پێشنیاز دەکەم بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدانی پیشەسازی بکرێتە بەڕێوەبەرایەتی پلاندانان، و پشتگیری لە بەڕێزان حاجی سەفین و مامۆستا وەیسی و کاك حاجی هەڵکەوت دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بەڕێزێك بۆ پشتگیری ئەو پێشنیازەیە با قسە نەکات، چونکە سێ کەسەکە تەواو بووە، ژیان خان فەرموو.

بەڕێز ژیان ظاهر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ووتتان لە سەر پشتگیری قسە نەکەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو، کاك حکمەت.

بەڕێز حکمەت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کران، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

حسیبە خان.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پاڵپشتی، بەڵام من تێبینییەکی دیکەم هەبوو لە سەر ماددەی (١٨) بڕگەی یەکەم، ئەو بەڕێوەبەرایەتییەی کە دادەنرێت لەماوەی چەند دادەنرێت؟ پێویست نییە لێرە کاتی دیاریکراو بێت بۆ ئەو بەڕێوەبەرایەتییانە، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك بەهجەت.

بەڕێز بهجت علی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس ئاخفتنێت مە هەمی هاتنە کرن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك مەلا ادریس.

بەڕێز ادریس اسماعیل عبوش:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی منیش کران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، لەنجە خان.

بەڕێز لەنجە ابراهیم عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی ئێمەش کرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك نزار.

بەڕێز نزار ملا عبدالغفار:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای تێبینیمان لە سەر ماددەی (١٨) قسەکانمان کران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك بختیار کەرەم کەن.

بەڕێز بختیار شوکری سلیمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانم کران زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی دوایی ئەو، کاك عەلی قسەتان هەیە؟ فەرموون.

بەڕێز عەلی حمە صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کە دەڵێت بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدانی پیشەسازی و بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان و بەدواداچوون لە وەزارەتی کشتوکاڵ، ئێستا بەڕێوەبەرایەتی گشتی گەشە پێدانی پیشەسازی لە وەزارەتی پیشەسازی خۆیی ئەم ئیشەی هەیە، ئەوەی وەزارەتی کشتوکاڵیش خۆیی هەر ئەو

ئیشەی هەیە، ئێستا کە ئەو ئیشە کە ئیختساسیانە و ماوەیەکە تەجروبەیان لێی هەیە و بەڕێوەبەرایەتی گشتی پلاندانان ئیشێکی تڕە تەختیت دادەنێت وە لەم دووانەش هەماهەنگییەك دەکەن بەڕێوەبەرایەتیەکی نوێ دروست دەکەن ئەگەر نا هەردووکیان خۆی بەم شێوەیە بمێنێتەوە دروستڕە و وەزارەتەکانی تریش خۆیان ئەمەیان پێ باشە لەبەر ئەوەی ئەزموونیان هەیە لەم بوارە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك سەرکۆ.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش پاڵپشتی قسەکانی کاك عەلی دەکەم وەکو سەرۆکی لیژنە، وەکو خۆیی ئەو ماددەیە بمێنێتەوە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك بەڵێن ناوم نەنووسیوە، فەرموو.

بەڕێز بەڵێن اسماعیل حاجی ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی قسەکانی کاك عەلی دەکەم، ئێستا ئەم بەڕێوەبەرایەتی گشتی پیشەسازییە خۆیی ئەم ئیشە دەکات، یەعنی لە جیاتی ئێمە لە ماددەی (١٨) دەستکاری ئەم ماددەیە بکەین دەبێت بڕگەی پێنجەمی ماددەی یەکەم بگۆڕین بیکەین بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی پیشەسازی ڕێگا دروستەکە ئەوەیە داوای وەزارەتەکان خۆشیان ئەوەیە بە ڕاستی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئاشنا خان دەتەوێت، داوای ئیزافە بکەیت.

بەڕێز ئاشنا عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستییەکەی ئەوەیە من پێشنیار دەکەم چەند ماددەیەك ئیزافە بکرێت، هیوادارم هاوڕێیانی پەرلەمانتار پشتیوانیم بکەن، یەکێك لە ماددەکان بۆ ئەوەی ڕێگری بکرێت لە بەرز کردنەوە و نزم کردنەوەی نرخ لە بازاڕ پێویستە ئیزافەیەك بکرێت بەم شێوەیە، هیچ بەرهەمێکی خۆمالّی پارێزراو بە دەقی ئەم یاسایە ناکرێت نرخی بەرز بکرێت بۆ سەرووی تێکڕایی سروشتی خۆیی، بۆ ئەوەی گۆڕانکاری بە سەر نرخەکان نەهێنرێت ئەو یاسایە بە دەرفەت بزانرێت گۆڕانکاری بە سەر ئەو نرخانە، وە پێشنیارێکی تریش زۆر بە خێرایی، هەموومان دەزانین کارەساتی سروشتی وە هەندێك بارودۆخ هەیە پەیوەندیدارە بە بەرهەم هێنانی کشتوکاڵیەوە زیانێکی زۆریان بەر دەکەوێت بۆ نمونە من سالّی رابردوو ڕاستەوخۆ چوومەتە ناو بەرهەمهێنانی کشتوکاڵی لە مەنتیقەی پێنجوێن گیاندارێکی وەکو بڵێین (کوللە و سن...) داوەتی لە شووتی هەمووی خراپ دەکات جووتیار زیان و زەرەرێکی زۆری بەر دەکەوێت ئەمە لە حکومەتی ناوەندی قەرەبووی جووتیار دەکرێتەوە، بۆیە ئێمە محاوەلە بکەین لەو قانوونەدا ماددەیەك زیاد بکەین ئەگەر بۆ نمونە کارەساتی سروشتییە یا ئافاتە سنگە کولەیە هەرچییەکە لە بەرهەمی کشتوکاڵی دەدات

ئەو جووتیارە هیچ نەبێت (٥٠٪) قەرەبوو بکرێتەوە، وە بابەتێکی تریش ئێمە هەموومان دەزانین لەوە دەچێت ئازاری هەموومانی دابێت کاتێک کە بەرهەمی کشتوکاڵی پێ دەگات بە تایبەتی شووتی و تەماتە دەبینین سەرف ناکرێت لە بازارەکانی ناوخۆ ساغ ناکرێتەوە برا جووتیارەکان هەمووی فڕێ دەدەنە سەر شەقامەکان و ئامادەن بە سەیارەکانی خۆیان بە سەری دا بڕۆن، ئەگەر محاوەلە بکرێت بەڕادات دابنرێت لە سەرجەم شار و شارۆچکەکانی هەرێمی کوردستان ئەم بەرهەمانەی تێدا بپارێزرێت هەتا لە وەرزی زستان ئیستیفادە لەم بەرهەمانە بکرێت و بەو شێوەیە برا جووتیارەکانمان هەم نائومێد نەکەین وە هەم پاڵپشتییەکی تەواویان بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت دەتوانی دور بیدەیت بە لیژنە، ماددەی دوایی ئەوە بەڕێزان.

بەڕێز ڕۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حوکمە گشتییەکان مادە (١٩): بەرهەمە خۆماڵییەکان پشت بەست بە بنەمای مامەڵەی هاوشێوە بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتە فیدراڵییەکان لە دەرەوەی هەرێم پارێزراو دەبن، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کێ قسەی هەیە؟ (كاك كاروان، كاك حكمت، كاك مەلا ویسی) فەرموو كاك ویسی.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (١٩) بەرهەمە خۆماڵییەکان پشت بەست بە بنەمای مامەڵەی هاوشێوە بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتە فیدراڵییەکان لە دەرەوەی هەرێم پارێزراو دەبن، پێم باشە بکرێتە لە دەرەوەی ئیدارەی هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، كاك حكمت فەرموو.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەئیدی قسەکانی ئاشنا خان دەکەم تەقریبەن لە ماددەی (١٩) دەگرێتەوە، چونکە ئێستا مەسەلەن گەنمی هەرێمی کوردستان ئەوە چەند ساڵە لە عێراقە و حەقیان نەداوە، تەماتە و پەتاتە و هەتا دوایی لە دەستی جووتیاران دەمێنێتەوە، چۆن مەسەلەن وەکی هی حکومەت بێت؟ چۆن پارێزراو دەبێت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت، كاك كاروان.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر ئەوەی قسەکانی ئاشنا خان ماددەیەکی دیاریکراو نەبوو، ئەگەر دەرفەت بفەرموون پشتیوانی قسەکانی دەکەم، خاسەتەن لە دیاریکردنی نرخ، چونکە ناکرێت دووبارە ئەم زەمینە سازە زۆرە بکرێت و بۆ ئیحتکارێکی ناوخۆیی دووبارە بۆ بەرهەمێکی خۆمالّی بکرێتەوە، ئەمەش پێشنیازێکی بەجێیە، بە نیسبەت ماددەی (١٩) کاتێك کە باس لە بەرهەمە خۆمالّییەکان دەکرێت ئەگەر مەبەست لە هەمان ئەو بڕگەیە بڕگەی (٩) لە ماددەی یەکەم بۆ بەرهەمە ناوخۆییەکان، ئەگەریش مەبەست لە بەرهەمی خۆ وولّاتییە ئەمە لێرە زیادەیە بە راستی پێویست ناکات ئەو ماددەیە هەر وجودی هەبێت، چونکە لە ئەساسدا ئەو پڕۆژە یاسایە بە گشتی لە خزمەت ئەم ماددەیە دایە، ئەگەر مەبەست لەوە نییە بۆچی تەعریفێکی هاوشێوەمان هەیە لە ماددەی یەکەم لە تەعریفاتەکان؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ماددەی (٢٠)، قسەتان نییە لە سەر جوابی ئەو بەڕێزانە؟ کاك بژار، کاك عەلی، سەبارەت بە ئیزافەکردنی ئەو ماددەیەی بەتایبەتی ئەوەی پاراستنی بەرهەمێکی خۆمالّی نابێت ببێتە هۆی زیاد کردنی نرخی ئەو بەرهەمە ناوخۆییەکە لەسەر بەکاربەری ناوخۆیی، ئێمە لە هەندێك شوێن وتوومانە بە مەرجێك کاریگەری نەرێنی لە سەر بەکاربەری ناوخۆیی نەبێت، ئەگەر لیژنە تایبەتمەندەکان پێیان وایە ئەوە ئیکتیفا نییە وە ڕەنگە خاوەنی بەرهەمی ناخۆیی ڕەنگە بزانێت بەرهەمەکەی پارێزراوە نرخ بەرز دەکاتەوە دەتوانن ڕاوێژ بکەن لە ناو خۆتان و شتێك بکەن کە مەنتیقی بێت، ئەگەر زانیتان ئەوە کافی نییە هەم لەو ماددەیەی کە دەڵێت بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران بۆیی هەیە ڕایی گرێت ئەگەر زەرەر لە سەر بەکاربەر هەبوو هەم لە وەرگرتنی ڕێ و شوێنەکان، ئەگەر ئیکتیفا ناکەن وەکو لیژنە تایبەتمەندەکان مانع نییە ئەگەر شتێك بۆ ئیزافە بکەن بە تایبەتی کە وەزارەتی بازرگانیش لەناو پێشنیارەکانیان دا باسیان کردووە، بەڵێ کاك عەلی حمە صالّح.

بەڕێز علی حمە صالّح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو سێ خاڵ هەیە لێرە، یەکەمیان بەشی هەرە زۆری بەرهەم کە حیمایەی دەکەیت قەدەغەی ناکەیت گومرگی لەسەر زیاد دەکەیت کە گومرگت لەسەر زیاد کرد، واتا لە حەدێك دەیوەستێنیت، بەرهەمی ناوخۆش ناتوانێت لەوە زیاتر گرانی بکات، مەسەلەن جار وا هەیە گومرگ (٥٠٪) (١٠٠٪) زیاد دەکرێت لەسەر بەرهەمێك، بەمە بەرهەمی ناوخۆ ناتوانێت زۆر گرانی بکات لەسەر بەکاربەر، خاڵێکی تر ئەوەیە کە کێبڕکێ لەناو خۆیان دروست دەبێت بۆ نمونە لە وەرزی تەماتە کە تەماتە بە تەواوی ڕادەگیرێت تەواو گومرگ زیاد کردنیش نییە چەندین بەرهەمهێنەری تەماتەت هەیە بە کێبڕکێی ناوخۆیی نرخێکی جێگیر دروست دەبێت لەسەر داخوازی خستنە ڕووی بازاڕ (عرض و طلب)، بۆیە ئەم قەڕارە ئەگەر بدرێت بە بێ ئەم هاوکێشەیە سەر ناگرێت، تۆ ناتوانی ئیسپات بکەیت تەماتە هەر دەبێت بدرێت بە (٢٥٠) دینار ئەوە بازاڕە لە دونیا خۆیی جێگیر دەکات بەو دوو ڕێگایە یا بەرهەمەکە ئیکتیفای زاتی هەیە و لە چەندین سەرچاوەی جیاواز کێبڕکێ دەکات یان بەرهەمەکە بۆ نمونە وەکو چیمەنتۆ گومرگ کە چیمەنتۆ دوو هێندە زیاد کراوە لە نرخێك دا دەوەستێنرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ماددەی (٢١) بخوێننەوە بزانن ئەو موشکیلەیە حەل دەکات؟ با ماددەی (٢١) بخوێنینەوە، ئەوەی کە من دەیڵێم لە (٢١) دایە، نوقتەی نیزامیت هەیە کاك کاروان؟

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (١١) ئەوەی کاك عەلیش فەرمووی، مادەی (١١) بە ئیختیاری دانراوە لە حاڵەتێك کە لێکەوتەی نەرێنی هەبوو لەسەر بەرهەمهێنانی خۆماڵی تر یان بەکاربەران یان بەرژەوەندی گشتی، ئێمە نازانین بەرژەوەندی گشتی لێرە مەبەست لە چییە؟ دەکرێت ئەو ماددەیە زۆر زۆر مەتاتییە پێموایە ئەمە ئیکتیفا نییە بە راستی ئەمە کیفایەت نییە لەسەر ئەوە کە تۆ بێیت نرخ تەحدید بکەیت، چونکە کاك عەلی باس لە تەماتە دەکات دەقیقە ئەمە بۆ تەماتە راستە، بەڵام ئەگەر بەرهەمەکە پلاستیکی بوو بۆ نمونە یاخود ئەگەر شتێکی تر بوو کە لە ناوخۆیی هەرێمی کوردستان زۆر نەبوو تەنها یەك مەواد بوو وە توانیشی رێژەی (٤٠٪) ناوخۆ یا (٦٠٪) بەرهەمی ناوخۆیی هەرێمی کوردستان پڕ بکاتەوە ئەو کاتە چی؟ رەنگە نرخەکە بگاتە حەدێك کە لەدەرەوە بیهێنیت زۆر زۆر هەرزانتر لەسەرمان بکەوێت، بۆیە من پێم وانییە ئەمە کیفایەت بێت و حەلی مەوزووعەکە بکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك حکمت جەنابتان فەرموون.

بەڕێز حکمت محمد عبو زید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

یا دیارێ وەختێ بەرهەم تێت ژ لایێ حکومەتا عێراقا فیدراڵ تێتە هەرێما کوردستانێ، بەس دڤێت ئەم شۆڵ سەر ڤێ هندێ بکەین کو ئەو تشتێ ل هەرێما کوردستانێ ژی تێتە بەرهەم ئینان کو ئەم بشێین چارەیەکێ ببینین ئەم بهنێرینە ژێرییا وولاتی وەکی بەسرا و بەغدا و ئەو جهێت کو خاری وولاتینە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت، ماددەی (٢٠) فەرموون بیخوێننەوە بەڕێزان.

بەڕێز رۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٠): ئەنجومەنی وەزیران هێمای جیاکەرەوەی بەرهەمە خۆماڵییەکانی هەرێم دیار دەکات وە بە هەماهەنگی لەگەڵ دەسەڵاتی فیدراڵی کار بۆ بەدەست هێنانی بارکۆدی نێودەوڵەتی بۆ بەرهەمە خۆماڵییەکان دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئەوە بۆ ناسینەوەی بەرهەمی خۆماڵی هەرێمی کوردستانە، بەڵام لەبەر ئەوەی وەرگرتنی بارکۆد بە بێ تەنسیق لەگەڵ دەولەتی فیدراڵی نابێت لەبەر ئەوە ئەو ماددەیە بەو شێوەیە سیاغە کراوە، کەس ئیزافەی هەیە؟

بەڕێز عثمان علی سمایل حمدامین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە حـوکمە گشـتییەکان بەداخەوە، ئەوە نـابینین کە حـوکمێکی وا هەبێـت بـۆ ئەوەی کە پرسـی هەناردەکردنی بەرهەمی ناوخۆ بۆ دەرەوە باس کرا بێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن / سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، بەس ئەوە یاسایەکی تری خۆیی هەیە وابزانم یەکێتی هەناردەکاران حازریـان کـردووە بـۆ ئەوەی کە چۆن پشتیوانی لە تەسدیر لە هەرێمی کوردستان بکرێت، ئەم قانونە زیاتر بۆ پاراستنە لە لێشاوی هاوردە بۆیە بە دیاریکراوی باس نەکراوە، مامۆستا عومەر.

بەڕێز عمرعبدالله فتاح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کران، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ تەواو سوپاس بۆ بەڕێزت، ماددەی (٢١) فەرموون بیخوێننەوە.

بەڕێز ڕۆژان ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢١):

یەکەم: وەزیـر بە ڕەزامەنـدی ئەنجـومەنی وەزیـران دەتوانێـت هەر کـات پێویسـت بـوو لەگەڵ هاوتاکەی لە دەسەڵاتی فیـدراڵی هەمـاهەنگی بکـات بـۆ گونجانـدنی ڕێ و شـوێنەکانی پاراسـتنی بەرهەمی خۆمالّی هەرێم لەگەڵ ڕێ و شوێنە فیدراڵییەکان.

دووەم: هەموو دەروازە سنوورییەکان پابەندنی جێبەجێ کردنی بڕیارەکـانی پاراسـتنی بەرهەمە خۆمالّییەکـانن چ لە لایەن دەسـەڵاتی تایبەتمەنـدی فیـدراڵی دەرچـووبن یـان لەلایەن دەسـەڵاتی تایبەتمەندی هەرێم وە لە کاتی ناکۆکی لە نێوانیانـدا کـام ڕێوشـوێن تونـدتر بێـت ئەوە جێبەجـێ دەکرێت بە مەرجی بە جێ نەهێشتنی کاریگەری نەرێنی لەسەر بەکاربەرانی هەرێم، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵـێ سـوپاس، کـێ دەیەوێـت قسـە لەسـەر ئەو مـاددەیە بکـات؟ (كاك لقمان، كاك كاروان، كاك بختیار) بەڵێ كاك بەختیار فەرموو.

بەڕێز بختیار شوکری سلێمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بـڕگەی دووەم دەروازە سـنوورییەکانی عێـراق یـان کوردسـتان ئیلـزام دەکـات کـاتی دەعمـی بەرهەمێکی خۆمالّی بکرێت ئیجرائاتی یاسایی لەگەڵی وەربگرێت، لێرە نووسـراوە ئەگەر تەعـارز کـرا بەینـی یاسـایی کوردسـتان و یاسـایی عێـراق ئەوا یاسـایی تونـد بەکـار دێـنن، ئێسـتا ئەگەر بەرهەمێك عێراق قبولی دەکات داخلی عێراق ببێت و کوردستانیش دەڵێت من قبوڵ نـاکەم ئەمە لە خالّی سـنووری کـۆنترۆڵی دەکەن ئەدی ئەو بازگەکـانی بەینـی ئـێمە و عێـراق دەبێـت ئەویـش مولزەم بێت بـۆ ئەوەیـی ڕێگـری لـێ بکرێـت، هەر چەنـدە لە مـادە (٢٤) دسـتوری عێـراق دەڵێـت هەمـوو بەزایـع و تەنەقـولات بەینـی هەرێـم و پارێزگاکـانی عێـراق دەبێـت سەربەسـت بێـت

ماددەیەکی دستوورییە، بەڵام کە دێنە ئەمری واقعدا دەبێت جێبەجێ بکەن لەبەر ئەو یاسایە، پێم باشە هەموو دەروازە سنووورییەکان و بازگەکان پابەند بن بە جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کێی تر دەیەوێت قسە بکات؟ کاك عەلی تۆ ئاخر کەس قسە بکە بۆ ئەوەی ئەگەر پرسیارێکیش هەبوو جواب بدەیتەوە، کاك دابان تۆش بنووسین؟ بەسەر چاو، کاك لقمان فەرموو.

بەڕێز لقمان حمد حاجی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی (٢١) وەزیر بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران دەتوانێت هەر کات پێویست بوو لەگەڵ هاوتاکەی لە دەسەڵاتی فیدراڵی هەماهەنگی بکات، لە ڕاستیدا لە ساڵانی ڕابردوو ئێمە دەزانین لە کاتی پێ گەیشتنی بەروبوومی خۆماڵی ناوخۆیی هەرێمی کوردستان زۆر جار بە بەردەوامی ڕێگری کراوە، کە ئەو بەرهەمە بگاتە ناوەڕاست و باشووری عێراق، کە ئەمە زیانی زۆری بە بەروبوومی ناوخۆ و بە جووتیارانی هەرێمی کوردستان گەیاندووە، بۆیە پێویستە ئەو ماددەیە وا لێ بکرێت کە حکومەتی فیدراڵی ڕێگری نەکات،مادام ئێمە لە چوارچێوەی ووڵاتێکین حکومەتی فیدراڵی نابێت ڕێگری بکات کە بەروبوومی جووتیارانی هەرێمی کوردستان هەناردەی ناوەڕاست و خواروووی عێراق بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڵام پەرلەمانی کوردستان ناتوانێت حکومەتی ناوەندی ئیلزام بکات، وە ئەم ماددەیەش بە تەنها بۆ دەروازە سنووورییەکانی هەرێمی کوردستانە، وە بە دیاریکراوی هەر دوو بڕگەکە، ئێمە بۆیە داماناوە بۆ ئەوەی ئەگەر کێشە دروست بوو وەزیری تایبەتمەند سەڵاحییەتی هەبێت بە ڕەزامەندی ئەنجومەنی وەزیران خۆیی لە گەڵ ڕێوشوێنە عێراقییەکان بگونجێنێت، دووەمیش ئەو ماددەی کە لە پڕۆتۆکۆڵی هاوبەشی هەر دوو حکومەت ئیمزا کراوە بۆ بەڕێزتانم خوێندەوە کە دەڵێت دەبێت ڕێوشوێنە تونەکە جێبەجێ بکرێت، ئێمە یەك ئیزافەی بۆ بکەین بە مەرجی بە جێ نەهێشتنی کاریگەری نەرێنی لە سەر بەکاربەرانی هەرێم لە ڕووی نرخ و کوالێتییەوە، ئەو کاتە ڕەنگە ئەو کێشەی کە ئاشنا خان باسی کرد چارەسەری بکات، یەعنی ڕێوشوێن وەردەگرین بە مەرجێك کاریگەری نەبێت لە سەر موستەهلیکی هەرێمی کوردستان نە لە ڕووی نرخەوە نە لە کوالێتییەوە، ئەگەر ئەوە چارەسەری کرد، کاك دابان.

بەڕێز دابان محمد حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە لە پێشووتر دا سەبارەت بە نرخەکە کاك عەلی ووتی ئەوە دیوێکیەتی هەموو دیوەکەی نییە، چونکە مەرج نییە هەموو بەرهەمێك بە گومرگ حەل بکرێت، بەرهەم هەیە قەدەغەیە هەر هاوردە بکرێت ڕەنگە وای لێ بێت، وە تەواو پاڵپشتی قسەکانی ئاشنا خان دەکەم لەگەڵ ئەوەی کاك کاروان، چونکە ئێمە مەعاملی گەورە لە پێشە دروست بکرێت پترۆکیمیاییە ئەوەی چیمەنتۆیە هەر مەمنوع دەبێت سەرباری ئەوەی کە حکومەت دەعمی هەیە، بەڵام

هێشتا نرخەکەی گرانە رەنگە لە دەرەوە بێت هەرزانتر بکەوێت، رەنگە سبەینێ مەعمەلی باتری دروست بکرێت، وە پشتیوانی قسەی جەنابت دەکەم بۆ ئەوەی جێ بکرێتەوە، یەعنی لێکەوتەی خراپی لە سەر بەکاربەرانەوە نەبێت لە رووی نرخەکان لێرە جێی بکرێتەوە زۆر زەروورە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، دکتۆر محی الدین فەرموو.

بەڕێز محی الدین حسن یوسف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی من لە سەر بڕگەی دووەمی ماددەی (٢١) کە دەروازە سنووریەکان پابەندنی جێبەجێ کردنی بڕیارەکانی پاراستنی بەرهەمە خۆماڵییەکان دەبن، لە حاڵەتی ناکۆکی لە نێوانیان دا کامەی تونـدە ئەوە جێبەجێ دەکرێت، بەس لە دەستوری عێراقی دا ئاماژە بەوە کراوە ئەولەوییەت بۆ قەوانینی هەرێمی کوردستانە، ئێمە یاسایەك دەردەکەین دەستور رێگای بەمە داوە یاساکەی خۆمان جێبەجێ بکەین، هاوشێوەی یاسایەك کە لە عێراق هەبوو، ئەگەر ئیجرائات توندتر بێت رەنگە گومرگ زیاد بکرێت حەتمەن کاریگەری لە سەر بەکارهێنەر یا خود موستەهلیکی خۆمان هەبێت، بۆیە من پێموایە ئەو دەستەواژەیە لابەن چونکە ئەولەوییەت لە دەستوری عێراقی دراوە بە قەوانینی کوردستان وەکو هەرێمێکی فیدراڵی کە یاسایی خۆی هەبێت، ئەگەر دوو یاسامان هەبوو لە عێراق و لە کوردستان و ئەگەر ئەوەی عێراق جێبەجێ کرد هی کوردستانیش جێبەجێ دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دروستە خۆی ئەولەوییەت بۆ قانونەکانی هەرێمی کوردستانە، بەڵام ئەمە بەس وەرگرتنی رێ و شوێنە وە پڕۆتۆکۆڵێکیشە کە هەر دوو وەزارەت ئیمزایان کردووە، یەعنی هەردوو حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدراڵی ئیمزایان کردووە، رەنگە رێ و شوێنەکەی کە حکومەتی عێراق وەری دەگرێت تونـدتر بێت لەو رێ و شوێنەی کە بە گوێرەی قانونی ئێمەیە و ئێمە وەرمانگرتووە، دەبێت ئەوەی عێراق جێبەجێ بکەین چونکە ئەو کاتە بۆ هەموو عێراقە، ئەم ماددەیە ماددەیەکی خۆپارێزییە بە تەنها بۆ ئەوەیە وەزارەتی بازرگانی تووشی ناکۆکی نەبێت لەگەڵ هاوتا عێراقییەکەی سەبارەت بە تیجارەی دەولی، یەعنی ماددەیەکە زۆر خۆش نییە زۆر لە دڵەوە نزیك نییە بەڵام مەنتیقییە، ناچارییە بە راستی، وە داوای خۆشیانە بە راستی هاتن داوایان کرد کە ئەگەر ئەوە دانەنرێت لە لە پڕۆتۆکۆڵەکە ئیمزایان کردووە ئیشکالییەتیان بۆ دروست دەبێت و راستیش دەکەن، ئێمە دامان ناوە قەیدی لە سەرە بە مەرجی بە جێ نەهێشتنی کاریگەری نەرێنی لە سەر بەکاربەرانی هەرێم، تونـدەکە کاتێك جێبەجێ دەکەین کە زەرەری بۆ بەکاربەری هەرێم نەبێت، ئەوەشی کە گوتمان با لیژنەکان بۆ خۆیان دیراسەی بکەن ماددەیەك زیاد دەکەن یا هەر لێرە دا ئیزافەی دەکەن کە زەرەری نەبێت نە لە رووی نرخەوە نە لە رووی کوالێتییەوە، هەر هەموو فکرەکان مەترەحە، ئەم بابەتە بوعدی سیادی هەیە، ئیحترام گرتنی بوعدە سیادییەکەیە، بەڵێ کاك کاروان دوایی ئەوە کاك عەلی.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پێشەکی تەئیدی ئەوە دەکەم کە لە کۆتایی ئەمە زیاد بکرێت بە جێ نەهێشتنی کاریگەری نەرێنی لە چوارچێوەی نرخ و کوالێتی، تەرکیز کردن لەسەر ئەمە زۆر زۆر موهیمە بە بێ ئەم دوو وشەیە رەنگە کێشەمان بۆ دروست بکات، دووەم هەر لەبەر ئەوەی پڕۆتۆکۆڵێکی ئیمزا کراوە لە بەینی هەر دوو لادا من پێموایە بە راستی بیانۆ نادات بە دەستەوە، بۆ ئەوەی کە ئەم بڕگەیە وجودی هەبێت، ئەم بڕگەیە هەم لێکەوتەی یاسایی هەیە هەم لێکەوتەی ئیقتسادیشی هەیە، وەکو بەشێك لە برادەرانیش روونیان کردەوە ئەوەی کاك دکتۆر محی الدینیش باسی کرد زۆر تەواوە لە کاتێك ئەگەر سیادی نەبێ قانونەکە بەریەك کەوتن هەرێم حکومەتی فیدراڵی هەبێت ئەولەوییەت بۆ هەرێمی کوردستانە، چونکە ئێمە خۆمان دەستور رێگەی پێ داوین قانونمان هەبێت، بۆ من لەبەر ئیمزا کردنی پڕۆتۆکۆڵێك لە یاسایەك دا ئەمە جێگیر بکەم کە بەرهەمە خۆماڵییەکەم بەم شێوەی لێ بکرێت لە راستی دا من پێشنیاز دەکەم کە ئەم بڕگەیە بە تەواوی لاببرێت چونکە بە راستی زیادەیە وە مادام لە پڕۆتۆکۆڵەکەش هەیە ئیعتیادییە، دووەمینیشیان لە رێگای قانوونەوە رێنمایی دەردەکرێت، ئێمە مادام قانونەکانی خۆمان هەیە هەتا ئەگەر بێتو زەرفی موشەدەدەشی هەبێت زۆر رێ و شوێنەکانیشیان توند بێت پێموایە رێگر نییە لەوەی ئێمە قانونەکانی خۆمان رێنمایی پێ دەربکەین وخاڵە سنوورییەکانی خۆشمانی پێ بپارێزین، بۆیە پێشنیاز دەکەم ئەم بڕگەیە بە تەواوی لاببردرێت چونکە هەم کێشەی یاساییمان بۆ دروست دەکات هەم کێشەی ئابوریشمان بۆ دروست دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر مەسەلەی فەرزی گومرگ لە ئیختساساتی موشتەرەکەیە کە لە ئیختساساتی موشتەرەکە بوو دەبێت ماددەیەك دابنێین بۆ هاوئاهەنگی، ئێستا لە سەلاحیاتی حەسری حکومەتی هەرێم با، یەعنی موشتەرەکە دەنا دەمانتوانی ئەو ماددەیە دانەنێین، ئێمە ئەوەشمان بۆ ئیزافە کردووە کە کاتێك ئامادەین تونەکە جێبەجێ بکەین کە زەرەری بۆ بەکاربەری هەرێمە کوردستان نەبێت قەیدەکە دانراوە، بەڵام ئیتر دواجاریش پەرلەمان بڕیار دەدات، کاك عەلی فەرموو.

بەڕێز علی حمە صاڵح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان من حەز دەکەم تەرکیز بکەن لەسەر ئەمە، لە سەرەتاوە کە من وتم ئەو مەترسییە گەورە هەبوو بۆ زانینتان (٦٠٪) بۆ (٧٠٪) بەرهەمی مەعاملەکانی هەرێمی کوردستان بۆ ناوەڕاست و خواروو عێراق دەچێت، (٧٠٪)ی بەرهەمە کشتوکاڵییەکان بۆ ناوەڕاست و خواروو دەچێت، ئەگەر ئێمە بە پێی ئەم یاسایە حیمایە دانێین لە خاڵە سنوورییەکانی خۆمان و ئەوان دای نەنێن هەم مەعامل و هەم کشتوکاڵی ئێمەش توشی داڕوخان دەبێت، وە دەشتوانرێت یەکێك بڕوا لە دەروازەکانی خواروو بەرهەمەکە بێنین بۆ ئێرە و ئێرەش غەرق دەکات، بۆیە گرنگ بوو قاعیدە تەشریعییەکە یەك قاعیدە بێت وە پێکەوە قەرار بدرێت بۆ ئەوەی مەنعی بابەتێك بکرێت یا گومرگ زیاد بکات، ئەگەر ئێمە لێرە ئەم قانونەمان هەبێت سەد جار بڕیاری لێ بدەین عێراق ئەو بڕیارە جێبەجێ نەکات و بڵێت ئیلتیزام ناکەم بەم قانوون و قەرارە و خۆم هەمە دڵنیا بە لەوەی

ئیستیفاده ناکرێت لەم قانونە بە زەرەر دەشکێتەوە، بۆیە من ئێستاش پێداگیری لەسەر ئەوە دەکەم لە عەمەلیش هەمووتان دەیبینەوە ئێمە تەماتەمان هەیە ئەگەر ئەوان مەنعی تەماتە نەکەن تەماتەی ئێمە ئینهیار دەکات، ئایا ئێمە بە قانونێکی خۆمان دەتوانین لەسەر ئەوان قەدەغەی بکەین؟ بە دڵنیاییەوە ناتوانین، ئەم قانونە تەنیا بۆ حدودەکانی هەرێمە وە بە حدودەکانی هەرێم ئێمە ئێستا ناتوانین مەنعی هێنانی بەرهەمی دەرەکی بکەین بۆ ناوخۆی هەرێم، بۆیە هیوادارم ئەو بابەتە بە گرنگترەوە لێی بڕوانن، من لە هەموو کەس زیاتر حەز دەکەم هەرێمی کوردستان قانوونی خۆی هەبێت، بەڵام ئەمە واقعێکە کە سیستەمی گومرگ و سیاسەتی گومرگی و ئەو تێکەڵە لە بەینی ئێمە و عێراق سەپاندوویەتی لەسەرمان، دڵنیا بن لەوەی ئێستا عێراق مەنع لەسەر هەندێك بابەت لابات هەر چی مەعاملی کوردستانە دادەخرێت، بۆ زانینتان لە ساڵی (٢٠١٣) بۆ ئێستا (٦٥٪)ی مەعمەلی هەرێمی کوردستان داخراوە بەشێکیشی کار ناکەن ئەمە ئاماری وەزارەتی پیشەسازییە وە کشتوکاڵیش ئەگەر وا بڕوات بەرەو هین دەچێت، بۆیە هیوام وایە ئەوە بە نەزەری ئیعتبار وەرگرن بابەتەکە ئەوە نیە یەکێك هەزی لە قانونی عێراقە و یەکێك حەزی لە قانونی کوردستانە، بابەتەکە ئەم ترسەیە.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ئیزافەتان نییە کاك بژار؟ ماددەی (٢٢).

بەڕێز خدیجە عمر طە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٢) وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو بە بێ ئەنجامدانی ڕێکارەکانی پێشکەش کردنی داوا و لێکۆڵینەوەی تایبەت بە پیادەکاری زیان بەخش بە مەبەستی جێبەجێ کردنی سیاسەتی بازاڕکاری وەزارەتەکە و پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵی خۆمالی لە وەرزی پێگەیشتن دا بڕیاری قەدەغە کردنی هاوردەی بەرهەمی دەرەکی یان بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری دارایی و ئابووری بڕیاری زیاد کردنی ڕەسمی گومرگی دەدات ئەگەر بەرهەمێك بێ پاساو زیاد هاوردە کرابێت وە کاریگەری نەرێنی راستەوخۆی لەسەر بەرهەمە خۆماڵییەکان هەبێت لە وەرزی پێگەیشتن دا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ بەڕێزان ئەمە سەڵاحییەتێکی وەزارەتی کشتوکاڵە لە قانونی ژمارە (٤)ی ساڵی (٢٠٠٨) وە لەبەر ئەوەی ئەنجومەنی وەزیران داوایان کردووە کە ئێمە گونجاندن لە نێوان سەڵاحییەتی هەر دوو وەزیرەکە بکەین ئەو ماددەیە دانراوە.

بەڕێز کاروان عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من هەمیشە تێبینیم لەسەر ئەوە هەیە کە ئێمە قانوون بۆ ڕۆژێك و دوو ڕۆژ دەرناکەین، هەر لەبەر ئەوەی ئەنجومەنی وەزیران تێبینییەکی هەیە لەسەر ئەم بابەتە وە ئێمە لێرە بێین تەوازنێك لە بەینی دوو وەزارەت رابگرین لە پێناوی کۆمەڵێك پرسی تر کە ڕەنگە پەیوەست نەبێت بە پرسی یاساییەوە، ئێمە ناکرێت وەکو پەرلەمانی کوردستان بچینە ژێر باری ئەم

بابەتەوە، پێموایە ئەمە سەڵاحییەتی ئەنجومەنی وەزیران خۆیەتی، دانانی رسومات و دانانی باج ئەمە پرسێکی زۆر گرنگە بە نەتیجە پەیوەستە بە ئەنجومەنی وەزیران، ناکرێت وەزارەتی کشتوکاڵ بە تەنیا سەڵاحییەتی ئەوەی هەبێت با هەماهەنگیش بێت لەگەڵ وەزارەتی دارایی، بۆیە من پێشنیاز دەکەم هەر لەبەر ئەوە خۆیان چەند پێشنیازێکیان هەیە ئێمە لە پەرلەمانی کوردستان بە شێوەیەك یاساکان دەربکەین کە لە مەسڵەحەتی گشتی بێت و دوو ساڵی تر ناچار نەبین بە هەموارکردنەوەی پرۆژە یاساکە یا خود ئەو کات کە دەبێت بە یاسا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کاك هەڵکەوت فەرموو.

بەڕێز هەڵکەوت انور خلیفە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە بیدایەتی دانیشتنەکەمانەوە کە ئەمڕۆ قسەی لەسەر کراوە باسی هەنارەدە و هاوردە کردن دەکرێت، بەڕێز کاك عەلی حمە صالح باسی خەیار تەماتە و هەندێك شتی کرد کە لە کاتی خۆیدا ئەگەر هاتە بەرهەم هی دەرەوە بە برپاری وەزیر داخرێت، ئەمڕۆ لە کوردستان دا ئەگەر بێینە سەر بەروبوومی کشتوکاڵی یا لە بواری پەلەوەریدا گەورەترین زیان لە کوردستان دا بواری پەلەوەری ئەوانەی کە خاوەنی کێڵگەی پەلەوەرین زەرەرێکی زۆریان کردووە لە ڕووی زیانەکانیانەوە یان لە ڕووی ئەوەی کە لە ماددەی (٢٢) بە زەقی ئیشارەت دەدات ئەو خاڵە دەگرێتەوە، ئەگەر بێتو ئێمە بە بەردەوامی لە بواری پەلەوەریدا زیاتر (١٠٠٪) کوردستان پەلەوەری خۆمان دابین دەکات، بەڵام بۆ ڕێگا دەدرێت خەیار نەیێت لە کاتی پێویستی دا بە دڵنیاییەوە کوردستان پرۆژە پەلەوەرییەکان لە سەدا سەد دابینی دەکات، بۆ ڕێگا ناگرن لە ڕێگای تورکیا و ئێرانەوە بە قاچاخ داخلی کوردستان دەکرێت؟ سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، کە ئەم یاسایە دەرچوو بەڕێزت ئەندامی پەرلەمانی موتابعە بکە کە زانیت قانونەکە جێبەجێ نابێت یەکسەر برۆ بە وەزیری کشتوکاڵ بڵێ یا قسەی لەسەر بکە، سوپاس بۆ بەڕێزت، ماددە (٢٣).

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەی (٢٢) تێگ دەگیرێت لەگەڵ یاسایی فیدراڵی ژمارە (١١)ی ساڵی (٢٠١٠)ی هەموارکراو بۆیە دەبێت ئەو لیژنە بەڕێزە پێداچوونەوە بکەن و داڕشتنەوەی بۆ بکەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بژار ئەگەر تەرکیز بکە بزانە کاك دکتۆر دەڵێت چی، بیڵێ بۆ ئەوەی گوێمان لێ بێت.

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

ماددەی (٢٢) تێگ دەگیرێت لەگەڵ یاسایی فیدراڵی ژمارە (١١)ی ساڵی (٢٠١٠)ی هەموارکراو، بۆیە ئەگەر ئەو برا بەڕێزانە موهتەم و موختەسن لەوانەیە باشتر تێبگەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ناوی چییە یاساکە؟

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

یاسایی فیدراڵی هەموارکراو.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر باسی چی دەکات؟ (قانون حماية منتجات الوطنية؟) لە چی تەعاروز دەکات؟

بەڕێز عبدالناصر احمد علی:

لەوە تەعاروز دەکات ئەگەر کاك بژار کۆچەر زیاتر تەوزیحات بدات بەراستی، دەقەکەم لا نییە بەڵام ئەوە ڕێك پێچەوانەیە، سوپاست دەکەم.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ماددەی (٢٣).

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٣) دامەزراوە و فەرمانگە و کۆمپانیاکانی کەرتی گشتی لە گرێبەستەکانی کڕین و گرێبەستی پڕۆژەکان دا پشت بەو بەرهەمە خۆماڵییانە دا دەبەستن کە لەگەڵ پێوەدەنگ و خەسڵە داواکراوەکان هاوتان لە لایەن بەرهەمهێنی ناوخۆییەوە بەرهەم دەهێنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ماددە (٢٣) باس لەوە دەکات فەرمانگەکان و دەوائیر و دامەزراوەکان ئەگەر بەرهەمی خۆماڵی هەبوو بەو کوالێتییەی کە پێویستیانە بەرهەمی خۆماڵی بەکار بێنن (کاك دابان، کاك دکتۆر محی الدین).

بەڕێز دابان محمد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە کاتی خۆیی وەرنەگیرام ئەو قسەی بەڕێز مامۆستا مەلا عوسمان زۆر دەقیقە ئەو قانوونەی حکومەتی عێراقی بۆ ماوەی حکومەتی کوردستان بە بێ ناقس بوونی لە پەرلەمانی کوردستان ئیشی پێ کردووە وە ئەو بڕگە و فەقەرانەی لە وەزارەتی پیشەسازی لە خولی پێشوو وە لە وەزارەتی دارایی وە لە ئەنجومەنی وەزیران کۆمەڵێك ئیشیان پێ کردووە کە خیلافی زۆر گەورە بوون بەعزێکیان هی ئەوە بوون بدرێت بە مەحکەمە، نازانم تا ئێستا بەرکارە یان نا، بەڵام پاڵپشت بەو قانونەی عێراق مەجموعەیەك شتیان لە دەرەوە هێنابووە ژوورەوە لەوانە بۆ نمونە بۆ ئینتاجی مەعاملی چیپسی پەتاتە مەعمەلەکە بایی (٣٠٠٠٠٠) سێ سەد هەزار دۆلار بوو بایی (٣٠٠٠٠٠٠) سێ ملیۆن دۆلار بە پاڵپشتی ئەو قانونە پەتاتەی نەخۆشیان هێنا بۆ ناو هەرێمی کوردستان و ساغیان کردەوە، ڕەنگە بەمەستی مەلا عوسمان ئەوە بێت، دەست خۆش زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، ماددەی (٢٤).

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (٢٤)

یەکەم: ئاشکرا کردنی زانیارییە نهێنیەکانی تایبەت بە لێکۆڵینەوە ڕێکار و ڕێ و شوێنەکانی لە لایەن کەسانی پەیوەندیدار و فەرمانبەرانەوە قەدەغەیە.

دووەم: سەرەڕای هەر سزایەك کە لە یاسا بەرکارەکان دا هەیە هەر فەرمانبەرێك یا هەر کەسێکی تر سەرپێچی حوکمی بڕگەی یەکەمی ئەم مادەیە بکات بە پێ بژاردنێك سزا دەدرێت کە لە (١٠,٠٠٠,٠٠٠) دە ملیۆن دینار کەمتر نەبێت و لە (٢٠,٠٠٠,٠٠٠) بیست ملیۆن دینار زیاتر نەبێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، (كاك شێخ ظاهر ، كاك دکتۆر اسماعیل)، كاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی یەکەم پێشنیاز دەکەم بەو شێوەیە لێ بکرێت، درکاندنی هەر زانیارییەکی نهێنی کە تایبەت بێت بە لێکۆڵینەوە لە جیاتی ئەوەی ئاشکرا کردنی زانیارییە نهێنییەکان درکاندن بەکار بێت، وە ڕێکار و ڕێوشوێنی لە لایەن کەسانی پەیوەندیدار و فەرمانبەرانەوە قەدەغەیە قەدەغەکەش بکرێتە تاوان، وابزانم (افشاء الاسرار) تاوانە، بکرێتە تاوان نەك قەدەغە بێت، دوو سەرەڕای کە لە یاسا بەرکارەکان دا هەیە هەر فەرمانبەرێك یا هەر کەسێکی تر سەرپێچی حوکمی بڕگەی یەکەمی ئەم مادەیە بکات بە پێ بژاردنێك سزا دەدرێت کە لە (١٠,٠٠٠,٠٠٠) دە ملیۆن دینار کەمتر نەبێت و لە (٢٠,٠٠٠,٠٠٠) بیست ملیۆن دینار زیاتر نەبێت، ئەوەی بۆ زیاد بکرێت بە یەکێك لەو عقوبانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

خۆیی هەر یەکە بەس حەدی ئەقسا و ئەدنای هەیە...

بەڕێز ظاهر محمد علی حسین:

نەك هەردووکی یەکێکیان بە پێی درکاندنی مەعلوماتەکان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، كاك رزگار فەرموو.

بەڕێز رزگار محمد محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی (٢٤) باس لەوە دەکات کە پێ بژاردن بۆ ئەو کەسانە دادەنرێت کە سەرپێچی بکەن، بەڵام ئەو سەرپێچیانەی دەکرێت لە خاڵە سنووریەکان زیاتر دەکرێت، ئەو بەرهەمانەی کە داخل دەکرێت بەداخەوە دەهێنرێتە ناو هەرێمی کوردستان وە لێرە دەکرێتە ناو پاکەتی خۆمانی وە بە بەرهەمی ناوخۆیی دەفرۆشرێت ئایا چارەسەر بۆ ئەوە چییە؟ سوپاس.

بەڕیز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، فەرموو كاك دکتۆر.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینی یێت هەی بێژیت ئاشکرا کرنا زانیاریا تاوانه یان قەدەغەیه ئیحتمال ڤێرێ یا هەی فەسادەك د لێکۆلینێ دا هەبیت مومکنه دیار کرن و ئاشکرا کرنا وێ زانیاریێ دێبیته قەتع و رێ بڕین ژ وێ فەسادێ، ژبەر هندێ ئەز بێژم بێته ئیزافه کرن به رەچاوکردنی ماددەی (١٦) له یاسای مافی دەستکەوتنی زانیاری ژمارە (١١) له ساڵی (٢٠١٣)، چونکه ئەگەر ئەوه تێدا بیت کارمەندەك ببینیت ئیحساس بکەت فەسادەك هەیه با ئاشکرا بکەت، بۆ ئەوەی رێگا له فەساد بگیرێت، مولاحەزا دووەم یا دوویێ دبێژیت سەرەڕای هەر سزایەك که له یاسا بەرکارەکان هەیه (بمعنا یعاقب بعقوبتین) ئەویش خلافی قانونه نابیت (یعاقب بعقوبتین) نەسی عەرەبی تەرجومه موەفەق نەبوویه نەسی عەرەبی چ دەڵێت (مع عدم الاخلال بأیه عقوبه اشد یعاقب) یەعنی ئەوه دەبێت بێته چاك کردن ئەو عقوبه لەگەڵ ئەوەش، ئەوه دەبێته دوو عقوبه له سەر یەك تاوان ئەوه نه یێ دروسته و شتێکی نه یێ قانونیه، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کاك دکتۆر بژار، لێرە قانونی ئینزباتی مۆزەفین ناگرێتەوه؟ فەرموو.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمه له لیژنەی یاسایی پشتگیری ئەمه دەکەین که ئەم ماددەیه وەك خۆی بمێنێت، چونکه دەڵێت سەرەڕای هەر سزایەك که له یاسا بەرکارەکان دا موحتەمەله یاسای ئینزبات مۆزەفین بێت وه جگه لەمەش مەسەلەی دەرخستنی نهێنییەکان ئەمەش هەر تاوانه (افشاء الاسرار)، جا لەبەر ئەوه ئەگەر بڵێین وەکو کاك شێخ وتی هەر دوو زۆرە با یان ئەو سزای تر بێت یا ئەم غەرامەیه بێت، فەرەزەن له یاسای تر سزاکەی کەم بێت، ئێستا ئەگەر لێرە ئەم غەرامه هەڵبگرین کەواتا عقوبەکەی زۆر کەم دەبێت دواتریش رەدع و رادع دروست نابێت، لەبەر ئەوه وەك خۆی بمێنێت باشترە، چونکه موحتەمەله له یاسایەکی تر هەبێت، بەڵام ئەگەر عقوبەکەی گونجاو نەبێت له یاسا بەرکارەکانی تر، کەواتە بۆ ئەوەی تووشی ئەم غەرامەیه بین، عقوبه هەیه له قانوون عقوبات زۆر ماددە هەیه دەڵێت مەسەلەن به حەبس و به عقوبەیەکی تر یەعنی ئەوه نییه یەك عقوبه کافی بێت توند نییه سەرەڕای هەر سزایەك که له یاسا بەرکارەکان هەیه...

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك دکتۆر عەرەبیەکه چی دەڵێت؟

بەڕێز اسماعیل علی طه:

مع عدم اخلال بعقوبه اشد یعاقب

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

یەعنی مع عدم الاخال ئەویش وەردەگرێت، یعنی ئەگەر ئیخلال به عقوبه ئیشەدە نەکرد عقوبەی غەرامه نه هەمووی موتلەقییه موراجەعەی نەسی هەر دووکی بکەن..

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

ئێمە دەتوانین عقوبە ئێمە موشەرەعین پەرلەمانی کوردستان دوا جار بڕیار دەدات و خاوەن قسەی خۆیە، بەڵام مەسەلەن لە چوارچێوەی قانون ئینزبات مۆزەفین تەوبیخ هەیە ئینزار هەیە قەتع راتب هەیە و زۆر سزای تریش هەیە، یەعنی ئەوە کافی بێت ئەگەر ئەو سزایە وەری گرت ئەم غەرامە لە سەر فەرز نەکرێت؟

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس بەنیسبەت مۆزەفەوە هیچ عقوبەیەکی جەزائی ڕێگر نییە لەوەی کە ئەو عقوباتانە بدرێت کە لە قانونی ئینزیباتی مۆزەفین هاتووە فەرقی هەیە لە گەڵ هاوولاتی ئیعتیادی دوایی پێدا دەچینەوە، قابیلە بۆ پێداچوونەوە، کاك شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە خاڵی یەکەم باس لەوە دەکات ئاشکرا کردنی هەر نهێنییەك لە قانوونی عقوباتی عێراقی تاوانە قەدەغە نییە، قەدەغە جیاوازە لە تاوان کەواتا خاڵی دووەم دەگەڕێتەوە سەر خاڵی یەکەم بڕگەی یەکەم، کە عقوبەکە درا عقوبەکە سجنە بە چ شێوەکە دەبێت بنووسرێت (باحدی هذین عقوبتین) بە یەك لەو عقوبانە نەك هەر دووکی لەسەر جێبەجێ بکرێت، سوپاس.

بەڕێز بژار خالد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ڕەئی کاك شێخم، ئەم قەدەغەیە لێرە پێویست ناکات، خۆیی تاوانە لە قانون عقوبات دا ئەمە تاوانە و باس کراوە، بەڵام بڕگەی دووەم ئێمە لەگەڵ ئەوەین ڕاپۆرتەکە وەك خۆیی بمێنێت لە ڕاپۆرتەکەمان دا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ زۆر سوپاس، حوکمە کۆتاییەکان.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

حوکمە کۆتاییەکان، مادە (٢٥) وەزیر بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو و وەزیری دارایی و ئابووری ڕێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، دکتۆر اسماعیل، کاك مەلا ویسی، حسیبە خان، کاك مەلا ویسی فەرموو.

بەڕێز ویسی سعید ویسی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی (٢٥) پێم باشە بەو شێوازە دابڕێژرێتەوە، وەزیر بە هەماهەنگی لەگەڵ وەزیرانی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو و دارایی و ئابووری، بۆ ئەوەی کورت ببیتەوە وە لەبەر ئەوەی

وەزیر بە هەماهەنگی ئەو دوو وەزیرەش ئەو رێنماییانە دەردەکات ئاخیرەکەی بکرێتە بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەردەکات نا دەردەکەن، چونکە وەزیرەکانی تریش هاوکار و هاوبەشن لەگەڵ ئەوی، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئاخر هیچ رێنماییەکمان نییە ئیمزای دوو وەزیری لەسەر بێت، زۆر مناقەشەی ئەوە کرا ئیلا وەزیرێك دەری دەکات ئەوانی تر تەنسیقی لەگەڵ دەکەن، ئێمە لە ناو سیستەمی قانونی ئەوە نییە رێنمایی موشتەرەك لە بەینی چەند وەزیرێك هەمووی ئیمزای بکەن سەیری ئەوەمان کرد، بەڵام کە تەنسیق دەکەن پێکەوە کۆ دەبنەوە و هاوئاهەنگی دەکەن، سوپاس بۆ بەڕێزت، حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە حوکمە گشتییەکان من پێشنیاری ئەوە دەکەم جێگۆڕکەیەك لە نێوان ماددەی (٢٦) و ماددەی (٢٥) بکرێت، وە لە نووسینی ماددەی (٢٦) پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران یەعنی پێویستەکەی بێتە سەر و لەگەڵ ماددەکە جێگۆڕکێ بکرێت وابزانم لە رووی داڕشتنەوە باش دەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

قسەکەت بە جێیە، وایە ئیلتیزام یەکەم جار لەسەر ئەنجومەنی وەزیران دروست دەکرێت، دکتۆر اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل علی طه:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینی یێت هەی، ئێك ل ڤێرێ ئەز بێژم موناسبە ئەم بێژین ماددەکێ ل ڤێرێ ئەم زێدە بکەین بەری ماددێ (٢٥)، موشکیلا ئیجازا یا ئیستراداێ گەلەك یا خەتەرە ڤێ گاڤێ کیە ئیجازێ ددەت؟ مودرییەکا عامە ل تیجارێیە مومکینە هەر مەسئولەکێ ل عەردەکێ تەلەفۆنێ بکەت ئیجازێ بۆ فلانی دروست بکەت تەواو دروست دەکەم ناتوانیت نەوێریت، ئەڵێم لێرە ماددەیەك ئیزافە بکرێت بێژیت مۆڵەتی هاوردە کردن دەسەڵاتی ئەنجومەنی باڵای هەرێم دەبێت، دا پیچەکێ بەرز ببیت بتوانیت ئیجازا ئیستراداێ ئەڤە ژی دێبیتە عاملەك پاراستن بۆ بەرهەمی بیت، ئەڤە وەکو ماددەیەك زێدە، دیسان بۆ رێنماییا وەزیر و ئەوانەنە دەڵێن ئەنجومەنی باڵای ئابووری هەرێم رێنمایی پێویست بۆ ئاسان جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەری دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنە تایبەتمەندەکان قسەتان هەیە لەسەر ئەوە؟ کاك عەلی.

بەڕێز علی حمه صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر مۆڵەتی هاوردە کردن بچێتەوە ئەنجومەنی وەزیران عەمەلیەکە زۆر زۆر رۆتینات زیاد دەکات، ئێمە لەگەڵ وەزارەتی پیشەسازی و بازرگانی قسەمان کردووە لە پارێزگاکانیش مۆڵەت

بدرێت، یەعنی بۆ نمونە یەکێك باڕێکی تەلەفزیۆنی هەیە لە سلێمانییەوە بۆ بێتە وەزارەت،یەك سەعات چەند رۆژ مامەڵە بکات تا مۆڵەتی پێ دەدرێت و ئینجا بچێتەوە ئەنجومەنی وەزیران، لەوانەیە شتەکە وەرزەکەی نەمێنێت بە بازاڕی بکات.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس،بەڕێز کاك عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کرا زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ بەڕێزتان.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٦) ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ دەکەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ شێخ ظاهر فەرموو.

بەڕێز ظاهر محمد علی حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو ماددەیە تۆزێك مەتاتی تێدایە لە ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاساسە جێبەجێ دەکەن، ئەدی ئەگەر جێبەجێیان نەکرد؟ بۆیە من پێشنیاز دەکەم بەم شێوەیەی لێ بکرێت، لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان پێویستە ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵام جێبەجێ دەکەن خۆیی سیغەیەکی وجوبیە، بەس بەسەرچاو هیچ ئیشکالیەتمان نیە لەوانە..

بەڕێز ظاهر محمد علی حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر لەیاسا عەرەبیەکانیش تەماشا بکەن بەو شێوەیەیە (علی) لەسەر..

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەس دەبێت جێبەجێ دەکەن، فەرموو کاك دکتۆر.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتیوانی قسەکانی کاك شێخ دەکەم، بەڵام بەو شێوازە بێت ئەم یاسایە دوایی (٦٠) رۆژ لە بڵاوبوونەوەی لە رۆژنامەی وقایعی کوردستان جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کەس ماوە قسە بکات؟ ماددەی دوای ئەوە.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (٢٧) ئەم یاسایە لە ڕێکەوتی بڵاوکردنەوەی لە (ڕۆژنامەی فەرمی وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێت.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، کێ قسەی هەیە؟ حسیبە خان فەرموو.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

وەقایعی کوردستان لە کەوانەدا.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

باشە سوپاس.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لە دوایی ماددەی (٢٦) پێشنیاری زیاد کردنی ماددەیەکی تر دەکەم بۆ ئەوەی ئامانجەکە با بڵێین حوکمە کۆتاییەکە شوێنی خۆیی بگرێتەوە ئەویش ئەوەیە کە ماددەیەك زیاد بکرێت بەوەی کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێکی ناکۆك لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دەزانی کاتی خۆی بۆچی ئەوە دانەنرا؟ لەبەر ئەوەی هەندێك سەڵاحییەتمان داوە بە وەزیر کە لەگەڵ هاوتا فیدراڵییەکەی ڕێك بکەوێت سەڵاحییەتمان داوە بە بەڕێوەبەرایەتی گشتی گومرگ لەگەڵ دەستەی گشتی گومرگەکان ڕێك بکەوێت هەستمان کرد ئەو ماددەیە رەنگە ئیشکالمان بۆ دروست بکات لێژنە تایبەتمەندەکانیش خۆیان ئەگەر رەئیێکی جیاوازیان هەبوو، یەعنی دانەنانەکەی لەبیرچوون نییە ئەمان خۆیان ئازادن ئەگەر دواتر ئیزافەی بکەن.

بەڕێز حسیبە سعید ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من مەبەستم لەوە نەبوو کە هەڤاڵانمان بڵێین خوانەخواستە گلەییمان هەیە لە نووسینەوەی یاساکان، بەڵام پێشتر هەر وا بووە وە ئاماژەش بەوە دەدرێت کە کار بە هیچ دەقێکی یاسایی ناکرێت کە ناکۆك بن، بۆیە بنووسرێتەوە هیچ کێشەیەکی وای نابێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیراسەی بکەن کاك بژار لەگەڵ کاك عەلی ئەو پێشنیارەی حسیبەخان سەیر بکەن ئەگەر پێتان باش بوو ئیزافەی بکەن، ماددەی (٢٧)، بەڵێ (٢٧)مان تەواو کرد.

بەڕێز سەرکۆ ازاد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچواندن

لە پێناو بنیادنانی کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی خۆماڵی و پاراستنیان لە پیادەکاری زیان بەخش کە دەبێتە هۆکاری لە دەستدانی رەگەزەکانی کێبڕکێی رەوا و دادپەروەرانە بە مەبەستی رەخساندنی دەرفەتی گونجاو بۆ بەرهەمهێنە خۆماڵیەکان و بەرزکردنەوەی تواناکانیان و ئامادەکردنیان بۆ کێبڕکێ کردن لە بازاڕی ناوخۆیی و نێودەوڵەتیەکان وە رەچاوکردنی بەرژەوەندی بەکاربەری ناوخۆیی بە ئاراستەی کەم کردنەوەی کاریگەریە نەرێنییەکان بۆ نزمترین ئاست و ڕێگری کردن لە بەرز بوونەوەی بەهای بەرهەمە خۆماڵییە پارێزراوەکان لە بازاڕی ناوخۆیی ئەم یاسایە دەچوێندرا، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ، هەر بەڕێزێک ئیزافەی هەیە کاك سیروان، کاك مەم، کاك دکتۆر عثمان، کاك سیروان فەرموو.

بەڕێز سیروان فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای ئەو نوسخەی لەبەر دەستی ئێمە کە دەڵێت لە پێناو بنیادنانی کەرتی پیشەسازی هاوڕێمان خوێندیەوە پالپشتی تێدایە لێرە تێیدا نییە ئەگەر لە نوسخە ئەسڵیەکە تێیدایە وشەکە راست بێت لە پێناو بنیادنان و پاڵپشتی کەرتی پیشەسازی، لای ئێمە تێیدا نیە ئەگەر لای جەنابتان تێیدایە ئەوە تەواوە، ئەگەر تێیدا نیە پێشنیاز دەکەم بۆی زیاد بکرێت، لەبەر ئەوەی ئەم کەرتە پاڵپشتی پێویستە وە لە داهاتوودا ئەو فەراغە دروست نەبێت، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت، کاك دکتۆر عوسمان فەرموو.

بەڕێز عثمان علی سمایل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە هۆیەکانی دەرچواندن پێم باشە بکرێتە هۆکارە پێویستییەکان، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، کاك مەم فەرموون.

بەڕێز مەم بورهان محمد قانع:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرلەبەری هۆیەکانی دەرچواندن ئەم پێشنیازە دەخەمە بەردەمی ئەندامانی لیژنەی مەعنی، لە پێناو بنیادنانی کەرتی پیشەسازی و کشتوکاڵی و خۆماڵی و پاراستنیان لە زیان کە ببێتە هۆی لە دەستدانی کێبڕکێی رەوا و دادپەروەرانە و رەخساندنی دەرفەتی گونجاو بۆ بەرهەمهێنە خۆماڵییەکان و بەرز کردنەوەی تواناکانیان و ئامادە کردنیان بۆ کێبڕکێ کردن لە بازاڕە ناوخۆیی و نێودەوڵەتییەکان و رەچاوکردنی بەرژەوەندی بەکاربەری ناوخۆ بە ئاراستەی کەم کردنەوەی کاریگەرییە نەرێنییەکانی بۆ نزمترین ئاست و ڕێگە گرتن لە بەرز بوونەوەی نرخی بەرهەمە خۆماڵییەکان ئەم یاسایە دەرچوێندرا، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس بۆ بەڕێزت، بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، کاك دابان فەرموو ببورە.

بەڕێز دابان محمد حسێن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم شەش حەوت دێرەی کە نووسراوە یەك دێری تایبەت کراوە بۆ ڕێگە گرتن لە بەرزبوونەوەی نرخ، نازانم ئێمە لە ناو قانوونەکە توانیمان جێی بکەینەوە لە شوێنێك براوەرانی لیژنەی یاسایی شوێنێکیان بۆ دیاری کردووە یان نا؟ دوو ووشەی بەها ئەگەر مەبەست لێی نرخە پێویستە بیگۆڕن بە نرخ، ئەگەر مەبەست لێی قیمەتە نابێت ڕێگری بکرێت، بۆ نمونە لە قیمەتی بەرهەمەکەی خۆمان، ئەگەر مەبەستی لە نرخە دەبێت بگۆڕدێت بە نرخ نەك بەها، سوپاس.

بەڕێز د. ڕێواز فائق حسێن/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڵێ سوپاس، بەڕێزان داوا لە پەرلەمانتارانی گروپی پەرلەمانتارانی هەڵەبجە دەکەین بۆ (٣/١٦) یادداشتێکی تێر و تەسەل لەسەر هەڵەبجە ئامادە بکەن بە ڕاسپاردەکانیان بە کەم و کوڕییەکانی هەڵەبجە، بۆ ئەوەی لە ئێستاوە ئامادەکاری بکەن، بەم شێوەیەش کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دەهێنین.

منی نبی قهوچی	**هێمن هەورامی**	**د. ڕێواز فائق حسێن**
سکرتێری پەرلەمانی کوردستان – عێراق	جێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان – عێراق	سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان - عێراق